

זילת

לשוויון וזכויות אדם

שינתה פניה השלטון בישראל סמכותני-תחרותי

ד"ר מיכל עברון יניב | עו"ד איתי מק

ינואר 2026

שינתה פניה השלטון בישראל סמכותני-תחרותי

כתיבה

עו"ד איתי מק

ד"ר מיכל עברון יניב

כתיבת הפרק "השתלטות על התקשורת"

בנצי סיקורה

צוות היגוי

פרופ' אדם שנער

ד"ר גיל טלשיר

פרופ' נעמי חזן

עריכה

נועה טל

עיצוב שער וטקסט

סטודיו עינהר

ינואר 2026

תוכן העניינים

03	פתיח דבר
05	מבוא: ישראל כדמוקרטיה פגומה במעבר לסמכותנות
10	על היווצרות משטרים סמכותניים-תחרותיים
10	• היבטים תיאורטיים: היחלשות דמוקרטיה מתחילה לאט ומבפנים
11	• דמוקרטיה במשבר: משטרים סמכותניים-תחרותיים בעולם
13	- הונגריה, פולין וטורקיה
16	- ברזיל
18	- ארצות הברית
22	שינוי כללי המשחק: המשטר בישראל הפך לסמכותני-תחרותי
22	• הרקע להתחזקות המגמה הסמכותנית של המשטר בישראל
27	• פגיעה באפשרות לקיים בחירות הוגנות
27	- החלשת מערכת המשפט ושומרי הסף
28	- דה-לגיטימציה להשתתפות פוליטית של האזרחים הערבים והאופוזיציה
30	- הסתה ודיסאינפורמציה
32	• ניצול לרעה של הגישה למשאבים
32	- שימוש בכספי ציבור ובשחיתות כאמצעי להבטחת השלטון
33	- הכפפת הייעוץ המשפטי במשרדי הממשלה לדרג הפוליטי
34	- פוליטיזציה של שירות המדינה
36	• השתלטות על מערכת המשפט ורשויות אכיפת החוק
36	- החלשה ופוליטיזציה של מערכת המשפט
38	- רדיפת היועצת המשפטית לממשלה והחלשתה
40	- הכפפת המשטרה לדרג הפוליטי
43	- מינוי ראש שב"כ נאמן פוליטית לראש הממשלה
45	- קידום מדיניות של היעדר דין וחשבון ושל פגיעה בשלטון החוק
47	• השתלטות על התקשורת
47	- דה-לגיטימציה של התקשורת
49	- השתלטות על השידור הציבורי
49	- שימוש בכלים כלכליים ורגולטוריים
51	- רדיפה משפטית
52	- סגירת תקשורת זרה
54	סיכום והמלצות

פתח דבר

בינואר 2023, ימים ספורים לאחר הקמת הממשלה ה-37, נשיא בית המשפט העליון בדימוס אהרן ברק אמר בראיון כי הדבר המקביל ביותר לחבילת הצעות החוק של שר המשפטים יריב לוין הינו "מהפכה של טנקים"¹. שלוש שנים לאחר מכן, נאם ברק ואמר "האם אנו עדיין דמוקרטיה ליברלית? תשובתי - כבר לא", שכן "המשטר שלנו כעת הוא שלטון של רשות פוליטית אחת שנשלטת בפועל על ידי אדם אחד, אותו אדם שולט בממשלה ושולט בכנסת"².

מדינת ישראל משנה את פניה, ובמהירות. המציאות הפוליטית הולכת ומסתחררת מול עינינו למערבולת שנעשית אינטנסיבית, משסעת, אלימה ומסוכנת יותר למוסדות, לנוהגים הליברליים-דמוקרטיים, לחירויות של אזרחי המדינה ולשלומם. הנאום החריג שנשיא העליון לשעבר ברק בחר לשאת בפני מפגינים ב-3 בינואר 2026 מקפל בעיתו ובתכניו את תחושת הדחיפות וגודל הסכנות לגורל המדינה והחברה בישראל. קדמה לו עצומה של 142 שופטים בדימוס (מכל הערכאות), חריגה לא פחות, שנכתבה והופצה לציבור בעקבות ההשתלחות של השר בצלאל סמוטריץ' נגד נשיא בית המשפט העליון, יצחק עמית, שתואר כמי שגונב את הדמוקרטיה ולכן "התוצאה תהיה שנרמוס אותו"³.

חודשים ארוכים מאז הקמת הממשלה הופעל בליץ חקיקתי, שהתמתן לאחר השבעה באוקטובר ובמהלך המלחמה החל שוב והתחדש ביתר שאת לקראת ינואר 2025, עם כניסתו של שלב א' בהפסקת האש. כך, גם בזמן מלחמה מתמשכת, כשישראלים חטופים מוחזקים בתנאים תת-אנושיים על ידי חמאס וישראל ממיטה הרס ומוות ברצועת עזה במימדים מחרידים וחסרי תקדים, בזמן שהפשיעה בתוך ישראל הגיעה לשיא, ומפגני האלימות של מתנחלים בליווי צבאי כלפי פלסטינים בגדה המערבית נהיו מציאות יומיומית, בזמן הזה הממשלה נותרה ממוקדת במטרתה. המתקפה על שלטון החוק, מחיקת עקרון האיזון בין הרשויות, ההתקפות על העיתונות החופשית והניסיונות לעצב אותה מחדש, זורעים אי שקט ומקדמים התפרקות מנורמות שהיו מקובלות. כל אלה מובילים אותנו בהתמדה לביסוס והרחבה של מה שברק הגדיר כשלטון יחיד.

קריסת הדמוקרטיה בישראל היא תולדה של מהלך יזום שמקודם בעוצמה. אין הכוונה לטעון כי המשטר בישראל בעבר היה דמוקרטי במלואו. לפי הדוח "דמוקרטיה לכאורה" שפרסם מכון זולת ב-2022, המשטר בה ניצב מאז ומעולם על הרצף שבין דמוקרטיה לסמכותנות ושילב מרכיבים דמוקרטיים וסמכותניים, באיכות ובכמות משתנים לאורך תקופות שונות בחיי המדינה. הדוח הצביע על כך שההיבטים הסמכותניים באופי המשטר הלכו והתחזקו ונתרו במגמה זו החל מכהונתו השנייה של נתניהו כראש ממשלה, בתקופה שבין 2009 ל-2021.⁴

1. תמר אלמוג, אהרן ברק מדבר: ליון חונק את הדמוקרטיה, כאן 11 (7.1.2023).
 2. תמר אלמוג, אנה פינס ויעל צ'כנובר, אהרן ברק בהפגנה לציון שלוש שנים לרפורמה: "ישראל איננה עוד דמוקרטיה ליברלית אלא שלטון של אדם אחד", כאן 11 (3.1.2026).
 3. נעה שפיגל וחן מענית, סמוטריץ': יצחק עמית מגלומן אלים שגונב את הדמוקרטיה הישראלית. התוצאה תהיה שנדרוס אותו, הארץ (29.12.2025).
 4. איתי מק, דמוקרטיה לכאורה: מצב המשטר בישראל, מכון זולת (20.6.2022).

להבדיל מראש ממשלת הונגריה, ויקטור אורבן, שהכריז על הונגריה בנאומו כ"דמוקרטיה לא-ליברלית"⁵, ראש הממשלה נתניהו לא הצהיר באופן גלוי על שינוי סוג המשטר בישראל, אך המדיניות שהוביל באופן גלוי ובוטה מאז הקמת הממשלה ה-37 הביאה לתוצאה זו, כפי שיוסבר בדוח זה.

אכן, בחלוף כשלוש שנים מהקמת הממשלה, מדינת ישראל טרם הפכה לדיקטטורה מלאה, כזו שאין לאופוזיציה כל יכולת להשפיע בה, והמשטר בה נותר היברידי וכולל גם רכיבים דמוקרטיים. אולם, לא ניתן עוד להגדירו כמשטר דמוקרטי פגום או חלקי מן הסוגים המקובלים (כגון דמוקרטיה לא ליברלית, דמוקרטיה אלקטורלית, או דמוקרטיה חופשית חלקית), שכן הרכיבים הסמכותניים בו נעשו דומיננטיים ושיטתיים מדי. במילים אחרות, ישראל עברה ממשטר דמוקרטי פגום למשטר סמכותני פגום או חלקי.

מסמך זה טוען שלנוכח ההתפתחויות בישראל ושיטות הפעולה המרכזיות של ראש הממשלה נתניהו כדי לבצר את שלטונו, ההגדרה המתאימה למשטר בישראל הינה של משטר סמכותני-תחרותי, על פי הגדרתם של החוקרים סטיבן לויצקי ולוקאן א. ואי.⁶ אפיון זה מבוסס, בין היתר, על כך שהמשטר בישראל אזרחי ולא צבאי; שקיימים בו עדיין מוסדות דמוקרטיים רשמיים, אשר משמשים את ממשלת נתניהו כאמצעי עיקרי להשגת כוח ולשליטה במדינה, וניצולם לרעה מציב את הממשלה ביתרון משמעותי מול יריביה הפוליטיים; ושהמשטר בישראל עדיין תחרותי, משום שמפלגות האופוזיציה יכולות גם הן לנסות להשתמש במוסדות דמוקרטיים כדי להתמודד על השלטון. עם זאת, המשטר אינו דמוקרטי, מכיוון ש"מגרש המשחקים" מוטה מאוד לטובת הממשלה. כלומר, התחרות הפוליטית עדיין קיימת, אך היא משנה צורה ומצטמצמת, וגם נחשבת לא הוגנת לפי הסטנדרטים המקובלים.

**מסמך זה טוען שלנוכח
ההתפתחויות בישראל
ושיטות הפעולה
המרכזיות של ראש
הממשלה נתניהו כדי
לבצר את שלטונו,
ההגדרה המתאימה
למשטר בישראל הינה של
משטר סמכותני-תחרותי**

הבחירות הבאות, אם יתקיימו, יחרצו את גורל החוזה הכתוב וזה שבעל פה, שמעוגן בחקיקה ובתרבות הישראלית מרגע כינונה, זה שבין המדינה לאזרחיה ולטובתם, שברירי ככל שהיה מאז ומתמיד.

⁵. Darko Janjevic, 'Orban: Era of 'liberal democracy' is over, DW (5.10.2018).

⁶. Steven Levitsky and Lucan A. Way, Competitive Authoritarianism: Hybrid Regimes after the Cold War, Cambridge: Cambridge University Press (2010).

מבוא: ישראל כדמוקרטיה פגומה במעבר לסמכותנות

מאז הקמתה, מדינת ישראל הצהירה שפניה נשואות אל עבר המודל הדמוקרטי. כך למשל, ערכים דמוקרטיים של חירות, שוויון וזכויות למיעוטים, צדק ושלום, עוגנו במגילת העצמאות, הגם שטיב המשטר לא הוגדר בה באופן מפורש.

ישראל נעה תדירות על פני הרצף בין שני קטבים: דמוקרטיה מזה וסמכותנות מזה. מורכבות זו מוגדרת על פי התבחינים המקובלים כמשטר היברידי

בפועל, לאורך שנותיה כמדינה ריבונית, ישראל לא קיימה מתכונת ראווה של שלטון דמוקרטי המממש את האידיאלים המופיעים בהכרזת העצמאות.⁷ כתוצאה מכך, ישראל נעה תדירות על פני הרצף בין שני קטבים: דמוקרטיה מזה וסמכותנות מזה. מורכבות זו מוגדרת על פי התבחינים המקובלים כמשטר היברידי, אשר משלב מרכיבים של דמוקרטיה וסמכותנות בו-זמנית וביחסים משתנים. כך, במקביל להחלת ממשל צבאי על המיעוט הערבי בישראל עד לשנת 1966 ולכיבוש השטחים הפלסטינים מאז שנת 1967, קודמו ליברליזציה ודמוקרטיזציה של המערכת הפוליטית והכלכלה, חוזקה עצמאותם של מוסדות המדינה והתקשורת ממפלגת השלטון, וגם בית המשפט העליון הכיר בשורה ארוכה של זכויות אדם. שינויים אלה ודומים להם מצביעים על מגמה מתמשכת (גם אם לא תמיד רציפה) של תנועה לעבר מאפיינים ליברליים, בתוך גבולותיה הבינלאומיים המוכרים של מדינת ישראל, בדומה למה שהתרחש ברחבי העולם המערבי כולו לאחר מלחמת העולם השנייה.⁸

אולם, בשש עשרה השנים שחלפו מאז 2009, אז שב נתניהו לשלטון כמעט רציף כראש ממשלה, עברה מדינת ישראל שינויים מהותיים. במהלך תקופה זו השתנה ללא הכר הדפוס הבסיסי שעיצב את מהות מדינת ישראל כדמוקרטיה ברוח מגילת העצמאות, ותנועת המוטוטלת הפכה את כיוונה באופן קבוע אל עבר הקוטב הסמכותני.

בהמשך המסמך נתאר בהרחבה את השינויים מרחיקי הלכת שהביאו לשינוי בהגדרת סוג המשטר. אך כרקע לכך, נשרטט להלן באופן כוללני חלוקה לשלושה שלבים בשינויים שעבר המשטר הישראלי, במהלך התקופה שבין 2009-2025, שברובה המכריע כאמור כיהן נתניהו כראש הממשלה.

1. 2009-2015

כפי שפורט בהרחבה בדוח "דמוקרטיה לכאורה" שפרסם מכון זולת, לאחר שובו לראשות הממשלה ב-2009, נתניהו ניצל רכיבים סמכותניים קיימים והוביל מהלכים חקיקתיים וציבוריים שערערו את כללי המשחק במדינה. בשנים אלה התחזקו הרכיבים הסמכותניים שכבר היו קיימים, בעקבות מהלכים שנקטו ממשלות נתניהו להחלשת המוסדות הדמוקרטיים במדינה, כגון הכנסת, מערכת המשפט, התקשורת וארגוני החברה האזרחית, ולעיצוב מחדש של היחסים ביניהם. צעדי השלטון נועדו לפגוע גם בקבוצות מיעוט, בעיקר אזרחי ישראל הערבים, ולחזק את סמכות הרוב.⁹

2. 2015-2021

נקודת המפנה שסימנה את המעבר לשלב השני בהתחזקות הנטייה לעבר הסמכותנות, הייתה על רקע הבחירות לכנסת העשרים ב-2015, כאשר הסקרים חזו שהקואליציה של נתניהו צפויה להפסיד. מצב זה אפיין תקופה זו לכל אורכה, ומשנת 2018 נוצר משבר פוליטי מתמשך, שמעצם טיבו החליש וערער את

7. נעם גדרון ויניב רוזנאי, דמוקרטיה בנסיגה: פופוליזם, קיטוב וההפיכה המשטרית, **כנרת זמורה דביר** (2025).

8. כפי שיובהר בהמשך המסמך, עצם הדיון על טיב המשטר ואיכות הדמוקרטיה בישראל הוא מורכב ובעייתי ביותר לאור שליטתה בשטחים הכבושים מאז 1967, תוך שלילה של זכויות האדם של הפלסטינים החיים בהם ומתן זכויות יתר למתנחלים באותו השטח.

9. איתי מק, **דמוקרטיה לכאורה: מצב המשטר בישראל, מכון זולת** (20.6.2022).

מערכת השלטון ושלוחותיה. בשלוש וחצי השנים שבין 2018 ל-2021 התקיימו חמש מערכות בחירות לכנסת, במהלכן כיהנו שלוש ממשלות המעבר בראשות נתניהו.

השמירה וההעצמה של סמכות הרוב נעשו תוך חריגה מובהקת מהנהגים שאפיינו ממשלות קודמות, ועיצבו את ישראל כמדינה שפניה לעבר דמוקרטיה ליברלית. תהליך ההיחלשות במרכיביה הדמוקרטיים של מדינת ישראל וגלישתה אל עבר הקוטב הסמכותני היה יזום, הוא נעשה בהדרגה, והוא הלך והעמיק

במקביל לכך, בתקופה זו התרבו והעמיקו החקירות וההליכים הפילייים נגד ראש הממשלה נתניהו, בני משפחתו ומקורביו: "פרשת המעונות" (נחשפה ב-2015) ו"פרשת הצוללות" (נחשפה ב-2016); כתב האישום נגד שרה נתניהו (הוגש ב-2018) והסדר הטיעון בעקבותיו (2019); המלצת המשטרה להעמיד לדין את נתניהו ואת נוני מוזס (2018); הגשת כתבי האישום נגד נתניהו בתיקי האלפים (2019), ובהמשך גם פתיחת המשפט בבית הדין המחוזי בירושלים (2020) - כל אלה השפיעו משמעותית על התנהלות הממשלה והעומד בראשה.

במהלך השלב השני, השמירה וההעצמה של סמכות הרוב נעשו תוך חריגה מובהקת מהנהגים שאפיינו ממשלות קודמות, ועיצבו את ישראל כמדינה שפניה לעבר דמוקרטיה ליברלית. תהליך ההיחלשות במרכיביה הדמוקרטיים של מדינת ישראל וגלישתה אל עבר הקוטב הסמכותני היה יזום, הוא נעשה בהדרגה, והוא הלך והעמיק.

כך, בין היתר, החל קמפיין מתוזמר ואינטנסיבי נגד "שלטון הפקידים" (ה-Deep State), שהפך למסע הכפשות ודה-לגיטימציה של כלל הדרגים המקצועיים ברשויות הציבוריות ובמשרדי הממשלה והופנה גם כלפי מי שהיו מעורבים בחקירות ובהעמדה לדין פלילי של ראש הממשלה נתניהו.¹⁰

במסגרת זו למשל, הועלו הצעות (החל מ-2017) להפוך את משרות היועצים המשפטיים של משרדי הממשלה למשרות אמון, קרי להפוך את תפקיד הייעוץ לגמיש ולמשוך מידי היועצים המשפטיים את האפשרות לתפקד כשומרי סף. בד בבד נשמעו קריאות מצד בכירים בליכוד שלא לקיים את פסקי הדין של בג"ץ,¹¹ ופסיקתו אף הופרה ב-2020, כשיו"ר הכנסת סירב, חרף הוראת בית המשפט, לכנס את המליאה כדי לבחור לה יו"ר חדש.¹² בנוסף, היו ניסיונות לשנות את הרכב הוועדה למינוי שופטים.¹³

לצד כל אלה, נעשה שימוש נרחב ברשתות החברתיות כדי לנטר את השיח ולעיתים גם כדי להשתיק התבטאויות שנתפשו כנוגדות את האינטרסים של הליכוד או להסית נגדו, כולל באמצעות שימוש בטרוילים. צעדים אלה נועדו גם לפגוע בעצמאות התקשורת ולדחוק את השמאל בישראל, כולל ארגוני שמאל וזכויות אדם, מהשיח הציבורי. כן גברו המאמצים לחוקק חקיקה מפלה שנועדה לחזק את הממשלה באמצעות נטרול והרחקה של ציבור הבוחרים הערבים מהבחירות.¹⁴

3. ינואר 2023 ואילך

שלב המהפכה המשטרית, שנמשך מזה כשלוש שנים, מסמן קפיצת מדרגה משמעותית במאמצים להוביל שינויים מהותיים וממוסדים במאפייני המשטר בישראל. יריית הפתיחה התרחשה מיד לאחר השבעת

10. איתי מק, משומרי הסף לשומרי המשטר הסמכותני והשחיתות, **מכון זולת** (8.8.2023).

11. הארץ, "לא כל חוק צריך לבצע": האמירות של שר המשפטים הנכנס אמיר אוחנה נגד מערכת המשפט, **הארץ** (6.6.2019).

12. עדו באום, אדלשטיין הפך את פסיקת בג"ץ, והתחיל את הדרך לאנרכיה, **TheMarker** (25.3.2020).

13. איתי מק, המשטר בישראל, מדינה סף-סמכותנית בדרך לדיקטטורה, **מכון זולת** (מאי 2023).

14. איתי מק, **דמוקרטיה לכאורה: מצב המשטר בישראל, מכון זולת** (20.6.2022).

**שלב המהפכה המשטרית,
שנמשך מזה כשלוש שנים,
מסמן קפיצת מדרגה
משמעותית במאמצים
להוביל שינויים מהותיים
וממוסדים במאפייני
המשטר בישראל. יריית
הפתיחה התרחשה מיד
לאחר השבעת הממשלה
ה-37, ב-4 בינואר 2023,
עם הכרזת שר המשפטים,
יריב לוין על "הרפורמה
המשפטית"**

הממשלה ה-37, ב-4 בינואר 2023, עם הכרזת שר המשפטים, יריב לוין על "הרפורמה המשפטית" במסיבת עיתונאים,¹⁵ והצגת השלב הראשון בישומה באפריל 2023.

השר לוין הודיע כי "הרפורמה המשפטית" שלו תביא לשינוי בהרכב הוועדה לבחירת שופטים, לחקיקה של "פסקת ההתגברות", ולהגבלה של סמכות בית המשפט העליון לפסול חוקי יסוד ולהשתמש בעילת הסבירות. בנוסף, הודיע כי יפעל להפיכת היועצים המשפטיים במשרדי הממשלה למשרות אמון לשר.

הוא נימק את העובדה שלא נועץ עם נשיאת בית המשפט העליון בכך שהרוב שניתן לממשלה בקלפי מייתר את הצורך בשמיעת הרשות השופטת.¹⁶ באמירתו זו השר לוין הדגים את שאיפת הממשלה לעקר מן היסוד את עיקרון הפרדת הרשויות ולשבש את מערכת האיזונים והבלמים שמונטסקייה הגה כבר במאה ה-18 ואשר היוותה אבן יסוד של המדינה הדמוקרטית המודרנית: מניעת האפשרות של גורם אחד בלבד במדינה לרכז בידיו את כל הסמכות. בלעדי האיזונים והבלמים בין הרשויות השונות, כל אחת בכפוף לתפקידה, לא ניתן להבטיח שהעריצות לא תשלוט, וחירויות האזרחים לא יכורסמו.

בעקבות מחאה ציבורית נרחבת שהתעוררה עם ההכרזה על המהפכה המשטרית, הממשלה התקשתה להשלים את מהלכי החקיקה שתכננה. חוק משמעותי שאושר סופית בכנסת עד למתקפת החמאס באוקטובר 2023 עסק בהגבלת ביקורת של בית המשפט מכוח עילת הסבירות, אך הוא בוטל ברוב של שמונה שופטים מתוך חמישה עשר בבג"ץ.¹⁷

לאחר השבעה באוקטובר ובחודשים הראשונים למלחמה, המהפכה המשטרית קודמה בעיקר באמצעות מינויים והחלטות מנהליות (יפורטו בהמשך), אך ללא הצעות חוק משמעותיות. אך באוגוסט 2024, השר לוין הצהיר שלא יתיר על "הרפורמה המשפטית".¹⁸ מאז התחדש ה"בליץ" של הצעות חוק אנטי-דמוקרטיות. רובן הוגשו כהצעות חוק פרטיות של חברי כנסת ולא על ידי שרים, ובכך סיפקו מסלול עוקף לתהליכי הבקרה הנהוגים בממשלה מצד הדרגים המקצועיים וכן מצד הציבור.

בעקבות זאת, אושרו חוקים בעלי משמעות מרחיקת לכת בכל הנוגע לפוליטיזציה של הוועדה לבחירת שופטים, לשליטה פוליטית בנציבות תלונות הציבור על שופטים, ולשליטה פוליטית בתקציב לשכת עורכי הדין.¹⁹ בנוסף, הוגשו שלל הצעות חוק המסכנות את אופי המשטר בישראל, שנמצאות בשלבים שונים

15. יעל פרידסון, לוין: נעביר פסקת התגברות ברוב של 61 ח"כים ונשנה את אופן בחירת השופטים, הארץ (4.1.2023).
16. טובה צימוקי, אחרי חודשים מתחת לרדאר, המהפכה המשפטית שוב פומבית, ynet (25.7.2024).
17. ביהמ"ש העליון: פס"ד ותקציר בבג"ץ 5658/23 – בעניין ביטול חוק עילת הסבירות, הרשות השופטת (1.1.2024).
18. נינה פוקס, לוין לא יתיר על המהפכה המשפטית: "שום דבר לא יזיז אותי מהדרך", ynet (1.8.2024).
19. איתי מק, הממשלה מקדמת השתלטות על לשכת עורכי הדין באמצעות קביעות תקציב, מכון זולת (4.11.2024).

בהליך החקיקה. למשל, הצעה להעניק לחברי הכנסת חסינות מפני חקירות והעמדות לדין גם במקרים של עבירות חמורות (2024),²⁰ הצעות שמיועדות לפגוע בשידור הציבורי ובתקשורת החופשית כגון "חוק השידורים" והצעת החוק לסגירת שידורי החדשות של תאגיד החדשות כאן (2025),²¹ הצעה להכפיף את מח"ש לשר המשפטים,²² והצעות חוק לצמצום והחלשה של תפקיד היועצת המשפטית לממשלה ושל הייעוץ המשפטי למשרדי הממשלה.²³ כמו כן, מקודמות הצעות חוק דרוניות להטלת מס בשיעור ניכר על תרומות לפעילותם של ארגוני החברה האזרחית, אשר יובילו להפרה בוטה של עקרון השוויון ולסיווג ארגונים על פי מפתח של נאמנות לממשלה.²⁴

במקביל, ביצעה הממשלה החלשה והשתלטות על מוסדות דמוקרטיים באמצעות מינויים והחלטות מנהליות. כך, הממשלה החליטה על הדחת היועצת המשפטית לממשלה וראש המשפטית לממשלה וראש השב"כ ועל מינוי נאמנים פוליטיים במקומם

במקביל, ביצעה הממשלה החלשה והשתלטות על מוסדות דמוקרטיים באמצעות מינויים והחלטות מנהליות. כך, הממשלה החליטה על הדחת היועצת המשפטית לממשלה וראש השב"כ ועל מינוי נאמנים פוליטיים במקומם. בעוד היועצת עדיין נאבקה להשלמת מלוא כהונתה באופן תקין (בג"ץ פסל את הליך הדחתה,²⁵ אך הממשלה מתייחסת בפועל ליועצת כאילו כבר הודחה), ראש השב"כ הוחלף במועמדו של נתניהו, האלוף דוד זיני, שהתקיימו בעניינו הליכים משפטיים ומחלוקת ציבורית. זאת לאחר שראש השב"כ הקודם רונן בר בחר לפרוש, על אף שבג"ץ מצא שהליך ההדחה שנפתח נגדו היה לא תקין ולא חוקי.²⁶

לסיכום, במקום הרכיבים הדמוקרטיים התחזקו בישראל הרכיבים הגרעיניים שדרושים לכל משטר סמכותני, ואשר יפורטו בהמשך מסמך זה בהרחבה: משטר של מנהיג בודד החולש על מוקדי העושר והכוח במדינה; התנהלות שרירותית ורמיסת שלטון החוק בהתאם לרצונותיו ולצרכיו של השליט ומקורביו; פיקוח ורגולציה גבוהה על המרחב הפרטי והציבורי, ללא איזונים ובלמים; ושימוש נרחב בסוכנויות אכיפת החוק כדי לנהל מעקב ופיקוח אחר פעילות אזרחית בכלל ופעילות בעלת מאפיינים של התנגדות למשטר בפרט.

אם עד לשלב השלישי מאמצי הממשל התמקדו בעיקר בהחלשת המוסדות הדמוקרטיים, הרי שמהקמת הממשלה ה-37, ואף אחרי פרוץ המלחמה באוקטובר 2023, המאמצים מכוונים להשתלטות עליהם. זאת, באמצעות הצעות חוק, מינויים והחלטות מנהליות. דפוס פעולה זה מחייב להבנתנו הגדרה מחדש של אופי המשטר בישראל כסמכותני-תחרותי, והבהרה של מאפייניו.

למרות שתשומת לב ציבורית רבה מופנית לחוקי המהפכה המשטרית שמקודמים בכנסת, חשוב לזכור שספר החוקים של מדינה אינו יכול להבטיח לבדו את טיב המשטר בה. בהמשך יובאו דוגמאות גם למדינות שיש בהן חוקה או חוקים שמעגנים זכויות אדם ומבנה משטרי דמוקרטי, ומשטרן הפך לסמכותני-תחרותי. יפים הדברים שנכתבו בדו"ח ועדת שמגר: "עיקר הערובה שיש לנו לפעולה תקינה של המוסדות היא היושר, המקצועיות, האמינות, האחריות, התבונה ושיקול הדעת של ממלאי התפקידים הנוגעים בדבר. הכללים

20. איתי מק, הצעת חוק חסינות חברי הכנסת: הפיכת הכנסת לעיר מקלט לעבריינים, **מכון זולת** (28.1.2025).
 21. רונן ריינגולד, הצעת חוק השידורים: ניסיון לפגיעה אנושה בתקשורת החופשית בישראל, **מכון זולת** (31.7.2025); רונן ריינגולד ואורי בסט, הצעת חוק לסגירת שידורי החדשות של התאגיד: ניסיון נוסף לפגיעה בשידור הציבורי ובתקשורת החופשית, **מכון זולת** (12.6.2025).
 22. איתי מק, הכפפת מח"ש לשר המשפטים: הצעה להשתלטות הממשלה על רשויות החוק, **מכון זולת** (18.5.2025).
 23. נילי אלכסנדרוביץ ואיתי מק, החוק לניטרול הייעוץ המשפטי למשרדי הממשלה: ניסיון הכפפה לדרג הפוליטי, **מכון זולת** (20.7.2025); יפעת סולל, החוקים לפיצול תפקיד היועמ"שית: חיסול עצמאות הייעוץ המשפטי לממשלה, **מכון זולת** (6.11.2025).
 24. איתי מק, חוק העמותות: הצעה לחיסול ארגוני החברה האזרחית החופשית, **מכון זולת** (19.2.2025); שירה קדרי-עובדיה, "הברירה האכזרית" של הממשלה – השתקת ביקורת או סגירה: חוק העמותות חוזר לכנסת, **ynet** (21.7.2025).
 25. חן מענית, הרכב מורחב של בג"ץ ביטל את פיתורי היועמ"שית וקבע כי הליך הדחתה לא היה חוקי, **הארץ** (14.12.2025).
 26. נטעאל בנדל, נתניהו לבג"ץ: אי-הדחת רונן בר תהיה פגיעה בלתי-הפיכה בביטחון המדינה, **כלכליסט** (6.4.2025).

הקיימים, בין אם הם חקוקים ובין אם הם קונבנציונליים, נועדו רק להקל על הפעולה הנכונה של ממלאי התפקידים, ולהציב תמרוזים ותזכורות. במערכות מורכבות כגון אלה שאנו דנים בהן, ממילא נקבע תוכן הדברים על ידי תרבות השלטון והפעילות למעשה, ולא על ידי לשון החוקים ואכיפתם המשפטית. לכן, מערכת נכונה של כללים צריכה למלא את התפקיד של המנעול במשל הידוע של פרופסור בנימין אקצין: גם פלדלת משוכללת לא תמנע כניסתו של פורץ נחרץ, מיומן ועיקש [...] מערכת הרוצה להגן על עצמה צריכה, לכן, להצטייד במנעולים סבירים, ולעשות מאמץ מרבי שממלאי התפקידים בה לא יעסקו בעיקר בניסיונות להתגבר עליהם".²⁷

דוח זה לא יפרט את כל ההשתלשלות הפוליטית וההיסטורית של הידרדרות המשטר בישראל או את מלוא היקף הביטויים של אותה ההידרדרות. הדוח גם אינו מחקר אקדמי ולא כולל מחקר השוואתי עולמי מקיף. המטרה של מסמך זה הינה להשיב - באמצעות דוגמאות בולטות מישראל ותיאוריות שפותחו בעולם - על השאלה ששואלים אזרחים ישראלים רבים: הם מרגישים שארצם שינתה את פניה אבל מתקשים להגדיר את פניה החדשות. הגדרה מתאימה של אופי המשטר בישראל, היא חיונית לקיומו של דיון ציבורי אפקטיבי על הפעולות הנדרשות על מנת להתמודד איתו.

27. דוח הוועדה הציבורית לבחינת דרכי המינוי של היועץ המשפטי לממשלה ונושאים הקשורים לכהונתו (התשנ"ט-1998), עמ' 88-89.

על היווצרות משטרים סמכותניים-תחרותיים

היבטים תיאורטיים: היחלשות דמוקרטיות מתחילה לאט ומבפנים

היחלשות דמוקרטיות ברחבי העולם כמו גם בישראל מחליפה את המודל שהתבסס בחלקים נרחבים בעולם החדש שלאחר מלחמת העולם השנייה, במסגרתו התחזקו לאורך זמן המגמות הליברליות במשטרי המדינות ובמקביל התבסס סדר עולמי הבנוי על שיתוף פעולה מדיני וכלכלי.²⁸

זהו סוג חדש של דמוקרטיה לכאורה שמחלשת מבפנים, בהדרגה ובאופן יזום, על ידי הממשל ששואף לא רק לשמר את אחיזתו בשלטון, אלא גם "לעצב את האמת"

התכנית המשטרית שאנחנו עדים לה בשנים האחרונות כורכת יחדיו התחזקות של מאפיינים פופוליסטיים, קיטוב, והפיכת מרכיבים סמכותניים מובהקים לדומיננטיים. זהו סוג חדש של דמוקרטיה לכאורה שמחלשת מבפנים, בהדרגה ובאופן יזום, על ידי הממשל ששואף לא רק לשמר את אחיזתו בשלטון, אלא גם "לעצב את האמת", כפי שטוענת ההיסטוריונית אן אפלברום.²⁹ לא עוד הפיכות צבאיות אלימות, או הפיכות חצר, אלא שמירה על מבנים פורמליים של דמוקרטיה, בראשם בחירות, ועשיית שימוש לרעה במבנים אלה על מנת לנגוס בהדרגה בעוצמתם של יריבים פוליטיים, בתקשורת ובארגוני החברה האזרחית, כולל בעזרת תיאוריות קונספירציה.

כך הופכת הרשות המחוקקת בהדרגה מזרוע ממשל עצמאית ומאזנת לכלי ריק, עצמאותם של הרשות השופטת ו"שומרי הסף" נהרסת, האמון בהם נשחק, והמנגנונים הממלכתיים עוברים תהליך פוליטיזציה.

מחקריו של סטיבן לויצקי עם לוקאן א. ואי³⁰ ועם דניאל זיבלט³¹ עסקו במצב זה של שחיקת הדמוקרטיה. המונח "סמכותנות תחרותית" שטבעו נועד לאפיין משטרים היברידיים אזרחיים (לא צבאיים), בהם קיימים עדיין מוסדות דמוקרטיים רשמיים, אשר משמשים את הממשלה כאמצעי עיקרי להשגת כוח ולשליטה במדינה, וניצולם לרעה מציב את הממשלה ביתרון משמעותי מול יריביה הפוליטיים. משטרים כאלה הם תחרותיים משום שמפלגות האופוזיציה יכולות גם הן לנסות להשתמש במוסדות דמוקרטיים כדי להתמודד ברצינות על השלטון, אך המשטרים אינם דמוקרטיים מכיוון ש"מגרש המשחקים" מוטה מאוד לטובת הממשלה. כלומר, התחרות הפוליטית עדיין קיימת, אך אינה הוגנת.

בהמשגת תופעה זו הם שמים דגש על עצם הזיהוי של המוסדות הדמוקרטיים הפורמליים כמקור מרכזי להשגת יתר סמכות פוליטית על ידי החלשה והשתלטות עליהם במקביל, וכן מצביעים על שימוש באמצעים נוספים, כגון חתירה מתמדת להשתלטות על אמצעי התקשורת.³²

הבחנה חשובה במחקרים אלה נוגעת להבדל המהותי שבין דמוקרטיה פגומה, שבה עדיין נשמרים הכללים הבסיסיים של הדמוקרטיה חרף מגמות של קיטוב והחלשה, לבין משטר סמכותני פגום של סמכותנות תחרותית, שבמסגרתו הכללים עצמם מופרים ומנוצלים לרעה לצורך ביצור השלטון.

Francis Fukuyama, *The End of History and the Last Man*, New York: *Free Press* (1992) .28

Anne Appelbaum, *Twilight of Democracy: The Seductive Lure of Authoritarianism*, New York: *Doubleday* (2020), p.17 .29

Steven Levitsky and Lucan A. Way, *Competitive Authoritarianism: Hybrid Regimes after the Cold War*, Cambridge: *Cambridge University Press* (2010) .30

Steven Levitsky and Daniel Ziblatt, *How Democracies Die*, New York: *Crown Publishing Group* (2018) .31

Steven Levitsky and Lucan A. Way, *The Rise of Competitive Authoritarianism*, *Journal of Democracy*, 13:2 (2002), pp. 51-65 .32

המוטיבציה לשמירה על המוסדות הדמוקרטיים במשטרים סמכותניים- תחרותיים קשורה ליכולתם לשמר מראית עין של פלורליזם או תחרות, ולנטרל מחאה פוטנציאלית

המוטיבציה לשמירה על המוסדות הדמוקרטיים במשטרים סמכותניים-תחרותיים קשורה ליכולתם לשמר מראית עין של פלורליזם או תחרות, ולנטרל מחאה פוטנציאלית. כך בנוגע לבחירות, שממשיכות אמנם להתקיים אך מעניקות יתרון למפלגת השלטון, וכן גם בתחום התקשורת. בהקשר זה למשל, לקיומה של עיתונות שאיננה "מולאמת" יש תפקיד כפול: היא מאפשרת מצג שווה של שמירה כלשהי על הכללים הדמוקרטיים, וגם משמשת לשיסוי ולגינוי של עיתונאים עצמאיים המותחים ביקורת על מדיניות הממשלה, ולהצגת ביקורתם כמסכנת את המדינה ואזרחיה.

תהליך הגלישה לעבר סמכותנות משתנה ממקרה למקרה, אך יש לו סממנים מובהקים שמאפשרים להתחקות אחריו. בעוד שמבני המוסדות הפורמליים מספקים את אותו מצג מתעתע של פלורליזם, השינוי ההדרגתי בכללי המשחק הדמוקרטיים מתאפיין במהלכים דינמיים, שניתן לסכם כדלקמן:

- קיום בחירות תוך נגיסה מתמדת בתנאים שמגנים על ההוגנות שלהן, והובלת שינוי של כללי המשחק דרך פוליטיזציה של מוסדות המדינה וניצולם לטובת צרכים מפלגתיים, כולל באמצעות מינויים ואופן חלוקת המשאבים.

- רדיפת קולות ביקורתיים לשלטון וניסיונות להגביל את עצמאות התקשורת ולייצר העדפה של תקשורת אוהדת לשלטון ודה-לגיטימציה של גופי תקשורת ושל מי שמוגדרים כ"יריבים" או כ"אויבי האומה".

תהליכי הנסיגה מדמוקרטיה ליברלית לעבר הקוטב הסמכותני אינם גזירת גורל, ולמרות שברירותה של הדמוקרטיה, ניתן להפוך את הקערה על פיה

- קריאה לצמצום זכויות האזרחים ואף נקיטת אמצעים קונקרטיים לשם כך, ובפרט להגבלת חופש המחאה.

יודגש שקיימת הסכמה רחבה אצל העוסקים בחקר התהליכים של היחלשות דמוקרטיה בעולם, כי תהליכי הנסיגה מדמוקרטיה ליברלית לעבר הקוטב הסמכותני אינם גזירת גורל, ולמרות שברירותה של הדמוקרטיה, ניתן להפוך את הקערה על פיה.³³

דמוקרטיה במשבר: משטרים סמכותניים-תחרותיים בעולם

היחלשות היסודות הדמוקרטיים במדינת ישראל היא תהליך מתמשך שתיארנו בקצרה את הרקע לתחילתו, מאז עליית נתניהו לשלטון כראש הממשלה בפעם השנייה ב-2009 וביתר שאת מאז פתיחת ההליכים הפליליים נגדו ב-2015. אך בה בעת שהמוטיבציה והמאפיינים של היחלשות הדמוקרטיה בישראל הם מקומיים, היא גם מהווה מקרה אחד בתופעה רחבה יותר שמתפתחת בעשורים האחרונים במדינות שונות בעולם.

דו"ח מכון V-Dem מ-2025 מתריע על נסיגה במאפייני הדמוקרטיה עבור אזרחים ברחבי העולם שחוזרת עכשיו לרמתה ב-1985, ובממוצע לפי חתך מדינתי לרמה של 1996.³⁴ לפי הדו"ח, בשנת 2024 היחס בין מספר הדמוקרטיה בעולם בהשוואה למספר המשטרים הסמכותניים היה הנמוך ביותר בעשרים השנים האחרונות (88 לעומת 91, בהתאמה), ודמוקרטיה ליברלית נמצאה כמודל בעל השכיחות נמוכה ביותר בעולם (29 בסה"כ).³⁵ גם מכון המחקר של עיתון האקונומיסט קובע כי איכות הדמוקרטיה בעולם הגיעה ב-2024 לשפל

³³ Timothy Snyder, *On Tyranny: Twenty Lessons from the Twentieth Century*, New York: *Tim Duggan Books* (2017).
³⁴ Marina Nord, David Altman, Fabio Angiolillo, Tiago Fernandes, Ana Good God, and Staffan I. Lindberg, *Democracy Report 2025: 25 Years of Autocratization – Democracy Trumped?*, *University of Gothenburg: V-Dem Institute* (March 2025)
³⁵ *Ibid.*, p.6

הנמוך ביותר מאז שהמכון החל לפרסם (ב-2009) מדד שנתי למצב הדמוקרטיה בעולם, בעוד שמספריה של דמוקרטיה כושלות ושל משטרים היברידיים נמצאים בעלייה מתמדת.³⁶

התופעה של משטרים סמכותניים-תחרותיים החלה עם סיום המלחמה הקרה ונובעת מתמריצים בינלאומיים וכנימיים סותרים, שיצרו אינטרס לשלטונות להקים משטרים כאלה

סטיבן לויצקי ולוקאן א. ואי חקרו את הגורמים להיווצרות "סמכותנות תחרותית" בעשרות מדינות ברחבי העולם, כולל טורקיה, הודו, אל סלבדור, הונגריה, פולין, בנין, הונדורס, קירגיסטן, אוקראינה ועוד.³⁷ לפי מחקריהם, התופעה של משטרים סמכותניים-תחרותיים החלה עם סיום המלחמה הקרה ונובעת מתמריצים בינלאומיים וכנימיים סותרים, שיצרו אינטרס לשלטונות להקים משטרים כאלה.

כך, בשנות ה-90 היו תמריצים בינלאומיים מצד מדינות המערב למשטרים דיקטטוריים לעבור תהליכי ליברליזציה ולהקים, לפחות באופן רשמי, מוסדות דמוקרטיים. אך הלחצים החיצוניים לדמוקרטיזציה לא הובילו בהכרח לשינויים פנימיים אמיתיים ומלאים.

הלחץ הבינלאומי של מדינות המערב לא היה אחיד לגבי כל המדינות והופעל בכפוף לאינטרסים. הדרישה הבינלאומית המרכזית שהוצבה הייתה קיום בחירות רב-מפלגתיות, דבר שאפשר למשטרים לבצע מניפולציות באמצעות קיום בחירות שלא היו חופשיות באופן מלא, ובמקביל לקיים מוסדות דמוקרטיים פגומים. בנוסף, האליטות בשלטון חתרו לקבע בפועל את שלטונן, ובחלק מן המדינות לא היו קיימות תנועות אופוזיציה וחברה אזרחית חזקות מספיק כדי לכפות זאת עליהן.

מנגד, מלכתחילה הממשלות בחלק מהמדינות לא יכלו או לא רצו לקיים משטר דיקטטורי מלא. לא יכלו, בין היתר בשל היעדר כוח ושליטה מספיקים כדי לכפות דיקטטורה מלאה מבלי לעורר התקוממות פנימית נרחבת. לא רצו, בין היתר בשל חשש לשלם מחיר בינלאומי וכלכלי כבד, או כי ממילא כבר הבטיחו את שלטונם באמצעות המודל של משטר סמכותני-תחרותי (כלומר, שליטה באמצעות שימוש במוסדות הדמוקרטיים).

בתחילת המאה ה-21, עם העלייה בכוחן של רוסיה וסין, החלה מגמה הפוכה ללחצים הבינלאומיים לדמוקרטיזציה. באופן אופורטוניסטי, הן נתנו תמריצים דווקא להקמת משטרים סמכותניים ולחיזוק הרכיבים הסמכותניים במדינות שונות. התמריצים הללו הפכו למשמעותיים יותר עם הירידה שחלה במעמדה של קואליציית מדינות המערב. בין היתר, בעקבות המשברים הפוליטיים, המשברים הכלכליים והאסונות של הפלישות והמלחמות בעיראק ובאפגניסטן, ירד הרצון של מדינות המערב להתערב ברצינות בטיב המשטרים במדינות שמקיימות יחסים איתן. בנוסף, בחלק ממדינות המערב עצמן, עלה כוחם של גורמים פופוליסטיים וסמכותניים שממילא עניינם "להטיף" למדינות אחרות פחת או נעלם ואמינותם פחתה בהתאם.

גורם נוסף שתורם במיוחד לצמיחת משטרים סמכותניים במאה ה-21 הוא הרשתות החברתיות.³⁸ חלק משמעותי מהציבור בישראל ובעולם צורך חדשות ומגבש את עמדותיו ברשתות האלה. לכן, הן מהוות כלי מרכזי עבור מנהיגים המעוניינים לבצע מהפכה משטרית. באמצעותן ניתן לעקוף את העיתונות הממוסדת

EIU's 2024 Democracy Index: trends of global democratic decline and strengthening authoritarianism continues through 2024, *Economist Intelligence EIU* (27.2.2025)

Steven Levitsky and Lucan A. Way, *Elections Without Democracy: The Rise of Competitive Authoritarianism*, *Journal of Democracy* 13(2) (April 2002), pp. 52–65; Steven Levitsky and Lucan A. Way, *The New Competitive Authoritarianism*, *Journal of Democracy* 31(1) (January 2020), pp. 51–65; Steven Levitsky and Lucan A. Way, *Competitive Authoritarianism: Hybrid Regimes After the Cold War*, New York: *Cambridge University Press* (2010)

Lukas Andriukaitis, Jakub Kalensky, Simin Kargar, Elene Panchulidze, Joanna Sm'tek, Anastas Vangeli, *The misuse of social media platforms and other communication channels by authoritarian regimes - Lessons learned - In-depth analysis*, *European Parliament* (2021); ד"ר מיכל עברון ניב, פייק ניוז והפגיעה בזכויות אדם: אתגרים ודרכי התמודדות, *מכון זולת* (3.11.2021).

והעצמאית, ולהפיץ מסרים במהירות אדירה, ללא סינון של עורך וכללי אתיקה עיתונאית, וכך לעצב את דעת הקהל וסדר היום.

**הרשתות החברתיות נהיו
הזירה המרכזית לניהול
קמפיינים פוליטיים בעולם
ובישראל, מזהים או
אנונימיים, בכל עת ולא רק
בתקופת בחירות. ראש
הממשלה נתניהו נחשב
לפוליטיקאי הישראלי
שהכי מיומן בשימוש בהן**

למעשה, הרשתות החברתיות נהיו הזירה המרכזית לניהול קמפיינים פוליטיים בעולם ובישראל, מזהים או אנונימיים, בכל עת ולא רק בתקופת בחירות. ראש הממשלה נתניהו נחשב לפוליטיקאי הישראלי שהכי מיומן בשימוש בהן. הוא מבין שמי ששולט ברשתות החברתיות שולט בציבור.³⁹

לפי לויצקי, בשנים האחרונות נראית תופעה של מדינות דמוקרטיות מסוגים שונים, שעברו למשטר סמכותני-תחרותי. במיוחד במדינות שהיו קיימים בהן מוסדות דמוקרטיים ותרבות דמוקרטית חזקים, נדרש מהממשלות תחכום גדול יותר כדי לבצע את המעבר למשטר כזה.

הונגריה, פולין, ברזיל וטורקיה הן דוגמאות בולטות לנסיגת הדמוקרטיה. את ארצות הברית תחת ממשל טראמפ מגדיר עיתון "האקונומיסט" כ"דמוקרטיה כושלת",⁴⁰ ואילו לויצקי, ואי זיבלט כבר הגדירו את המשטר הנוכחי בה כסמכותני-תחרותי.⁴¹

בכל מדינה שהמשטר בה נהיה סמכותני-תחרותי, הנסיבות ההיסטוריות, הכלכליות והחברתיות הן שונות. עם זאת, "ארגז הכלים" המשמש את השלטון במעבר למשטר זה הוא דומה, ועל כן יש חשיבות בהתייחסות לדוגמאות של השינויים במדינות אחרות לצורך העמקת ההבנה של תופעת המשטרים הסמכותניים-תחרותיים.

הונגריה, פולין וטורקיה

**בשלוש המדינות האלה
היו תמריצים בינלאומיים
ומקומיים להיווצרות דווקא
של משטר סמכותני-
תחרותי, במקום חזרה
לדיקטטורה מלאה. בין
היתר, במישור הבינלאומי,
שלושתן חלק מגוש המערב
ושתיים מהן חלק מהאיחוד
האירופי, ולכן חזרה
לדיקטטורה מלאה הייתה
גורמת להן נזק כלכלי
ומדיני עצום**

ההחמרה במצב הדמוקרטיה בהונגריה תחת ויקטור אורבן (מאז 2010), בפולין תחת שליטת מפלגת "חוק וצדק" (2015-2023), ובטורקיה תחת רג'פ טאיפ ארדואן (כראש ממשלה 2003-2014, ובמהירות גוברת במהלך כהונתו כנשיא מאז 2014 וניסיון ההפיכה הצבאית ב-2016), נישאה על גבם של מרכיבים מקומיים ותרבותיים וכלכליים, ואירעה בנסיבות היסטוריות ובינלאומיות שונות. מדינות, כמו בני אדם, אינן תעתיק האחת של זולתה.

בשלוש המדינות האלה היו תמריצים בינלאומיים ומקומיים להיווצרות דווקא של משטר סמכותני-תחרותי, במקום חזרה לדיקטטורה מלאה. בין היתר, במישור הבינלאומי, שלושתן חלק מגוש המערב ושתיים מהן חלק מהאיחוד האירופי, ולכן חזרה לדיקטטורה מלאה הייתה גורמת להן נזק כלכלי ומדיני עצום. במישור הפנימי, לאור ההיסטוריה בטורקיה של שרשרת משטרים צבאיים ובפולין והונגריה של דיקטטורות קומוניסטיות, ניסיון

39. איתי אשר, הקאמבק: מסע בעקבות הקמפיין ה-11 של נתניהו, כאן 11 (1.4.2023); "מ-2015 נתניהו שולט לגמרי ברשתות החברתיות, אבל מול החמאס, נכשלנו", המרקרים-פודקסט TheMarker (19.10.2023).

40. EIU's 2024 Democracy Index: trends of global democratic decline and strengthening authoritarianism continues through 2024, Economist Intelligence EIU (27.2.2025)

41. Steven Levitsky, Lucan Way and Daniel Ziblatt, *How Will We Know When We Have Lost Our Democracy?*, The New York Times (8.5.2025)

להקים דיקטטורה מלאה היה צפוי להביא להתקוממות פנימית נרחבת בהן. במיוחד בפולין ובהונגריה, בהינתן שהיו קיימים בהן מוסדות דמוקרטיים ותרבות דמוקרטית מסוימים, נדרש מהמשלות תחכום גדול יותר כדי לבצע את המעבר למשטר כזה.

בכולן, השלטון פעל להפרת האיזון בין הרשויות תוך העתקה של סמכויות לזרוע המבצעת. זאת, תוך כדי פגיעה במעמד ובתפקיד של הזרוע המחוקקת ובעצמאות הזרוע השופטת, וקידום של שינוי מהותי בתהליכים ובכללי המשחק הפוליטיים. במקביל ננקטו מהלכים שהביאו לצמצום זכויות היסוד של אזרחיהן ושל גופים אזרחיים.

למשל, לפי דווח האו"ם המיוחד למצבם של מגני זכויות האדם בעניין המשטר בהונגריה, מאז שאורבן נכנס לתפקיד ראש הממשלה בשנת 2010 ועד לשנת 2016 אושרו למעלה מאלף חוקים בהליך מזורז, ללא דיון מקיף או התייעצות משמעותית עם החברה האזרחית. השינויים החקיקתיים הללו הסירו בהדרגה מגבלות חשובות מעל הרשות המבצעת, החלישו את בית המשפט החוקתי, הובילו לריכוז ולהידוק השליטה של הממשלה על מערכת המשפט, התקשורת, הארגונים הדתיים ותחומים נוספים של החיים הציבוריים - באופן ישיר או עקיף - והשפיעו על מצב זכויות האדם.⁴²

החלשת הזרוע השופטת היוותה מרכיב קרדינאלי בגלישה לקוטב הסמכותני בכל שלוש המדינות: בהונגריה, שינוי בחוקה נתן לממשלה את הסמכות לפטר שופטים; בטורקיה פוטרו המוני שופטים ותובעים לאחר ניסיון ההפיכה; בפולין הממשלה העבירה רפורמות להקדמת גיל הפרישה שאפשרו פיטורים מוקדמים של שופטים, כולל שופטים בבית הדין לחוקה ובבית המשפט העליון, והביאו בפועל לפגיעה בעצמאותם ולהכפפתם לממשלת "החוק והצדק". זאת על אף שהרוב שהעניק לה את הניצחון בבחירות היה דחוק. מינוי של נשיאה חדשה לבית הדין החוקתי תוך עקיפת ההליך המקובל, ובאמצעות חקיקה חדשה, תרמו למאמצים להטיל אימה על שופטים. החקיקה נועדה להעניש ולהרתיע שופטים שיתנו פסקי דין שיעמדו בסתירה למדיניות הממשלה.⁴³

מצבים דרמטיים, כגון ניסיון ההפיכה בטורקיה או מגפת הקורונה בהונגריה, נוצלו כמקפצה לקידום מהלכים להחלשת המנגנונים הדמוקרטיים. זאת, לא רק באמצעות מינוי שופטים על פי נאמנותם למפלגת השלטון ולאינטרסים שלה, וצמצום יכולתם להביע ביקורת חוקתית, אלא גם על ידי פוליטיזציה רחבת היקף של מוסדות המדינה, כולל באמצעות מינויים פוליטיים,⁴⁴ גריעה מעצמאות התקשורת הציבורית ומחופש העיתונות, התערבות בפעילות של מוסדות אקדמיים וצמצום החופש האקדמי, והטלת מגבלות על ארגוני חברה אזרחית כגון הגבלות או איסור על קבלת מימון ממקורות זרים.⁴⁵

כך למשל, בהונגריה 80% מהתקשורת המקומית נמצאת כיום תחת שליטה ממשלתית, לאחר שתחנות רדיו ועיתונים עצמאיים נסגרו.⁴⁶ פולין הידרדרה בין השנים 2015 ל-2022 מהמקום ה-18 למקום ה-66 במדד חופש העיתונות של "עיתונאים ללא גבולות".⁴⁷ בטורקיה המאבק בתקשורת החופשית הוא תהליך מתמשך

End of mission statement by Special Rapporteur on the situation of human rights defenders, Visit to Hungary 8-16 February .42
2016, OHCHR (16.2.2016)

Anne Applebaum, Twilight of Democracy: The Seductive Lure of Authoritarianism, New York: Doubleday (2020), pp. 1-21 .43
Miklós Bankuti, Gabor Halnai and Kim Lane Scheppelle, Disabling the Constitution, *Journal of Democracy*, 23(3) (2012), .44
pp.138-146

Berk Essen, Judicial transformation in a competitive authoritarian regime: Evidence from the Turkish case, *Law & Policy*, .45
Vol. 47 Issue 1 (8.7.2024)

Detmar Doering and Natalie Marakova, Media Pluralism in Eastern Europe Under Pressure, *Friedrich Naumann Foundation* .46
for Freedom (17.2.2021)

WBJ, Poland lowest in history in World Index of Press Freedom, *Warsaw Business Journal* (3.5.2022) .47

ומסלים בחומרתו, הכולל רדיפה ועונשי מאסר ממושכים של עיתונאים והגבלות מחמירות על כלי תקשורת עצמאיים. ב-2024 לבדה, 181 עיתונאים הועמדו לדין, ו-58 נשלחו למאסר.⁴⁸

בשלוש המדינות המשטרים עשו שימוש בפופוליזם לאומני, דתי ושמרני. על הרקע הזה, בפולין ובהונגריה מפלגות השלטון ניהלו קמפיילים פוליטיים שכללו הסתה נגד קהילת הלהטב"ק וקידמו חקיקה שתכשיר את אפליית

בשלוש המדינות, השלטון פנה לרגשות לאומניים, הטיח האשמות נגד "האליטות" ותייג יריבים פוליטיים, ארגונים אזרחיים וציבורים שהעבירו ביקורת על התנהלותו כאויביה של האומה. מאמציו אלה נועדו לגייס תמיכה ציבורית רחבה ככל האפשר בשלטון.

בשלוש המדינות המשטרים עשו שימוש בפופוליזם לאומני, דתי ושמרני. על הרקע הזה, בפולין ובהונגריה מפלגות השלטון ניהלו קמפיילים פוליטיים שכללו הסתה נגד קהילת הלהטב"ק וקידמו חקיקה שתכשיר את אפליית.⁴⁹ הפרלמנט בהונגריה אישר תיקון לחוקה שאוסר על מצעדי גאווה ומאפשר מעקב אחר משתתפים.⁵⁰ בנוסף בלטו בפולין והונגריה גם קמפיילים מסיתים נגד מהגרים ופליטים.

הקבלה נוספת בין שלוש המדינות באה לידי ביטוי בשימוש ההדרגתי שנעשה בכללים ובמוסדות הדמוקרטיים לשם הכשרת הקרקע לסמכותנות, וקעקועו בפועל של המודל הדמוקרטי עצמו.

בהונגריה, במקביל לתהליכים סמכותניים מואצים ולהשתלטות נאמנים ומקורבים של ראש הממשלה ויקטור אורבן ומפלגתו Fidesz על בתי המשפט ועל מרבית גופי התקשורת הפרטית, חלה גם עלייה בהגשת תובענות לשון הרע מצד פוליטיקאים שדורשים פיצוי בגין פגיעה במוניטין שלהם, ומבקשים להשתיק או להכריע בבית המשפט מחלוקות פוליטיות וחברתיות. מכון העיתונות הבינלאומי (IPI) הזהיר כי התופעה פוגעת בחופש העיתונות בהונגריה ובמיוחד בעיתונות הפוליטית.⁵¹

בפולין תחת שליטת מפלגת חוק וצדק (2015-2023), היה גל של תובענות בעילת לשון הרע נגד פעילי אופוזיציה, עיתונאים וגופי תקשורת. כך למשל, העיתון הביקורתי על הממשלה Gazeta Wyborcza נאלץ להתמודד עם עשרות הליכים של לשון הרע.⁵² בנוסף, התברר שנעשה שימוש במערכת המעקב פגוסוס של חברת NSO הישראלית נגד פוליטיקאים ממפלגות האופוזיציה בפולין,⁵³ וכן נגד עיתונאים, עורכי דין ופעילי זכויות אדם בהונגריה.⁵⁴

בטורקיה, כחצי שנה לפני המעצר של ראש עיריית איסטנבול הפופולרי, הנשיא רג'פ טאיפ ארדואן תבע אותו ואת ראש מפלגת האופוזיציה (CHP) בעילת לשון הרע.⁵⁵ על רקע המעצרים והדיכוי הקשה של ההפגנות, התרחבה ההסכמה שגם המשטר בטורקיה השלים הפיכתו לסמכותני-תחרותי.⁵⁶

48. SCF, Turkey sentenced 58 journalists to prison, arrested 26 in 2024: report, *Stockholm center for freedom* (2.1.2025).

49. Darnell Christie and Rachel Savage, Timeline: How LGBT+ issues became a flashpoint in Poland, *Reuters* (10.8.2020).

50. גרדיאן ואי-פי, הפרלמנט בהונגריה אישר תיקון לחוקה שאוסר על מצעדי גאווה ומאפשר מעקב אחר משתתפים, *הארץ* (14.4.2025).

51. Bea Bodrogi, Civil Defamation and Media Freedom in Hungary, *International Press Institute (IPI)* (February 2017).

52. ECPMF, The Media Freedom Rapid Response supports Gazeta Wyborcza in Poland, *European Centre for Press & Media Freedom* (6.7.2020).

53. חי איתן כהן ינרוג'ק, טורקיה: מהפכת העיריות מנדנדת את הכס של ארדואן, *ישראל היום* (1.4.2024).

54. גרדיאן, תחקיר: ממשלת אורבן עקבה אחר עיתונאים ועורכי דין בהונגריה באמצעות תוכנה של NSO, *הארץ* (19.7.2021).

55. Agence France-Presse, Erdogan sues opposition chief, Istanbul mayor for slander, *VOA News* (1.11.2024).

56. Amanda Taub, For Some Autocrats, Even Rigged Elections Can Be Too Much of a Threat, *The New York Times* (28.3.2025).

ברזיל

מאז 1990 כיהן ז'איר בולסונארו בקונגרס הלאומי בברזיל, שם היה מזוהה עם הספסלים האחוריים הצעקניים והשוליים של הימין הקיצוני. בחירתו לנשיא באוקטובר 2018, לאחר קריירה צבאית מפוקפקת וקריירה פוליטית מתמשכת ונטולת הישגים ראויים לציון, התאפשרה, בין היתר, בזכות השיכחה בקרב חלקים מהציבור של פשעי הדיקטטורה הצבאית, ששלטה במדינה בין השנים 1964-1985, וקמפיין בחירות שכלל דיסאינפורמציה והסתה ברשתות החברתיות.⁵⁷

טרם נבחר לנשיא, בולסונארו הביע שוב ושוב תמיכה בעינויים, בביטול המשטר הדמוקרטי, בפגיעה בזכויות נשים ובאלימות כלפיהן, בשלילת זכויות, ברדיפה פוליטית, במעצר ואף בחיסול פיזי של להטב"ק, מפלגות השמאל והפועלים, הקבוצות הילידיות והאפרו-ברזילאים.

הנשיא בולסונארו מינה לתפקיד שר החוץ שלו את ארנסטו אראוחו, אשר טען כי ההתחממות הגלובלית היא קונספירציה מרקסיטית,⁵⁸ ופרסם מאמר לפיו הנאציזם הגרמני והפשיזם האיטלקי היו תנועות של השמאל הקיצוני.⁵⁹ שר האוצר של בולסונארו, פאולו גואדס, הביע תמיכה במדיניות הכלכלית של הדיקטטורה של הגנרל פינזושה בצ'ילה.⁶⁰

במהלך כהונתו הנשיא בולסונארו חזר ועודד אלימות שוטרים. למשל, ב-2019 קידם חקיקה שתעניק חסינות לשוטרים מפני הליכים פליליים אם הרגו אזרחים במהלך פעילות מבצעית,⁶¹ וגם אמר כי הוא מקווה שהפושעים ימותו ברחובות כמו מקקים.⁶² בעקבות העלייה במספר האנשים שנהרגו בסאו פאולו ובריו דה ז'נרו על ידי כוחות המשטרה, נציבת זכויות האדם של האו"ם מיצ'ל בצ'לט הביעה דאגה בשיחה עם עיתונאים בתחילת ספטמבר 2019 ואמרה שיש בברזיל "שיח ציבורי המעניק לגיטימציה להוצאות להורג והיעדר דין וחשבון".⁶³

בשל מספר המושבים הקטן שמפלגתו השיגה בבחירות לקונגרס, הנשיא בולסונארו היה מוגבל ביכולתו לבטל בחקיקה את חוקי הגנת הסביבה. במקום זאת, הוא פעל באמצעות ייבוש תקציבים של הסוכנויות הפדרליות להגנת הסביבה והאוכלוסייה הילידית, וכן באמצעות צמצום דרמטי של האכיפה על מי שמפרים את חוקי הסביבה. התוצאה בשטח הייתה חמורה: במהלך כהונתו חלה עלייה עצומה בקצב של אובדן שטחי יער עקב כריתת עצים ושריפות מכוונות. ב-2019 בירוא שטחי יער באמצעות שריפות החריף, וכילה כ-5,500 קמ"ר של יערות.⁶⁴ בתגובה, הקהילה הבינלאומית איימה להטיל סנקציות ולבטל עסקאות סחר איתה.⁶⁵ ב-2019 נרצחו בברזיל 24 פעילים ופעילות להגנת הסביבה.⁶⁶

באפריל 2020, הנשיא בולסונארו אמר בישיבת קבינט שהוא צריך להחליף את ראש המשטרה הפדרלית של ריו דה ז'ניירו כדי להגן על בני משפחתו שנמצאים תחת חקירה, ואם לא, הוא יחליף את המנהל הלאומי של

57. Jon Lee Anderson, *The Brazilian Judge Taking On the Digital Far Right*, *The New Yorker magazine* (7.4.2025).

58. Jonathan Watts, *Brazil's new foreign minister believes climate change is a Marxist plot*, *The Guardian* (15.11.2018).

59. Dom Phillips, *Jair Bolsonaro says Brazilians 'still don't know what dictatorship is'*, *The Guardian* (20.11.2018).

60. Andres Schipani and Joe Leahy, *Brazil's New Finance Minister Eyes "Pinochet-Style" Fix for Economy*, *Financial Times* (2.11.2018).

61. Maria Carolina Marcello and Lisandra Paraguassu, *Brazil's Bolsonaro unveils bill to protect police and soldiers who kill*, *Reuters* (22.11.2019).

62. Tom Phillips, *Jair Bolsonaro says criminals will 'die like cockroaches' under proposed new laws*, *The Guardian* (6.8.2019).

63. Gabriel Stargardter, *Special Report: A surge in killings by police roils Bolsonaro's Brazil*, *Reuters* (9.10.2019).

64. Letter on the Amazon and its Defenders to the Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD), *Human Rights Watch* (27.1.2021).

65. Lisandra Paraguassu and Gabriela Baczynska, *As EU threatens trade retaliation, Brazil sends army to fight Amazon fires*, *Reuters* (24.8.2019).

66. *Reuters* (24.8.2019).

66. איתי מק, *משבר האקלים: זה הנשק, זנדברג, הארץ* (24.6.2021).

המשטרה ואת שר המשפטים.⁶⁷ בהמשך לכך, התפטר שר המשפטים, סרג'יו מורו, והסביר זאת בהתערבות של הנשיא בולסונארו בחקירות המשטרה.⁶⁸

עוד הנשיא בולסונארו מינה לתפקידים בממשלתו יותר מ-6,000 איש בשירות צבא פעיל או במילואים, כולל בתפקידים מרכזיים בקבינט שלו. בעצרת במאי 2020, הוא אמר: "יש לנו את הכוחות המזוינים לצד העם",⁶⁹ ובעצרת בינואר 2021 אמר: "הכוחות המזוינים הם שמחליטים אם האנשים חיים בדמוקרטיה או בדיקטטורה."⁷⁰

באפריל ובמאי 2020, בעוד בולסונארו תקף את בית המשפט העליון, תומכיו קיימו עצרות שקראו למשטר צבאי ולסגירת בית המשפט העליון והקונגרס.⁷¹

ממשלתו של הנשיא בולסונארו פעלה להטיל עונשי מאסר על לפחות 16 ממבקריה, ביניהם עיתונאים, מרצים באוניברסיטה ופוליטיקאים. אף על פי שמרבית התיקים נסגרו ללא הגשת אישומים, המאמצים הללו שידרו מסר ברור: ביקורת על הנשיא עלולה להוביל לרדיפה.⁷² בנוסף, בינואר 2024, ראש המשטרה הפדרלית של ברזיל, אנדריי פסוס, חשף כי במהלך כהונת הנשיא בולסונארו, בין השנים 2019-2021, נעשה שימוש במערכת מעקב של חברת קוגניט ישראלית כדי לרגל אחר כ-30,000 בני אדם ללא אישור שיפוטי. בין המטרות לריגול היו עובדי מדינה, עיתונאים, שופטים, שופטי בית המשפט העליון, עורכי דין, פוליטיקאים, מושל מדינה לשעבר מהמפלגה השמאלית מפלגת הפועלים (PT) ושוטרים. הריגול בוצע הן במטרה לפגוע ביריבים פוליטיים, והן לצורכי שחיתות ושיבוש חקירות פליליות - כולל חקירות שנגעו למשפחתו של בולסונארו.⁷³

בנוגע לבחירות אמר בולסונארו ביולי 2021 כי הוא יעביר את השלטון למי שינצח בבחירות הנשיאותיות של השנה הבאה בצורה נקייה - אם לא תתבצע כל הונאה. במקביל, הוא תקף בפומבי את מערכת ההצבעה בברזיל.⁷⁴ בנוסף, אמר "רק אלוהים יפיל אותי מהשלטון", והודיע כי לא יקבל כל החלטה של שופט בית המשפט העליון, אלכסנדר דה מוראיס.⁷⁵ השופט דה מוראיס פיקח על חקירות המשטרה הפדרלית שנגעו לשאלות האם הנשיא התערב שלא כחוק במינויים פנימיים במשטרה

Ricardo Brito, *On tape, Bolsonaro cites protecting his family in push to swap top Rio cop - source*, *Reuters* (13.5.2020) .67
 Andrew Fishman and Cecilia Olliveira, *Brazil justice minister resigns over Bolsonaro's interference in investigations - and impeachment talk ramps up*, *The Intercept* (24.4.2020) .68
 Talita Fernandes and Fábio Pupo, *Bolsonaro volta a apoiar ato contra STF e Congresso e diz que Forças Armadas estão 'ao lado do povo'*, *Folha De S.Paulo* (3.5.2020) .69
 Pedro Henrique Gomes, *Forças Armadas é que decidem se 'povo vai viver numa democracia ou numa ditadura'*, *diz* .70
Bolsonaro, gl (18.1.2021)
 Rafael Moraes Moura, *Ministros de Supremo Repudiam ato a favor de intervenção militar visitado por Bolsonaro*, *Estadão* .71
 (19.4.2020)
 Brazil: Crackdown on Critics of Covid-19 Response, *Human Rights Watch* (28.1.2021) .72
 Tom Phillips, *Brazilian police raid Bolsonaro ally's home over illegal spying allegations*, *The Guardian* (25.1.2024); Andréia .73
 Sadi, *Espionagem ilegal da Abin atingiu 30 mil pessoas e dados foram guardados em Israel, diz chefe da PF*, *gl* (25.1.2024);
 Tom Phillips, *Police raid villa of Jair Bolsonaro as part of spying investigation*, *The Guardian* (29.1.2024); Naiara Galarraga
 Gortázar, *Police investigate Brazil's intelligence chief under Bolsonaro over claims of political spying*, *El Pais USA Edition*
 (26.1.2024)
 Reuters, *Brazil's Bolsonaro says he won't hand over presidency if there is vote fraud*, *Reuters* (2.7.2021) .74
 BBC, *Brazil's Bolsonaro: Only God will remove me from power*, *BBC* (8.9.2021) .75

הפדרלית לטובת אינטרסים אישיים, שחרר מסמך סודי של המשטרה הפדרלית ממניעים פוליטיים, והפיץ מידע שגוי לגבי מערכת הבחירות.⁷⁶

על הרקע הזה, לאחר שבולסונארו הפסיד בבחירות ושבוע לאחר השבעתו של הנשיא לואיס אינסיו לולה דה סילבה, ב-8.1.2023, אלפי תומכי בולסונארו הסתערו על בנייני ממשלה ופגעו בהם, כולל בניין בית המשפט העליון, הארמון הנשיאותי והקונגרס.⁷⁷ בספטמבר 2025 נגזרו על בולסונארו 27 שנות מאסר, לאחר שהורשע בניסיון הפיכה.⁷⁸

ארצות הברית

על אף שהאי-ליברליות היא חלק בלתי נפרד מארצות הברית מאז הקמתה,⁷⁹ הידרדרותה הדמוקרטית תחת הנשיא טראמפ הפתיעה רבים. מומחים כלויצקי, ואי זיבלט, העריכו את מצבה של ארצות הברית על פי אמות המידה המקובלות להבחנה בין משטרים ליברליים וא-ליברליים, וקבעו כארבעה חודשים מתחילת כהונתו שארצות הברית חצתה כבר את הקו ומתנהלת בפועל כמשטר סמכותני-תחרותי.⁸⁰ בדצמבר 2025 הם פרסמו מאמר נוסף בו כתבו שהצטברות הנתונים מאשרת כי אכן ארצות הברית עברה למשטר כזה.⁸¹ למרות זאת, יש אחרים שעדיין טוענים כי לנוכח החוקה והמבנה הפדרלי, עוד מוקדם להכריע ובמיוחד יש להמתין לבחירות האמצע ב-2026.⁸²

שישה שבועות לאחר תחילת כהונתו השנייה של טראמפ כנשיא, ארגון V-Dem תיאר את ה"בליץ" האנטי דמוקרטי שהוא ביצע בתקופה קצרה זו כ"התפתחות הכי מהירה של אוטוקרטיזציה שעברה ארצות הברית בהיסטוריה המודרנית"

אף אם ישנה מחלוקת לגבי המסקנות, יש הסכמה בדבר עצם ההידרדרות. שישה שבועות לאחר תחילת כהונתו השנייה של טראמפ כנשיא, ארגון V-Dem תיאר את ה"בליץ" האנטי דמוקרטי שהוא ביצע בתקופה קצרה זו כ"התפתחות הכי מהירה של אוטוקרטיזציה שעברה ארצות הברית בהיסטוריה המודרנית" והתייחס למהלכים כמו הרחבת הכוח של הרשות המבצעת, פגיעה בכוח התקציבי של הקונגרס, התקפות על מוסדות עצמאיים ועל התקשורת, וכן "טיהור" ופירוק של מוסדות המדינה, כאסטרטגיות קלאסיות של סמכותנות.⁸³

מתקפות טראמפ על המשטר הדמוקרטי בארצות הברית החלו כבר במהלך מסע הבחירות הראשון שלו לנשיאות ומיד עם כניסת ממשלו הראשון לבית הלבן בינואר 2017. בין היתר, טראמפ ניהל קמפיין להחלשת עצמאות מערכת המשפט ואמון הציבור בה, למשל בהקשר של התיק שעסק ב"אוניברסיטת טראמפ" והשופט בו, שכלפיו הסית באופן גזעני.⁸⁴ במהלך

76. Thomas Bustamante, Emilio Peluso Neder Meyer, *The Brazilian Federal Supreme Court's Reaction to Bolsonaro*, 26.9.2022 *verfassungsblog*

77. גרדיאן, ניו יורק טיימס, רויטרס והארץ, אלפים מתומכי בולסונארו פרצו לקונגרס ולבית המשפט העליון בבירת ברזיל, הארץ (8.1.2023).

78. סוכנויות הידיעות, דרמה בברזיל: 27 שנות מאסר לנשיא לשעבר בולסונארו - שהורשע בתכנון הפיכה, ynet (12.9.2025).

79. Steven Hahn, *Illiberal America: A History*, W. W. Norton & Company (19.3.2024).

80. Steven Levitsky, Lucan Way and Daniel Ziblatt, *How Will We Know When We Have Lost Our Democracy?*, *The New York Times* (8.5.2025).

81. Steven Levitsky, Lucan A. Way, and Daniel Ziblatt, *The Price of American Authoritarianism*, *Foreign Affairs* (11.12.2025).

82. McKenzie Carrier and Thomas Carothers, *U.S. Democratic Backsliding in Comparative Perspective*, *Carnegie Endowment for International Peace* (25.8.2025).

83. Marina Nord, David Altman, Fabio Angiolillo, Tiago Fernandes, Ana Good God, and Staffan I. Lindberg, *Democracy Report 2025: 25 Years of Autocratization - Democracy Trumped?*, *University of Gothenburg: V-Dem Institute* (March 2025) (תרגום מאנגלית לעברית: מיכל עברון יניב).

84. Stuart Taylor, Jr., *Why Trump's Assault on the Judiciary Is the Most Dangerous Thing He's Done*, *Politico Magazine* (7.6.2016).

כהונתו הראשונה, הוא מינה שלושה שופטים שמרנים ושניים במחלוקת לבית המשפט העליון במטרה לעצב אותו מחדש, ובנוסף הבטיח להפוך על פיה פסיקת שופט פדרלי שחסמה צו נשיאותי שאסר על כניסת מהגרים ממדינות מוסלמיות.⁸⁵

הנשיא טראמפ גם שיבש את חקירת הבולשת הפדרלית של ארצות הברית (FBI) סביב החשדות שיועציו קשרו קשר עם הממשל הרוסי כדי להשפיע על תוצאות הבחירות לנשיאות ב-2016, וזאת על ידי פיטורי ראש הבולשת, ג'יימס קומי, ב-2017.⁸⁶ כתב אישום פדרלי שהוגש נגד קומי (ספטמבר 2025) בתמיכת ממשל טראמפ, בוטל לבסוף על ידי השופט הפדרלי (בנימוקים פרוצדורליים).⁸⁷

בנוסף למעשים אלה שכוונו נגד עצמאות הרשות השופטת ומערכת אכיפת החוק, כהונתו הראשונה של הנשיא טראמפ התאפיינה בהתבטאויות קשות ברשתות החברתיות ובנאומיו לציבור ובתקשורת נגד יריביו הפוליטיים, נגד האוניברסיטאות, האליטות וגופים אזרחיים, נגד ציבורים שלמים, מיעוטים ומהגרים, נגד גופי תקשורת ועיתונאים. הוא הפגין זלזול עמוק במוסדות אכיפת החוק והוקיע ערכי יסוד של הדמוקרטיה הליברלית.

לאחר הפסדו לביידן בבחירות לנשיאות ב-2020 פתח טראמפ במסע ציבורי וטען למרמה ולזיוף של תוצאותיה. סירובו לקבל את תוצאות הבחירות וההאשמות שהוטחו בגין סללו את הדרך להסתערות של תומכיו על גבעת הקפיטול ב-6.1.2021 בזמן הליך האשרור של תוצאות הבחירות. על פי התבחינים של לויצקי וזיבלט, כשהמנהיג המפסיד מסרב לקבל את תוצאות הבחירות ומעודד את תומכיו להילחם - זה הרגע שבו דמוקרטיה מתמוטטת, שכן זוהי שבירה של הנורמה והתנאי הבסיסי והכרחי לקיומן: לגיטימציה אזרחית ופוליטית של התחרות הפוליטית.⁸⁸

הממשל שלו נקט בקשת רחבה של פעולות מיידיות להחלשה או הקרסה של השירות הציבורי המקצועי, בכלל זה באמצעות פיטורי או העמדה לדין של נושאי תפקידים בכירים, תחת הכותרת של מאבק בבזבוז משאבים

מאז תחילת ממשל טראמפ השני בינואר 2025, הוא פעל נמרצות, בכוח ובמהירות, תוך שימוש במגוון אמצעים ושבירה סיטונית של כללי המשחק המקובלים, להרחקת ארצות הברית מהמודל של המדינה הדמוקרטית-ליברלית.⁸⁹ הממשל שלו נקט בקשת רחבה של פעולות מיידיות להחלשה או הקרסה של השירות הציבורי המקצועי, בכלל זה באמצעות פיטורין או העמדה לדין של נושאי תפקידים בכירים,⁹⁰ תחת הכותרת של מאבק בבזבוז משאבים (הקמת "המשרד ליעילות ממשלתית" DOGE) ושימוש בקונספירציות בדבר "דיפ סטייט". מאמציו מכוונים אל מוסדות פדרליים ומתבצעים על ידי שינוי חוקים, נורמות וכללי משחק. לפי הערכות המשרד לניהול כוח האדם האמריקאי מנובמבר 2025, 317 אלף עובדים פדרליים עזבו את השירות הממשלתי במהלך שנה זו בלבד, ורק 68 אלף עובדים חדשים שובצו למשרות שננטשו.⁹¹ רובם של המהלכים מקודמים באמצעות צווים נשיאותיים ועוקפים את הקונגרס והסנאט. מספר הצווים ב-100 הימים הראשונים לממשל טראמפ השני

Terry Carter, Judicial independence 'not up for negotiation,' ABA president says in speech addressing Trump tweets, .85 *ABA Journal* (6.2.2017)

Michael D. Shear and Matt Apuzzo, F.B.I. Director James Comey Is Fired by Trump, *The New York Times* (9.5.2017) .86

Eric Tucker, Judge dismisses cases against James Comey, Lettita James after finding the prosecutor was illegally appoint- .87 *ed, PBS* (24.11.2025)

Steven Levitsky and Daniel Ziblatt, *How Democracies Die*, New York: *Crown Publishing* (2018), p. 102 .88

Andrew Marantz, Is It Happening Here?, *The New Yorker* (28.4.2025) .89

Steven Levitsky, Lucan Way and Daniel Ziblatt, How Will We Know When We Have Lost Our Democracy?, *The New York Times* (8.5.2025) .90

Courtney Rozen, US government to shed 317,000 workers this year, Trump HR chief says, *Reuters* (24.11.2025) .91

הוא חסר תקדים בהשוואה לממשל כלשהו ולפי העיתון ניו יורק טיימס, הם הסבו יותר נזק לדמוקרטיה האמריקאית מכל דבר אחר מאז קריסת תקופת השיקום לאחר מלחמת האזרחים.⁹²

הצווים הנשיאותיים עוקפים את הקונגרס והסנאט ומפירים את עקרון האיזונים והבלמים על ידי הענקת יתר סמכות למוסד הנשיאות ולאנשיו. כך למשל, צו נשיאותי המבטל צו קודם שהוציא ממשל ביידן אשר נועד להבטיח את שקיפות הרשות לניירות ערך (SEC), המפקחת על הבורסות האמריקאיות ועל החברות הציבוריות, ומחייב אותה לפעול על פי הפרשנות של הנשיא ו/או התובע הכללי שממונה על ידי הנשיא.⁹³ כך גם לגבי הנציבות הפדרלית לתקשורת (FCC), שמפקחת על תשתיות התקשורת לסוגיהן במטרה להבטיח את עקרונות הנגישות, התחרותיות והוגנת ועוד. גם היא, כמו הרשות לניירות ערך, פעלה עד להוצאת הצו כסוכנות עצמאית ומרגע שהוצא הצו מחויבת לפעול בהתאם לתכתיבי הנשיא והתובע הכללי.

טראמפ גם פעל לבצע מינויים ופיטורים בתפקידי מפתח בסוכנויות הפדרליות בארצות הברית, כולל של עובדי מדינה בגופי אכיפת החוק ובצבא. זאת, תוך הישענות על פרשנות מרחיקת לכת (Unitary Executive Theory) המעניקה לנשיא סמכויות יתר ביצועיות, גם כאשר הן אינן תואמות את הנורמות החוקתיות.⁹⁴

כך למשל, הוא עושה שימוש נרחב ופוליטי ברשות ההגירה (ICE), המנהל לאכיפת הסמים (DEA) ובכוחות המשמר הלאומי, וכבר שלח אותם ל"מבצעי אכיפה" בלוס אנג'לס ובבירה וושינגטון, ואף מאיים לפעול בשיקגו ובערים אחרות שנשלטות על ידי המפלגה הדמוקרטית. זאת בניגוד לעמדת הרשויות וגורמי אכיפת החוק המקומיים ומרבית הציבור שמתגורר שם.⁹⁵

ממשל טראמפ הציב את משרד המשפטים כיעד מרכזי לפוליטיזציה מובהקת. הממשל הביא לפיטורים של בכירים במשרד במחלקות שונות, כולל בזו האמונה על הפיקוח על זכות ההצבעה, ומינה תחתם את אנשי שלומו

בדומה לתהליכים במדינות אחרות, ממשל טראמפ הציב את משרד המשפטים כיעד מרכזי לפוליטיזציה מובהקת. הממשל הביא לפיטורים של בכירים במשרד במחלקות שונות, כולל בזו האמונה על הפיקוח על זכות ההצבעה, ומינה תחתם את אנשי שלומו. תיקים פתוחים בענייני אפליה בבחירות נסגרו, וחנינה כמעט כוללת ניתנה למי שנשפטו ונדונו למאסר עקב המתקפה על הקפיטול ב-6.1.2021.⁹⁶ ההסתה של הממשל נגד שופטים, פיטורי עובדי מדינה והקיצוצים החדים בהוצאות פדרליות, מכוונים, בין היתר, לאיים ולהשפיע על נושאי תפקידים ברשות השופטת ועל שומרי סף.⁹⁷

בעקבות מינוי שלושת השופטים השמרנים לבית המשפט העליון במהלך כהונתו הראשונה של הנשיא טראמפ, בית המשפט העליון ביטל את פסיקת "רו נגד וייד", שקבעה כי לנשים בהריון שמעוניינות לעבור הפלה יש הגנות פדרליות המעוגנות בחוקה.⁹⁸ כמו כן הוא קבע כי הנשיא טראמפ זכאי לחסינות חלקית מהעמדה לדין פלילי בעקבות מעשיו במסגרת תפקידו כנשיא, דבר שהוביל להקלות ולהפסקה של הליכים פליליים נגדו בפרשות שונות,

⁹² The Editorial Board, *There Is a Way Forward: How to Defeat Trump's Power Grab*, *The New York Times* (1.5.2025).

⁹³ Jessica Glenza, *Trump signs order making independent regulators answerable to White House*, *The Guardian* (19.2.2025).

⁹⁴ Graham G. Dodds, *The Supreme Court is headed toward a radically new vision of unlimited presidential power*, *The Conversation* (7.10.2025).

⁹⁵ Jonathan Chait, *Donald Trump Doesn't Really Care About Crime*, *The Atlantic* (11.8.2025).

⁹⁶ Noah Weiland and Maggie Haberman, *Trump Pardons Jan. 6 Rioters and Signs Order on TikTok*, *The New York Times* (20.1.2025).

⁹⁷ Laura N. Perez Sanchez, *Attacks on Judges Undermine Democracy, Warns Justice Jackson*, *The New York Times* (1.5.2025).

⁹⁸ ניו יורק טיימס, רויטרס והארץ, החלטה דרמטית בארה"ב: בית המשפט העליון ביטל את זכותן החוקתית של נשים להפיל, הארץ (24.6.2022).

כולל ניסיונו להפוך את תוצאות הבחירות.⁹⁹ בפסיקה נוספת נקבע כי שופטים פדרליים אינם מוסמכים להוציא צווים גורפים ברמה ארצית (nationwide injunctions) במטרה לעצור מדיניות של הממשל.¹⁰⁰

יעד אחר של הממשל הוא האקדמיה. מאז כניסת טראמפ לכהונתו השנייה בבית הלבן, הממשל תקף בחריפות אוניברסיטאות (בעיקר מקרב אוניברסיטאות העילית) ואיים בענישה נגדן. צעדים שנקטו נגדן כללו בין היתר פתיחה בחקירות של משרד החינוך לגבי מדיניותן של אוניברסיטאות, איום והקפאה בפועל של תקציבים, איום והפסקה של מתן מענקים במיליארדי דולרים למכוני מחקר שפועלים במסגרתן ותקציבים לכיסוי פעילויות שוטפות נוספות, שלילת מעמדן כמוסדות פטורים ממס ועוד. כל זה נעשה גם בעזרת שימוש בנימוק לפיו האוניברסיטאות מסרבות להיענות לדרישות הממשל כדי להגביל פעילויות אנטישמיות בשטחן.¹⁰¹

התנגדות הממשל לתפישת ה-Woke, המקדמת צדק חברתי ומגדרי של קבוצות מיעוט, קיבלה ביטוי תחקיתי בצו נשיאותי 14173, שהביא לצמצום מסיבי בתוכניות "גיוון והכללה" במוסדות פדרליים ולפתיחת חקירות נגד 52 אוניברסיטאות לפחות.¹⁰² לצד זאת, הוצאו צווים נוספים הפוגעים בזכויות האדם והאזרח, כגון הצו הנשיאותי 14168 שמבטל את ההכרה הפדרלית בטרנסג'נדרים.¹⁰³

**המהלכים הנעשים תחת
אצטלה של מלחמה
באליטות, אשר הובילו
לסגירת מוסדות, לפיטורים,
לקיצוץ בתקציבים
ולהשתלטות על מוסדות
תרבות (דוגמת מרכז קנדי),
מיועדים גם למנוע בניית
אופוזיציה שלטונית לממשל
הקיים. התוצאה היא
מצב בו אזרחים או נושאי
תפקידים מהססים להביע
ביקורת על מדיניות הממשל**

במסגרת מאבקו נגד העיתונות המסורתית, הנשיא טראמפ הגיש שורה של תביעות לשון הרע נגד גופי תקשורת, בהם רשתות ABC ו-CBS.¹⁰⁴ הוא גם איים לתבוע רשתות נוספות או לבטל את רישיון השידור של רשת ABC לאחר ששידרה ראיון ביקורתי עליו.¹⁰⁵

ראוי להדגיש כי מהלכים אלה ודומים להם נועדו לשנות לא רק את אופייה החברתי והתרבותי של ארצות הברית אלא גם את המבנה הפוליטי שלה. במובן זה, המהלכים הנעשים תחת אצטלה של מלחמה באליטות, אשר הובילו לסגירת מוסדות, לפיטורים, לקיצוץ בתקציבים ולהשתלטות על מוסדות תרבות (דוגמת מרכז קנדי),¹⁰⁶ מיועדים גם למנוע בניית אופוזיציה שלטונית לממשל הקיים. התוצאה היא מצב בו אזרחים או נושאי תפקידים מהססים להביע ביקורת על מדיניות הממשל.

99. גיל תמרי, נריה קראוס, העליון בארה"ב: טראמפ זכאי ל"חסינות חלקית" באישומים נגדו, *רשת 13* (1.7.2024).
100. אור שקד, אחרי דרישתו של טראמפ: החלטת בית המשפט העליון בארה"ב בנושא האזרחות מלידה, *ישראל היום* (27.6.2025).
101. אבנר כהן, מאה שנים לקדנציה השנייה של טראמפ בבית הלבן: בליץ לטיהור והרס בארה"ב, *הארץ*; Collin Binkley, (28.4.2025); (Michael Casey, *Trump administration bars Harvard from enrolling foreign students, including current ones*, *PBS* (22.5.2025)
102. *Ending Illegal Discrimination and Restoring Merit-Based Opportunity*, *The White House* (21.1.2025).
103. *Defending Women from Gender Ideology Extremism And Restoring Biological Truth To The Federal Government*, *The White House* (20.1.2025).
104. David Enrich, *Trump's New Line of Attack Against the Media Gains Momentum*, *The New York Times* (7.2.2025); The Associated Press, *ABC Agrees To Give \$15 Million to Trump's Presidential Library to Settle Defamation Suit*, *First Amendment Watch at New York University* (16.12.2024).
105. Michael M. Grynbaum, *Trump Threatens to Sue The Times and CNN Over Iran Reporting*, *The New York Times* (26.6.2025); Liam Reilly, Alejandra Jaramillo, Isabelle D'Antonio, *Trump threatens Chris Christie and ABC News after watching critical 'This Week' interview*, *CNN* (25.8.2025).
106. Andrew Marantz, *Is It Happening Here?*, *The New Yorker* (28.4.2025).

שינוי כללי המשחק: המשטר בישראל הפך לסמכותני-תחרותי

הרקע להתחזקות המגמה הסמכותנית של המשטר בישראל

מסמך זה מבקש להראות כיצד גם בישראל, בדומה למדינות אחרות עם משטרים היברידיים שנטו לכיוון הדמוקרטי, התפתח משטר סמכותני-תחרותי.

אולם, מעבר לדמיון מסוים בתמריצים הבינלאומיים והמקומיים שהובילו לכך, חשוב לזכור שבישראל קיימות מלכתחילה ארבע בעיות יסוד שמקשות על קיום של משטר דמוקרטי-ליברלי יציב המגן על זכויות אדם ואזרח, והן קשורות באופן משמעותי לנטיית המשטר בישראל לעבר הסמכותנות. נסקור אותן להלן בקצרה.

**השליטה הצבאית
באוכלוסייה הפלסטינית
הכרוכה בהפרות שיטתיות
ומתמשכות של זכויות
אדם על ידי מדינת ישראל
וכוחות הביטחון שלה,
סיפוח מזרח ירושלים
שאינו חוקי ואינו מוכר על
ידי הקהילה הבינלאומית,
חלוקת זכויות יתר בתוך
קבוצת האוכלוסייה
היהודית על פי תבחינים
השוללים דה-פקטו את
קיומו של שוויון בפני
החוק (במסגרת מדיניות
אפרטהייד), וכן ההכרזה
המתמדת על מצב חירום
ושימוש בסמכויות דרקוניות
מכוח תקנות ההגנה לשעת
חירום - כל אלה מכרסמים
באופן קבוע ומתמשך
באיכות הדמוקרטיה בתוך
מדינת ישראל**

1. **משטר הכיבוש ומצב החירום הקבוע** - בראש ובראשונה, יש להכיר בכך שההפרדה בין המשטר הישראלי המוחל בתוך גבולות ישראל לבין השליטה הצבאית הממושכת שלה באוכלוסייה הפלסטינית במסגרת משטר הכיבוש הישראלי בשטחים מאז 1967, היא מלאכותית. במלחמת ששת הימים (1967) כבשה ישראל את שטחי הגדה המערבית וחבל עזה, והחלה לשלוט על קרוב לחמישה מיליון פלסטינים. אוכלוסייה זו לא סופחה מעולם באופן רשמי למדינת ישראל ונתונה מאז תחת ממשל צבאי ישראלי (למעט חבל עזה, לאחר תוכנית ההתנתקות - אם כי לא מדובר באזור עצמאי משליטה ישראלית). במסגרת זו, על מיליוני אזרחים פלסטינים נכפה לחיות תחת ממשל דיקטטורי צבאי וצוויים צבאיים, ללא אפשרות להשתתף בבחירות וללא הגנות על זכויות אדם ואזרח בסיסיות. בנוסף, על מאות אלפי פלסטינים תושבי מזרח ירושלים נכפה להסתפח למדינת ישראל כתושבי קבע שאינם אזרחים, ללא אפשרות בחירה למוסדות המדינה, ללא זכויות שוות, ותוך הפרדה אכזרית אלימה ממשפחותיהם וקהילותיהם בגדה המערבית.

בנוסף, מאז ההכרזה על הקמת המדינה ופרוץ מלחמת העצמאות, ישראל נמצאת תחת מצב חירום תמידי ומלחמות בעצימות משתנה. במהלך מלחמת העצמאות ב-1948 הוכרז הממשל הצבאי ביישובים הערביים והמשיך להתקיים בהם מכוח תקנות ההגנה (שעת חירום), עד לשנת 1966.

אף שבמהלך השנים בוטלו כמה מתקנות ההגנה (שעת חירום)¹⁰⁷, אלה שנותרו בתוקף - כולל צנזורה, מעצרים מנהליים ופגיעה בקניין ובחופש ההתאגדות - מעניקות לרשות המבצעת סמכויות חריגות לצורך שמירה על הביטחון, הסדר הציבורי וסדרי השלטון, פוגעות בזכויות אדם ואינן מתאימות למדינה דמוקרטית.

התקנות מהוות דבר חקיקה ראשי, והן בעלות מעמד קבוע, כלומר,

107. תקנות ההגנה (שעת-חירום), 1945.

תוקפן אינו מותנה בקיומה של הכרזה לגבי שעת חירום. לאורך השנים הוגשו הצעות חוק לבטלן, שלא השלימו את הליך החקיקה.

השליטה הצבאית באוכלוסייה הפלסטינית הכרוכה בהפרות שיטתיות ומתמשכות של זכויות אדם על ידי מדינת ישראל וכוחות הביטחון שלה, סיפוח מזרח ירושלים שאינו חוקי ואינו מוכר על ידי הקהילה הבינלאומית, חלוקת זכויות יתר בתוך קבוצת האוכלוסייה היהודית על פי תבחינים השוללים דה-פקטו את קיומו של שוויון בפני החוק (במסגרת מדיניות אפרטהייד), וכן ההכרזה המתמדת על מצב חירום ושימוש בסמכויות דרקוניות מכוח תקנות ההגנה לשעת חירום - כל אלה מכרסמים באופן קבוע ומתמשך באיכות הדמוקרטיה בתוך מדינת ישראל והופכים את הדיון על טיב המשטר ואיכות הדמוקרטיה בישראל למורכב ובעייתי ביותר (יש אף שיטענו שבנסיבות אלה מדובר בדיון עקר). הם גם משמשים כתירוץ קבוע לפגיעה של רשויות השלטון בזכויות האדם והאזרח שבתוך גבולות הקו הירוק, ובמיוחד בזכויותיו של המיעוט הערבי ובהשתתפותו במרחב הציבורי והפוליטי.

2. היעדר חוקה - בחלוף 76 שנים, זכויות אדם ואזרח בסיסיות במדינת ישראל עדיין אינן מעוגנות בחוקה או בחוקי היסוד שלה באופן מחייב ויציב. גם הזכויות שזכו להכרה חוקית לוקות בעמימות ותלויות בפרשנות בית המשפט העליון, שיצק תוכן להוראות החוק הקיימות וגם הכיר בזכויות, בערכים ובכללים דמוקרטיים שלא עוגנו בחקיקה. עם זאת, הפסיקה יכולה להשתנות והיא מאפשרת גם לפרש את הוראות החוק הקיימות באופן פחות דמוקרטי. לפיכך, קיימת אפשרות להשתמש בחולשה מובנית זו כדי לתקוף את בית המשפט העליון. נתניהו והמתנגדים לחיזוק זכויות האדם עושים בכך שימוש כדי להציג בתקשורת את שופטי בג"ץ כמי שחורגים מסמכותם ורוצים לנהל את המדינה. בנוסף נעשה שימוש בעמימות ובערפול בהגדרת הסמכויות של שלוש רשויות השלטון, כדי לקבע עליונות של הזרוע המבצעת ולעקר על ידי כך את הרעיון המכונן של מודל המדינה הדמוקרטית.

3. הישענות על חקיקה מנדטורית שעברה עדכון חלקי וכגוים - אחד החוקים הראשונים של מדינת ישראל (פקודת סדרי השלטון והמשפט, תש"ח-1948) החיל את עקרון הרציפות על החקיקה מימי המנדט הבריטי וכלל אותה במשפט החוקתי של מדינת ישראל.¹⁰⁸ עקב כך, גופים שלטוניים מרכזיים, כגון משטרת ישראל, פועלים מכוח חוקים שמקורם בחקיקה המנדטורית שעברה עדכונים חלקיים או לקויים, ולכן אינם מתאימים באופן מיטבי למשטר דמוקרטי או שניתן לפרש את ההוראות הרחבות בהם באופן לא דמוקרטי.

אמנם בתי המשפט והיועצים המשפטיים לממשלה נתנו בדרך כלל פרשנות דמוקרטית לחקיקה המנדטורית ולעדכוניה, אך בסופו של דבר נוצרה מערכת תלאים רעועה שאינה מספיק ברורה ויציבה. ההישענות על פרשנות משפטית משמשת את קמפיין הדה-לגיטימציה של ממשלות נתניהו נגד מערכת המשפט והיועצים המשפטיים לממשלה, שאמורים לבלום פגיעה לא כדין בזכויות אדם ואזרח.

4. קיומו של זרם כהניסטי גזעני ואנטי דמוקרטי כחלק מהחברה הישראלית - הרב מאיר כהנא כיהן בכנסת בין השנים 1984-1988, אך מאז ומתמיד היה קיים זרם בישראל שתמך ביישום עמדותיו הקיצוניות של עליונות יהודית, הפרדה גזעית מוחלטת, גירוש האוכלוסייה הערבית ושליטת זכויות האדם והאזרח שלה, כולל הזכות לחיים. לאחר טבח מערת המכפלה וההכרזה בשנת 1994 של תנועות כהנא חי וכך כארגוני טרור, ורצח ראש הממשלה יצחק רבין, לא רק שהזרם לא נבלם, אלא הוא אף עבר בשנים האחרונות תהליך נרמול וזכה ללגיטימציה ציבורית. נציגיו מאיישים באופן קבוע את אולכני החדשות ויושבים בממשלה ובקואליציה.

לראש הממשלה נתניהו תפקיד מרכזי בקידום הכהניזם למרכז הבמה. כלקח מהקמת "ממשלת השינוי" שהחליפה את ממשלת נתניהו בשלטון למשך שנה וחצי מיוני 2021, וכדי להבטיח את חזרתו לשלטון ואת הישרדותו בתפקיד ראש הממשלה, נתניהו החליט לכרות ברית פוליטית עם נציגי הזרם הכהניסטי.

108. פקודת סדרי השלטון והמשפט, תש"ח-1948.

**בין נתניהו למפלגת עוצמה
יהודית, המייצגת המרכזית
(אך לא היחידה) של הזרם
הכהניסטי בממשלה, נוצר
מפגש אינטרסים - בעוד
שהמהפכה המשטרית
נועדה לבצר את שלטון
נתניהו ולהקשות על מיצוי
הדין הפלילי נגדו, מבחינת
נציגי הזרם הכהניסטי
המהפכה המשטרית
מקדמת את ערכיהם
הגזעניים ומעצבת את
המציאות על פיהם**

בין נתניהו למפלגת עוצמה יהודית, המייצגת המרכזית (אך לא היחידה) של הזרם הכהניסטי בממשלה, נוצר מפגש אינטרסים - בעוד שהמהפכה המשטרית נועדה לבצר את שלטון נתניהו ולהקשות על מיצוי הדין הפלילי נגדו, מבחינת נציגי הזרם הכהניסטי המהפכה המשטרית מקדמת את ערכיהם הגזעניים ומעצבת את המציאות על פיהם. דוגמאות בולטות לכך הן במהלכים שיפורטו בהמשך, להוצאת הציבור הערבי מהמגרש הפוליטי, ולהשתלטות על המשטרה, שבאמצעותה ניתן להעניק חסינות לפעילי הימין הקיצוני ולהחמיר את האכיפה הסלקטיבית, למשל על הנפת דגלי פלסטין.

אשר לתמריצים המקומיים שהביאו למשטר סמכותני-תחרותי בישראל, הרי שבחלוף כשלוש שנים, שהתאפיינו ב"בליץ" של הצעות חוק ובמהלכים אנטי-דמוקרטיים אחרים שיפורטו בהמשך, נראה שראש הממשלה נתניהו עדיין אינו יכול או רוצה להשלים מעבר למשטר סמכותני מלא. במצב העניינים הנוכחי, אין בידו עדיין את הכוח והשליטה שנדרשים כדי להשלים את המעבר מבלי לעורר התקוממות פנימית נרחבת בישראל שתגבה מחירים ציבוריים וכלכליים כבדים. בנוסף, הרי ממילא נתניהו כבר מתחזק

את שלטונו באמצעות הכלים של משטר סמכותני-תחרותי. בהתאם לכך, בחירות בישראל עדיין מתקיימות ולמפלגות האופוזיציה אין בשלב זה מניעה משפטית גורפת להתמודד בהן, והן פועלות בגלוי בכנסת ובמגרש הציבורי והתקשורתי.¹⁰⁹

סוגיית המחיר שיגבה המעבר למשטר סמכותני מלא קשורה באופן הדוק למחאה האזרחית. בשלהי 2016 החל בישראל מאבק ציבורי ("מחאת כיכר גורן"), שהופנה בשלב הראשון אל היועץ המשפטי לממשלה דאז, אביחי מנדלבליט. המוחים דחקו בו להורות על פתיחת חקירה פלילית נגד ראש הממשלה ב"פרשת הצוללות", ובהמשך לכך דרשו גם הגשת כתבי אישום בחקירות הפליליות שהתנהלו נגד נתניהו בתיקי האלפים, וקראו להתפטרותו.

צעדי הממשלה וניסיונות ההסתה והפילוג שנקטה הובילו החל ממאי 2020 לתגובת נגד ציבורית ולמחאה בהיקפים נרחבים מצד ציבור האזרחים וארגוני החברה האזרחית ("מחאת בלפור"). אלה העלו על נס, כמו במחאת כיכר גורן, בעיקר את סוגיית טוהר המידות והמאבק בשחיתות. בעקבות הכרזת השר לזיון על תחילת המהפכה המשטרית בינואר 2023, התגבשה אצל חלקים רחבים עוד יותר בציבור ההכרה שהסכנות הניצבות לפתחה של החברה בישראל חמורות מתמיד וגולשות לאזורי עניין רחבים יותר הדורשים מאבק על עצם קיומו של המשטר הדמוקרטי.

הרצון להגן על מוסדות השלטון מפני איומי ההשתלטות של הממשלה העצים את רוחות המחאה, שהפכה לגדולה במחאות ההמונים שישראל ידעה עד אז. היא הגיעה לשיאה ב"ליל גלנט" במרץ 2023, בתגובה להחלטת נתניהו לפטר את שר הביטחון לשעבר, לאחר שגלנט התריע בפומבי מפני הסכנות הביטחוניות ב"רפורמה המשפטית".¹¹⁰

במקביל, החלה ביקורת חריפה סביב המהפכה המשטרית מצד בכירים לשעבר מהפרקליטות והשירות הציבורי, ממערכות המשפט והביטחון, מצד שרים וחברי כנסת לשעבר וכן מצד בכירים מכהנים במשק

¹⁰⁹. Steven Levitsky, *The New Authoritarianism*, *The Atlantic* (10.2.2025).

¹¹⁰. כתבי חדשות 12, ליל מחאה היסטורי בישראל: כך קרא הציבור לעצור את המהפכה המשפטית, N12 (27.3.2023).

ובאקדמיה. בנאום חריג של נשיאת בית המשפט העליון דאז אסתר חיות, היא אמרה כי "תוכניתו של שר המשפטים החדש איננה תוכנית לתיקון מערכת המשפט - היא תוכנית לריסוקה. היא תפגע פגיעה אנושה בעצמאות ובאי-התלות של השופטים, וביכולתם למלא נאמנה את תפקידם כמשרתי ציבור. משמעותה של התוכנית הרעה הזו היא על כן שינוי זהותה הדמוקרטית של המדינה לבלי הכר. אדוני השר - לא זו הדרך".¹¹¹

גם בהקשר של תמריצים בינלאומיים לשינוי המשטר לסמכותני-תחרותי, חלה התפתחות דרמטית. לאורך השנים, ארצות הברית הצדיקה לציבור האמריקאי את הברית שלה עם מדינת ישראל ואת היותה היעד הגדול ביותר בעולם של סיוע צבאי אמריקאי, גם בכך שיש לשתי המדינות ערכים דמוקרטיים משותפים.¹¹²

כאמור, בנובמבר 2016, ניצח לראשונה בבחירות לנשיאות דונלד טראמפ, הפופוליסטי ובעל הנטיות הסמכותניות. ראש הממשלה נתניהו נהנה מארבע שנים בהן היה נשיא בבית הלבן שלא התעניין כלל במצב הדמוקרטיה בישראל או בכל מדינה אחרת בעולם, וגם כגע באופן חמור בשלטון החוק ובמוסדות הדמוקרטיים בארצות הברית עצמה. כפי שמתואר בדוח "דמוקרטיה לכאורה" הנזכר לעיל, במהלך כהונתו הראשונה של הנשיא טראמפ (2016-2020), ועל רקע החקירות וההליכים הפליליים נגדו, ראש הממשלה נתניהו הוביל תהליכים סמכותניים משמעותיים.

בנובמבר 2020 נבחר לנשיא ג'ו ביידן, שהציב לעצמו מטרה לחזק את הדמוקרטיה בארצות הברית, לאור הנזק העצום שנגרם בכהונת הנשיא טראמפ, וגם פעל לחיזוק הברית של ארצות הברית עם מדינות דמוקרטיות ברחבי העולם. בדצמבר 2021 ממשל הנשיא ביידן ארגן "ועידת פסגה של הדמוקרטיות". יחד עם זאת, בפועל, ארצות הברית פעלה על פי האינטרסים שלה, כאשר חיזוק הגוש הדמוקרטי העולמי היה אחד מהאינטרסים אך לא העליון.¹¹³

על רקע המחאה הציבורית הנרחבת בישראל נגד המהפכה המשטרית, שהתלקחה בחודשים הראשונים של שנת 2023, בכירים בממשל ביידן לחצו מאחורי הקלעים על ראש הממשלה נתניהו לעצור אותה.¹¹⁴ כשאלה לא הועילו, ממשל ביידן הביע ביקורת פומבית. בין היתר, הנשיא הביע דאגה עמוקה מהמצב וטען ש"ישראל אינה יכולה להמשיך במסלול הזה". בהתייחסו לחוקי המהפכה אמר שהוא מקווה שנתניהו "ירד מזה".¹¹⁵

סגניתו קמלה האריס אמרה "יש לארצות הברית מערכת יחסים ארוכה ומתמשכת עם ישראל, המבוססת על מספר גורמים, בהם מחויבות לדמוקרטיה".¹¹⁶ שגריר ארצות הברית בישראל טום נידס אמר ש"העניינים בישראל יוצאים משליטה".¹¹⁷

בעקבות מתקפת חמאס ב-7.10.23 ופרוץ המלחמה, ממשל ביידן חדל לעסוק במשבר הדמוקרטי בישראל, לכל הפחות באופן פומבי. מנגד, במקביל לניהול המלחמה, נתניהו ושותפיו לקואליציה המשיכו בקידום המהפכה המשטרית בדרכים שונות.

ניתן להניח כי בחירת טראמפ לכהונה שנייה בנובמבר 2024 תזוהה בעתיד כנקודה משמעותית בהידרדרות הדמוקרטיה של המשטר

111. אסתר חיות, "התוכנית הרעה הזו תשנה את זהות המדינה לבלי הכר" | הנאום המלא של נשיאת העליון אסתר חיות, הארץ (12.1.2023).
Jeremy M. Sharp, U.S. Foreign Aid to Israel: Overview and Developments since October 7, 2023, *Congressional Research Service* (8.5.2025)

112. Thomas Carothers and Frances Brown, Democracy Policy Under Biden: Confronting a Changed World, *The Carnegie Endowment for International Peace* (6.2.2024)

113. Josef Federman and Amer Madhani, Biden warns Netanyahu about the health of Israel's democracy and urges compromise on court overhaul, *AP* (21.9.2023)

114. Ibid.

115. בן סומאלט, ביידן על ההפיכה המשטרית: מקווה שנתניהו ירד מזה; רה"מ: לא נקבל החלטות על סמך לחצים מחו"ל, הארץ (28.3.2023).

116. מיכאל האוזר טוב, הכנסת אישרה בקריאה ראשונה את הצעת החוק לצמצום עילת הסבירות, הארץ (10.7.2023).

בישראל, שכן בכך פורק "בלם" בינלאומי משמעותי על ראש הממשלה נתניהו.

כך, ראש הממשלה נתניהו צייץ ב-20.3.2025 בחשבון הרשמי שלו ברשת X: "באמריקה ובישראל, כשמנהיג חזק מהימין מנצח בבחירות, הדיפ-סטטיט בשירות השמאל משתמש באופן מעוות במערכת המשפט כדי לסכל את רצון העם. הם לא ינצחו לא בישראל ולא באמריקה. אנחנו עומדים חזקים ביחד"¹¹⁸.

גם הנשיא טראמפ מצידו קרא לביטול משפט נתניהו, בין היתר בפוסטים שפרסם ברשת החברתית שלו (Truth Social), בהם טען שמדובר ב"ציד מכשפות פוליטי" ואף רמז שהסיוע הביטחוני האמריקאי לישראל יתבטל אם משפט נתניהו לא ייעצר.¹¹⁹ בהמשך פנה טראמפ לנשיא יצחק הרצוג, בנאום בכנסת ובמכתב רשמי, וביקש שיעניק חנינה לנתניהו.¹²⁰

על רקע התמריצים המקומיים והבינלאומיים שפורטו לעיל, מבצעת הממשלה ה-37 בראשות נתניהו מהלכים מתמשכים ומצטברים - בין אם באמצעות יוזמות חקיקה ובין אם בהחלטות מנהליות - שעונים על התבחינים שמציעים סטיבן לויצקי, לוקאן א. ואי ודניאל זיבלט למשטר סמכותני-תחרותי.

שיטת הפעולה המרכזית של משטרים סמכותניים-תחרותיים הינה הצפה בו זמנית ("בליץ") של הבמה הפוליטית במהלכים נגד המוסדות, הנהלים וכללי המשחק הדמוקרטיים. אף שהיוזמות הללו לא בהכרח מקודמות באופן מלא, לעצם הצגת החלטה מינהלית או הצעת חוק אנטי-דמוקרטית לציבור ובכנסת יש חשיבות רבה עבור הממשלה. בין היתר, הצעות החוק וההחלטות המינהליות משמשות לקמפיינים של הסתה וכדי לפגוע באמון הציבור במוסדות הדמוקרטיים וב"שומרי הסף"

כאמור וכפי שיפורט בהמשך פרק זה באמצעות דוגמאות קונקרטיות, אף שהמשטר בישראל נותר היברידי וכולל גם רכיבים דמוקרטיים, הרי שלא ניתן עוד להגדירו כמשטר דמוקרטי פגום על פי הסוגים המקובלים (כגון דמוקרטיה לא ליברלית, דמוקרטיה אלקטורלית, דמוקרטיה חופשית חלקית ועוד), שכן הרכיבים הסמכותניים בו דומיננטיים ושיטתיים מדי.

נתניהו וממשלתו תוקפים כל העת את מוסדות המדינה ואף עושים בהם שימוש לרעה כדי להעניק לעצמם יתרון משמעותי מול יריביהם הפוליטיים. המשמעות של יצירת תנאים כאלה, שפוגעים באפשרות לקיים בחירות הוגנות, לקיים כללי משחק הוגנים, או להגן באופן נרחב על זכויות האדם והאזרח, היא שהמשטר בישראל הפך למשטר סמכותני פגום (חלקי). ההשלכות הנובעות מכך הן רחבות היקף - השינוי באופי השלטון משפיע במישורין על אופן התנהלותו, על זכויות האזרחים, וכן על האפשרות להטות את המגמה בחזרה לכיוון דמוקרטי.

שיטת הפעולה המרכזית של משטרים סמכותניים-תחרותיים הינה הצפה בו זמנית ("בליץ") של הבמה הפוליטית במהלכים נגד המוסדות, הנהלים וכללי המשחק הדמוקרטיים.¹²¹ אף שהיוזמות הללו לא בהכרח מקודמות באופן מלא, לעצם הצגת החלטה מינהלית או הצעת חוק אנטי-דמוקרטית בציבור ובכנסת יש חשיבות רבה עבור הממשלה. בין היתר, הצעות החוק וההחלטות המינהליות משמשות לקמפיינים של הסתה וכדי לפגוע באמון הציבור במוסדות הדמוקרטיים וב"שומרי הסף", וכך להקל על ביצוע צעדים קונקרטיים בעלי השפעה מצטברת להשתלטות

118. מורן אזולאי, החשבון הרשמי של רה"מ: "הדיפ-סטטיט השמאלני מנצל את מערכת המשפט לסכל את רצון העם", ynet (19.3.2025).

119. חן מענית, השופטים ביטלו את עדות נתניהו השבוע לאחר דיון חסוי עם ראשי אמ"ן והמוסד, הארץ (29.6.2025).

120. אמיר אטינגר, טראמפ פנה להרצוג במכתב רשמי: תן חנינה לבנימין נתניהו, "התיק פוליטי", ynet (25.12.2024).

121. שם.

עליהם. בד בבד, הממשלה מרגילה בהדרגה את הציבור לחיים במשטר לא דמוקרטי, ופועלת למחוק מן התודעה הציבורית את ערכי היסוד שלו ולהציג במקומם חוקים ונוהגים אחרים, תחת מסווה של "רצון העם".

בדרך זו מתווך לציבור הרעיון שכדי שהממשלה תוכל לממש את רצונותיו כמייצגת הרוב, עליה להשתלט או להיפטר מ"שומרי הסף" המופקדים על בדיקה ובחינה של חוקים והחלטות מטעמה. זאת תוך התעלמות מכך שהסמכויות שניתנו ל"שומרי הסף" נועדו להבטיח שהבחירות וכללי משחק הגונים יישמרו, וכי ההתנהלות השוטפת של המדינה ורשויותיה יהיו תקינות ובהתאם לדין, וכי זכויות האדם והאזרח יישמרו.

בתתי הפרקים הבאים נסקור את מהלכי ממשלת נתניהו לפגיעה בדמוקרטיה. נתייחס לשימוש לרעה שעושה הממשלה במוסדות הדמוקרטיים, מארבעה היבטים: הפגיעה באפשרות לקיים בחירות הוגנות; הניצול לרעה של הגישה למשאבים; ההשתלטות על מערכת המשפט ורשויות אכיפת החוק; וההשתלטות על התקשורת. דוגמאות יובאו ביחס לכל היבט, על מנת להמחיש את השינוי בכללי המשחק במדינה, בהתאם למאפייני משטר סמכותני-תחרותי.

פגיעה באפשרות לקיים בחירות הוגנות

מצד אחד, הבחירות בישראל עדיין מתקיימות באופן פורמלי, הן תחרותיות, מפלגות האופוזיציה יכולות לנהל קמפיין פומבי ואין הונאה מסיבית. מצד שני, ראש הממשלה נתניהו מקדם תנאים שמיועדים להקשות על ניהול בחירות הוגנות. בהתבסס על ניסיון העבר, קיים חשש של ממש להסלמה במגמה זו.

החלטת מערכת המשפט ושומרי הסף

לפוליטיזציה של בית המשפט העליון שמבצעים ראש הממשלה נתניהו ושר המשפטים לוי, באמצעות קמפיין דה-לגיטימציה ותיקוני חקיקה, יש השלכות קשות על היכולת לנהל בחירות הוגנות בישראל

צעדי המהפכה המשטרית נגד מערכת המשפט ושומרי הסף רלבנטיים במיוחד בהקשר זה. לפוליטיזציה של בית המשפט העליון שמבצעים ראש הממשלה נתניהו ושר המשפטים לוי, באמצעות קמפיין דה-לגיטימציה ותיקוני חקיקה, יש השלכות קשות על היכולת לנהל בחירות הוגנות בישראל. שינוי חוק השפיטה (תיקון מספר 4) בנוגע להרכב הוועדה לבחירת שופטים ממרץ 2025 מאפשר פוליטיזציה של הרכב הוועדה ושל ההליך לבחירת שופטים לבית המשפט העליון.¹²² בעקבות תיקון החוק, התערעה העצמאות השיפוטית של בית המשפט העליון, שחיונית להמשך של פיקוח אפקטיבי על קיום בחירות חופשיות והוגנות ולהגנה על הזכות לבחור ולהיבחר.

הסיבה לכך היא שבין יתר תפקידיו, בית המשפט העליון אמון על הפיקוח בנוגע לפסילת רשימות ומועמדים לכנסת. הוא מפקח על שמירת השוויון של סיכויי המתמודדים בבחירות באמצעות הקפדה על "כללי המשחק", כך שלא יינתנו הטבות או יושתו מגבלות, למשל בתחום מימון מפלגות או תעמולת בחירות, באופן שמקנה יתרון בלתי הוגן לרשימות המצויות בעמדת כוח. זאת ועוד, פסיקת בית המשפט העליון מגבילה עקרונית את פעילותה של ממשלת מעבר בתקופת בחירות, ובפרט בתחום התקציבי, כדי למנוע חשש לפגמים של ניגוד עניינים או שיקולים פוליטיים פסולים ערב הבחירות. לפסיקה זו יש חשיבות רבה בכל הנוגע למניעת ניצול לרעה של כוחה של הממשלה ושל הקופה הציבורית לצורך הטיית הבחירות. בלעדי כל אלה, בחירות אינן יכולות להיחשב כחופשיות והוגנות.

¹²². איתי מק, מתווה לוי-סער: השתלטות פוליטית על מערכת המשפט הישראלית, מכון זולת; (19.3.2025) חוק יסוד: השפיטה (תיקון מס' 4), מאגר החקיקה הלאומי - אתר הכנסת.

בנוסף, קמפיין הדה-לגיטימציה וההסתה של ממשלת נתניהו כלפי שופטי בית המשפט העליון פוגע באמון הציבור בהליך הבחירות, שכן בראשות ועדת הבחירות עומד אחד השופטים (הוותיק לאחר הנשיא), ויושבי הראש של ועדות הבחירות האזוריות ממונים על ידי נשיא בית המשפט העליון.¹²³

דה-לגיטימציה להשתתפות פוליטית של האזרחים הערבים והאופוזיציה

חמורים לא פחות בהשלכותיהם הם הקמפיינים לדה-לגיטימציה של מפלגות האופוזיציה ומנהיגיהן ושל השתתפות המיעוט הערבי ב"משחק הפוליטי". הממשלה אף הניחה הצעות חוק המיועדות להקל את הפסילה של מועמדים ממפלגות האופוזיציה, ובפרט כאלה שמייצגות את נציגי הציבור הערבי.

בין היתר, בתגובה לרישום של מפלגה חדשה לקראת הבחירות ב-2026 על ידי ראש הממשלה לשעבר נפתלי בנט, חברי כנסת מהקואליציה הודיעו שיגישו הצעת חוק שלא תאפשר למי שעמד בעבר בראש מפלגה והותיר אותה עם חובות לקבל מימון כדי לפתוח מפלגה חדשה. חברי הכנסת הצהירו במפורש שההצעה נועדה למנוע את ההתמודדות בבחירות של בנט, שחלק מהסקרים מיקמו בעמדת הובלה.¹²⁴

דוגמא נוספת היא ההשחרה של יאיר גולן באמצעות תיאוריות קונספירציה, לפיהן גולן היה מעורב בתכנון מתקפת החמאס, פעל להמרדת הציבור ולסרבנות, והוציא דיבתה של ישראל רעה בעולם. מטרת הקמפיין נגדו היא להקשות על בניית קואליציה חילופית לאחר הבחירות הבאות. ועדת השרים לחקיקה גם אישרה הצעת חוק פרטית לשלילת דרגות וזכויות מקצינים בכירים שקראו לסרבנות או מוציאים דיבה על כוחות הביטחון, שנועדה לפגוע בגולן וביוצאי צבא אחרים המעוניינים להתמודד בבחירות הבאות מטעם מפלגות האופוזיציה.¹²⁵

הניסיונות להוציא מפלגות ערביות אל מחוץ לחוק, או מהלכים שמיועדים להרתיע בוחרים ערבים מהגעה לקלפיות, קשורים גם הם למאמצי הממשלה להקטין את הסיכויים לעלייתה של קואליציה חדשה לאחר הבחירות.

אזרחי ישראל הערבים מהווים 20% מאוכלוסיית המדינה ונוהגים להצביע ברובם למפלגות ערביות, והיתר בעיקר למפלגות ציוניות שאינן חברות בקואליציית הימין הקיצוני של ראש הממשלה נתניהו. כך למשל, בבחירות לכנסת ה-25 84% מכלל האזרחים הערבים הצביעו למפלגות הערביות והיתר בעיקר למפלגות ציוניות שאינן חברות בקואליציה הנוכחית.¹²⁶ סילוקם מהמגרש הפוליטי יוריד את אחוז ההצבעה הכללי ויסלול את הדרך לכניסה אל הכנסת של מפלגות שהתמיכה בהן ירדה, דוגמת מפלגת הציונות הדתית. אף אם לא יסולקו, עצם הקידום של הצעות בעניין הינו חלק בלתי נפרד מקמפיין הדה-לגיטימציה נגד הקמת קואליציה עם המפלגות הערביות, או קואליציה שהמפלגות הללו יתמכו בה מבחוץ.

כדי להימנע מחקיקה של חוקי אפרטהייד שיאסרו במפורש על השתתפות לא יהודים בבחירות ארציות ומקומיות, ואשר צפויים לגבות מישראל מחירים גבוהים מצד מדינות העולם, הממשלה פועלת במגוון דרכים מתוחכמות יותר. כך למשל, ממשלת נתניהו מקדמת בכנסת הצעת חוק להרחבת העילות למניעת השתתפות בבחירות שקבועות בחוק יסוד: הכנסת,¹²⁷ וכן הצעות חוק להגבלת הזכות להיבחר ולהדחת חברי מועצה וסגנים ברשויות מקומיות.¹²⁸ הצעות החוק הללו מנרמלות את התהליכים לצמצום המרחב הדמוקרטי במדינת ישראל באמצעות מתקפה עליו ב"שיטת המלקחיים" בזירה הארצית והמקומית. הן נועדו להשלים מהלכים דומים להוצאת המיעוט הערבי מה"מגרש הפוליטי" באמצעות יצירת תשתית תודעתית לרדיפה פוליטית וגזענית ולקמפיינים לאומניים ומסיתים של "מאבק בטרור". הן גם יובילו לדחיקה אל מחוץ לזירה

123. חוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב], תשכ"ט-1969.

124. מערכת ישראל היום, נלחצו מבנט? החוק שיוזמים בליכוד נגד רה"מ לשעבר, ישראל היום (2.4.2025).

125. אברהם בלון, בממשלה אישור: המהלך לשלילת הדרגות מיאיר גולן יצא לדרך, מעריב (6.7.2025).

126. איתי מק, מימוש אידיאולוגיית הרב כהנא: פסילת מועמדים ערבים והטיית הבחירות, מכון זולת (11.11.2024).

127. שם.

128. איתי מק, חוק בחירות ברשויות המקומיות: מתקפה גזענית על הדמוקרטיה, מכון זולת (15.12.2024).

הפוליטית המקומית והארצית של מועמדים שהם מהמיעוט הערבי, עצמאים או מקבוצות האופוזיציה לממשלה. זאת, באמצעות הכשרת הליכי סרק לפסילה ולהדחה, שכוללים הכפשה, השפלה, האשמות שווא, ללא כל תשתית עובדתית ומשפטית מינימלית.

קואליציית נתניהו ניצלה את המלחמה בעזה כדי לנסות להדיח את חבר הכנסת עופר כסיף ממפלגת חד"ש, בעקבות חתימתו על עצומה פוליטית שנשלחה לבית הדין הבינלאומי בהאג,¹²⁹ וכן את ח"כ איימן עודה שעומד בראשה, על רקע התבטאויות שלו ברשת X.¹³⁰ בשני המקרים, היה מדובר בהליכי סרק ללא תשתית עובדתית ומשפטית ובניגוד לפסיקת בית המשפט העליון. מראש היה ידוע שלא יהיה רוב לאישור ההדחות בכנסת (כפי שקרה בפועל), וגם אם כן היה מושג רוב, הן היו נפסלות בוודאות בבית המשפט. בפועל, הליכי ההדחה שימשו בעיקר לצורך הסתה פרועה נגד המיעוט הערבי ונציגיו בכנסת.

בנובמבר 2023 הוגשו יותר מ-2,200 תלונות נגד חברת הכנסת עאידה תומא-סלימאן ממפלגת חד"ש לוועדת האתיקה בכנסת, לאחר שפרסמה ציוץ ובו נכתב: "מעדויות בבית החולים שיפא: חדרי ניתוח מופצצים, ריח זרחן באוויר. מתוך 48 מנתחים נשאר רק 7. ירי חי על עקורים במסדרונות ההומניטריים ועדיין מתעקשים פה 'הצבא המוסרי בעולם' לא פוגע בחפים מפשע ולא תוקף בתי חולים".¹³¹

ועדת האתיקה של הכנסת החליטה להרחיקה מהכנסת לחודשיים וגם לשלול את שכרה לשבועיים. בהחלטה נכתב ש"הוועדה סבורה כי האשמה של צה"ל בפשע מלחמה על ידי חברת כנסת, תורמת למאמציה של אויבי מדינת ישראל לפגוע בלגיטימציה של מדינת ישראל, בין אם במתכוון ובין אם לאו... הוועדה מצרה על כך שחברת הכנסת תומא סלימאן בחרה להתבצר בעמדתה, לא חזרה בה, התנצלה או הסתייגה מדבריה, אף לאחר הודעתו הרשמית של דובר צה"ל".¹³²

חשוב לציין כי גם בממשלותיו הקודמות, נתניהו כבר עשה ניסיונות לפגוע בהשתתפות הפוליטית של האזרחים הערבים, כגון הצבת מצלמות בקלפיות במטרה להוריד את אחוז ההצבעה בחברה הערבית. העלאת אחוז החסימה ב-2014 הייתה מהלך נוסף שנועד להקשות על המפלגות הערביות מלהיכנס לכנסת. בה בעת התגברו הניסיונות לפסול מפלגות ומועמדים ערבים מלהיבחר לכנסת, באמצעות חקיקת תיקונים לחוק יסוד: הכנסת. ב-2016 גם נחקק "חוק ההדחה",¹³³ שמאפשר הפסקת כהונה של חברי כנסת מאותן עילות שפוסלות התמודדות בבחירות.

כחלק מהניסיון של ראש הממשלה נתניהו לסכל שיתוף פעולה פוליטי פרגמטי בין חברי הכנסת היהודים והערבים, נוהלו בבחירות הקודמות קמפיינים חריפים ומסיתים מאוד של מפלגת הליכוד שתייגו את עצם שיתוף הפעולה עם נציגי האזרחים הערבים בכנסת כלא לגיטימי וכאקט של תמיכה בטרור. לקראת הבחירות לכנסת ה-25 שהתקיימו בנובמבר 2022, נתניהו פרסם ציוץ ברשת X בו כתב על מפלגת רע"מ

129. איתי מק, ניהול הליך הדחה פסול, מופרך ומיותר של ח"כ עופר כסיף, **מכון זולת** (29.1.2024).

130. נעה שפיגל ועדי חשמונאי, ועדת הכנסת אישרה לקדם את הדחת חבר הכנסת איימן עודה, **ההחלטה תעבור למליאה**, הארץ (30.6.2025).

131. חזקי ברוך, למעלה מ-2,200 תלונות נגד ח"כ תומא סלימאן, **ערוץ 7** (13.11.2023).

132. סיון חילאי, סנקציות נגד הח"כית שהאשימה את ישראל בפשעי מלחמה - וזו שהכחישה את הזוועות, **ynet** (15.11.2023).

133. עמיר פוקס, מהו חוק ההדחה? כל מה שחשוב לדעת על הדחת חבר כנסת, **המכון הישראלי לדמוקרטיה** (28.1.2024).

**כחלק מהניסיון של ראש
הממשלה נתניהו לסכל
שיתוף פעולה פוליטי
פרגמטי בין חברי הכנסת
היהודים והערבים, נוהלו
בבחירות הקודמות
קמפיינים חריפים
ומסיתים מאוד של מפלגת
הליכוד שתייגו את עצם
שיתוף הפעולה עם נציגי
האזרחים הערבים בכנסת
כלא לגיטימי וכאקט של
תמיכה בטרור**

שהיא "מפלגה אנטישמית אנטי-ציונית, תומכת טרור שמייצגת את האחים המוסלמים ששואפים להשמיד את ישראל"¹³⁴. בבחירות לכנסת ה-25, 32% מהאזרחים הערבים הצביעו לרע"מ, ולכן בציוצו נתניהו סימן גם אותם כתומכי טרור שאסור לשתף איתם פעולה.

גם במקרה זה מדובר בעליית מדרגה מקמפיינים מסיתים שנוהלו בעבר נגד מועמדים ומפלגות המייצגים את האזרחים הערבים, כמו הסרטון של ראש הממשלה נתניהו מ-2015 שבו אמר כי "המצביעים הערבים נעים בכמויות אדירות לקלפיות"¹³⁵, או הקמפיין "זה או ביבי או טיבי" מ-2019.¹³⁶

בנובמבר 2025, ראש הממשלה נתניהו הודיע בהצהרה לתקשורת כי בכונתו "להשלים את הפעולה" של הוצאת תנועת האחים המוסלמים מחוץ לחוק, ובכך רמז שיוציא מחוץ לחוק את מפלגת רע"מ, שנחשבת לפלג הדרומי של התנועה.¹³⁷ בעקבות ההצהרה יו"ר רע"מ וחבר הכנסת מנסור עבאס אמר כי זו "תיפרד ממועצת השורא"¹³⁸. אך ברור כי לא משנה באיזה צעד רע"מ תנקוט, היא תואשם על ידי הממשלה בתמיכה בטרור.

בהקשר זה, כבר ב-2.12.2023 השר בן גביר פרסם לגבי יו"ר רע"מ מנסור עבאס, כי "עבאס = תומך טרור"¹³⁹, וכן "עבאס ומפלגת האחים המוסלמים הם תומכי טרור מובהקים, הקונספציה קרסה והמסקנה היא ברורה, אפס סובלנות לתומכי טרור בכנסת ישראל. מדינה חפצת חיים, צריכה להוציא את מפלגת רע"מ מחוץ לכנסת ומחוץ לחוק"¹⁴⁰.

הסתה ודיסאינפורמציה

אמצעי נוסף בידי ראש הממשלה נתניהו ומקורביו לפגיעה בהגנות הבחירות הוא שימוש המסיבי בחדשות כוזבות ודיסאינפורמציה שמופצים ברשתות החברתיות, בגופי תקשורת ועל ידי עיתונאים נאמנים, על מנת להשתלט על הנרטיב ולקבוע את סדר היום במידע שמונגש לציבור. השימוש המשולב בערוצים אלה להפצת מסרי השלטון ותוכן מסית זכה לכינוי "מכונת הרעל".

כך למשל, במערכות הבחירות הקודמות הוצפו הרשתות החברתיות בחדשות כזב ממקורות "אנונימיים". בבחירות בשנת 2020 בישראל, מפלגת הליכוד עשתה שימוש באפליקציה שאפשרה לאסוף מידע אישי על בוחרים לטובת תעמולה פוליטית מטורגטת שכללה הסתה (בין היתר, הבוט פרסם ש"אסור שתקום ממשלת שמאל בתמיכת ערבים שרוצים להשמיד את כולנו, גברים, נשים וילדים").¹⁴¹ לקראת הבחירות במרץ 2021, קמפיין שפורסם ברשתות החברתיות כלל טענות שווא לפיהן ועדת הבחירות המרכזית מעורבת בקונספירציה לזייף את תוצאות הבחירות, כדי להעביר מנדטים מגוש הימין בראשות נתניהו למחנה "רק לא ביבי"¹⁴².

134. בנימין נתניהו - Benjamin Netanyahu, פוסט ברשת X (26.6.2022).

135. יהונתן ליס וג'קי חורי, נתניהו הביע צער בפני ערביי ישראל: "אני יודע שהדברים שאמרתי פגעו", הארץ (23.3.2015).

136. ערוץ 7, טיבי: רוצים להפיל את הכהניזם ואת נתניהו, ערוץ 7 (4.3.2019).

137. ג'קי חורי ויהונתן ליס, נתניהו: נשלים את המהלך להוצאת תנועת האחים המוסלמים מחוץ לחוק, הארץ (23.11.2025).

138. עמית סגל וכן כספית, מנסור עבאס: "אנחנו לא 'האחים המוסלמים', ניפרד ממועצת השורא", N12 (6.12.2025).

139. איתמר בן גביר, פוסט ברשת X (2.12.2023).

140. איתמר בן גביר, פוסט בפייסבוק (2.12.2023).

141. מיכל עברון ניב, פייק ניז והפגיעה בזכויות אדם: אתגרים ודרכי התמודדות, מכון זולת (3.11.2021).

142. כלכליסט, למדו מטראמפ: כך מנהלים הליכוד ותומכיו קמפיין להכתמת טוהר הבחירות, כלכליסט (22.3.2021).

לקראת הבחירות בנובמבר 2022, מפלגת הליכוד פתחה בקמפיין ברשתות החברתיות שנועד ליצור דה-לגיטימציה לוועדת הבחירות המרכזית, ליושרתה ומקצועיותה. חלק מהקמפיין, שפגע ישירות בתשתית הדמוקרטית, בוצע באמצעות חשבונות אנונימיים ברשתות החברתיות, אך גם ראש הממשלה נתניהו עצמו אמר כי "ועדת הבחירות מנסה להפיל את שלטון הימין עוד לפני הבחירות". הדברים הגיעו לכדי כך שיו"ר ועדת הבחירות, שופט העליון יצחק עמית, נאלץ לומר לנציג הליכוד כי הוא "מקווה שמה שאנחנו רואים ממך זה לא חלילה התחלה של דה-לגיטימציה מתוכננת לתוצאות הבחירות. אתה מלין על חוסר אמון ציבורי בהליך הבחירה, אבל שולחין הם חלק ביצירה של חוסר האמון".¹⁴³

**בהינתן שהבחירות
הבאות יתקיימו על
שאלת הכשירות של ראש
הממשלה נתניהו להמשיך
לכהונה נוספת, לנוכח
אחריותו האישית לאסון
ה-7.10 ומאמציו להטיל
אחריות זו על אחרים, סביר
להניח ש"מכונת הרעל"
תחריף את מתקפותיה
תוך שימוש במגוון הכלים
שנוסו והשתכללו בשימוש
הממשלה ה-37 בשנים
האחרונות**

אופן פעולתה של "מכונת הרעל" של נתניהו וסביבתו הקרובה נחשף בתחקיר התוכנית עובדה, שהראה כיצד ראשת לשכת נתניהו הסיתה נגד יריבים פוליטיים, מפגינים נגד הממשלה ואף נגד משפחה שכולה.¹⁴⁴ גם תחקירי העיתון דה-מארקר חשפו כיצד "מכונת הרעל" בחרת את מטרותיה ומתאמת את המתקפה כלפיהן, בפרט נגד מטה משפחות החטופים,¹⁴⁵ שורדי שבי החמאס שהעזו לבקר את ראש הממשלה נתניהו,¹⁴⁶ ותנועת "אחים לנשק" (תנועה שהייתה מרכזית במחאה נגד המהפכה המשטרית, ולאחר מתקפת השבעה באוקטובר העניקה סיוע לאזרחים שנפגעו).¹⁴⁷

בהינתן שהבחירות הבאות יתקיימו על שאלת הכשירות של ראש הממשלה נתניהו להמשיך לכהונה נוספת, לנוכח אחריותו האישית לטבח ה-7.10 ומאמציו להטיל אחריות זו על אחרים, סביר להניח ש"מכונת הרעל" תחריף את מתקפותיה תוך שימוש במגוון הכלים שנוסו והשתכללו בשימוש הממשלה ה-37 בשנים האחרונות. כגיעתם במרקם החיים הדמוקרטי במדינת ישראל, כפי שהודגם עד כה, היא קשה.

143. עומר בן ישראל, בחירות 2022: ממה באמת חוששים בישראל כשמדברים על שיבוש ההצבעה, *הארץ* (31.10.2022).

144. ספי עובדיה ואיל גונן, כך עובד החמ"ל הסודי של בלפור | חשיפת "עובדה", N12 (19.12.2024).

145. רפאלה גויכמן, "זה המשפחות? אנרכיסטים בוגדים מטונפים": מכונת הרעל סימנה מטרה חדשה - משפחות החטופים, *TheMarker* (12.2.2024).

146. איתמר מינמר, "לשלוח אותה חזרה לעזה": קמפיין השנאה המתזמר נגד שורדי השבי, N12 (18.5.2025).

147. רפאלה גויכמן ואיתן אבריאלי, בתוך מכונת הרעל: כך פועל מנגנון התעמולה היעיל ביותר שנראה בישראל, *TheMarker* (7.1.2024).

ניצול לרעה של הגישה למשאבים

בנוסף לפגיעה ביכולת האופוזיציה להתחרות בבחירות באופן הוגן באמצעות חקיקה וקמפינים של דה-לגיטימציה ליריבים פוליטיים, המודל של משטרים סמכותניים-תחרותיים שהציעו לויצקי ועמיתיו מצביע גם על ניצול של מוסדות המדינה באופן נרחב למטרות מפלגתיות, והעדפה שיטתית של אנשי מפלגת השלטון על חשבון אנשי האופוזיציה. הם הצביעו על כך שהפגיעה בהוגנות של כללי המשחק מתרחשת כאשר הממשלה משיגה שליטה בגישה למשאבים, בתקשורת וברשויות אכיפת החוק.¹⁴⁸

שימוש בכספי ציבור ובשחיתות כאמצעי להבטחת השלטון

שחיתות נרחבת היא תופעה שכיחה במשטרים סמכותניים-תחרותיים. הונגריה למשל דורגה כמדינה המושחתת ביותר באיחוד האירופי ב-2023.¹⁴⁹ אחד ממאפייני משטרו של אורבן הוא שהצליח לכרוך את עתידם של חברי האליטה הפוליטית, הכלכלית והביטחונית בשרידותו ויציבותו, וכך להחליש את הסיכויים להתגבשות חלופות למשטר.¹⁵⁰

בישראל ראש הממשלה נתניהו וממשלתו משתמשים במוסדות המדינה כדי ליצור ולשמר כערי משאבים שמקשים על יכולתה של האופוזיציה להתחרות. זאת באמצעות שימוש קיצוני בהיקפו, ביחס לממשלות אחרות בישראל, בכספים קואליציוניים ובמימון סקטוריאלי,¹⁵² וכן על ידי מינויים פוליטיים, באופן שיוצר תלות של מפלגות אאוכלוסיות שלמות בהמשך כהונתו של נתניהו.¹⁵³ ב-2021 עד 2022 הכספים הקואליציוניים עמדו על 700 מיליון שקל לשנה, תחת הממשלה הנוכחית מדובר בכ-5.8 מיליארד שקל לשנת 2023, כ-7.9 מיליארד שקל לשנת 2024,¹⁵⁴ וכ-5 מיליארד שקל לשנת 2025.¹⁵⁵

בישראל ראש הממשלה נתניהו וממשלתו משתמשים במוסדות המדינה כדי ליצור ולשמר כערי משאבים שמקשים על יכולתה של האופוזיציה להתחרות.¹⁵¹ זאת באמצעות שימוש קיצוני בהיקפו, ביחס לממשלות אחרות בישראל, בכספים קואליציוניים ובמימון סקטוריאלי,¹⁵² וכן על ידי מינויים פוליטיים, באופן שיוצר תלות של מפלגות ואוכלוסיות שלמות בהמשך כהונתו של נתניהו.¹⁵³ ב-2021 עד 2022 הכספים הקואליציוניים עמדו על 700 מיליון שקל לשנה, תחת הממשלה הנוכחית מדובר בכ-5.8 מיליארד שקל לשנת 2023, כ-7.9 מיליארד שקל לשנת 2024,¹⁵⁴ וכ-5 מיליארד שקל לשנת 2025.¹⁵⁵

גם פרשות שחיתות שונות מיוחסות לחברי הממשלה ה-37. בין היתר, על פי תחקיר תוכנית המקור, שרת התחבורה מירי רגב והנהלת המשרד דירגו את הרשויות בישראל בצבעי "רמזור", על פי תיעוד פוליטי ומשיקולי הפריימריז בליכוד. ראשי רשויות מועדפים כונו "הלומים". על פי התחקיר, עבודות שונות מומנו ובוצעו בניגוד להמלצות הדרג המקצועי, ובמקרים בהם הדרג המקצועי המליץ על עבודות ופרויקטים בערים שאינן מדורגות גבוה ב"רמזור" התעלמה השרה מההמלצות.¹⁵⁶ בעקבות התחקיר, יאח"ה פתחה בחקירה בחשד למרמה והפכת אמונים במשרד

148. Steven Levitsky and Lucan A. Way, *Competitive Authoritarianism: Hybrid Regimes after the Cold War*, Cambridge: Cambridge University Press (2010); Steven Levitsky and Lucan A. Way, *The Rise of Competitive Authoritarianism*, *Journal of Democracy*, 13:2 (2002), pp. 51-65

149. *CPI 2023: Highlights And Insights*, *International Transparency* (30.1.2024).

150. איתי מק, מהפכת השחיתות, **העין השביעית** (5.2.2023).

151. בדוח דמוקרטיה לכאורה: מצב המשטר בישראל (ר' ה"ש 4), תואר כיצד ראש הממשלה בן גוריון ומפלגת מפא"י אף הם עשו שימוש פוליטי בהקצאת משאבים.

152. גד ליאור וסיון חילאי, ללא מנועי צמיחה או רפורמות חיוניות: התקציב הגבוה אי פעם אושר סופית בכנסת, **ynet** (25.3.2025).

153. איתי מק, ביטול נבחרת הדירקטורים בחברות ממשלתיות: שחיתות ופגיעה בשוויון, **מכון זולת** (28.5.2023).

154. יובל אינהורן, מהם כספים קואליציוניים ומה הסכומים שנמצאים במחלוקת?, **גלובס** (27.11.2023).

155. גד ליאור, הממשלה אישרה 5 מיליארד שקל לכספים קואליציוניים: כך הם יתחלקו, **ynet** (4.3.2025).

156. רביב דרוקר, המקור, עונה 23, פרק 10: הסודות של מירי רגב, חלק א', **רשת 13** (24.5.2024).

התחבורה, אך למרות המסמכים שתיעדו את ההתנהלות, לאחר סחבת החקירה הסתיימה עם המלצת המשטרה שלא להעמיד לדין.¹⁵⁷

עוד נפתחה חקירה פלילית נגד חברת הכנסת והשרה לשוויון חברתי ולקידום מעמד האישה מאי גולן ומקורביה, בגין חשדות לג'ובים פיקטיביים למקורבים, ניצול עוזרים פרלמנטריים, שימוש בכספים למטרות לא ברורות וקבלת שוחד.¹⁵⁸ שר האנרגיה אלי כהן נחקר בחשד שבמהלך כהונתו כשר החוץ ב-2023, הוא הורה להנפיק דרכונים דיפלומטיים לחברי ליכוד בעלי השפעה וליאיר נתניהו.¹⁵⁹ ראש המל"ל צחי הנגבי חשוד בקבלת שוחד מאנשי עסקים על מנת לקדם מיזם של הקמת שדה תעופה באזור ירושלים במימון ממשלה זרה.¹⁶⁰

במקביל פועלת ממשלת נתניהו על מנת להחליש או להחליף את "שומרי הסף" במשרדי הממשלה וברשויות הציבוריות, שתפקידם להבטיח את החוקיות והמנהל התקין במכלול עבודתם השוטפת, במינוי והעסקת עובדים, בפרויקטים, בגופים ובחברות הכפופים להם, בהתקשרויות וחוזים או בתקצוב גופים חיצוניים, וכן בהליכים משפטיים. המהלכים האגרסיביים של הממשלה נגד "שומרי הסף" מאפשרים במקביל את חיזוק המשטר הסמכותני ואת הרחבת תופעת השחיתות, כאשר אלה כרוכים זה בזה.¹⁶¹

אחת השיטות המרכזיות המשמשת את ממשלת נתניהו למינוי נאמנים תוך עקיפת "שומרי הסף" היא ההרחבה והנרמול של מינוי ממלאי מקום בשירות המדינה. זוהי שיטה המאפשרת חלוקת ג'ובים למקורבים שאין להם הכישורים המתאימים למינוי קבוע (ואף אם יש להם כישורים מתאימים, הם מעוניינים לרצות את הגורם הממנה כדי לקבל מינוי קבוע). על פי שיטה זו, הממשלה ושריה ממנים באופן זמני מועמדים בעלי זיקה פוליטית מובהקת. זאת כדי לסייע בהכשרת מינוי קבוע בהמשך, תוך עקיפת תנאי הכשירות הבסיסיים וחוות דעת מקצועיות הקובעות אם הם מתאימים למינוי קבוע באותה העת.¹⁶² מינויים הנעשים בשיטה זו גורמים לפגיעה בתפקוד הדרג המקצועי ובאמון הציבור בו, ומגבירים את תופעת השחיתות הציבורית, שכן הנאמנים הממונים כך מאפשרים את חלוקת משאבי המדינה באופן פוליטי ולא שוויוני.

אחת השיטות המרכזיות המשמשת את ממשלת נתניהו למינוי נאמנים תוך עקיפת "שומרי הסף" היא ההרחבה והנרמול של מינוי ממלאי מקום בשירות המדינה. זוהי שיטה המאפשרת חלוקת ג'ובים למקורבים שאין להם הכישורים המתאימים למינוי קבוע (ואף אם יש להם כישורים מתאימים, הם מעוניינים לרצות את הגורם הממנה כדי לקבל מינוי קבוע). על פי שיטה זו, הממשלה ושריה ממנים באופן זמני מועמדים בעלי זיקה פוליטית מובהקת. זאת כדי לסייע בהכשרת מינוי קבוע בהמשך, תוך עקיפת תנאי הכשירות הבסיסיים וחוות דעת מקצועיות הקובעות אם הם מתאימים למינוי קבוע באותה העת.¹⁶² מינויים הנעשים בשיטה זו גורמים לפגיעה בתפקוד הדרג המקצועי ובאמון הציבור בו, ומגבירים את תופעת השחיתות הציבורית, שכן הנאמנים הממונים כך מאפשרים את חלוקת משאבי המדינה באופן פוליטי ולא שוויוני.

הכפפת הייעוץ המשפטי במשרדי הממשלה לדרג הפוליטי

ממשלת נתניהו משתלטת על היועצים המשפטיים במשרדי הממשלה. היא מנהלת קמפיין הסתה ודיסאינפורמציה נגד היועצים המשפטיים במשרדי הממשלה, ומקדמת מספר הצעות חוק לביטול עצמאותם ולהפיכת תפקידם למשרת אמון פוליטית כך שעמדתם המשפטית לא תהיה מחייבת. אחת מהצעות החוק בנושא זה אושרה בקריאה טרומית.¹⁶³ אף אם ההצעות לא יאושרו בכנסת, עצם קידומן והקמפיין שמלווה אותו גורמים לפגיעה במעמד היועצים המשפטיים במשרדי הממשלה ובאמון הציבור בהם.¹⁶⁴

157. ניצן שפיר, בעקבות התחקיר על מירי רגב: המשטרה פשטה על משרד התחבורה, גלובס (10.6.2024).
 158. יוסי מזרחי ודפנה ליאל, "המבקר" | מה עושה השרה מאי גולן עם הכסף של כולנו? צפו בתחקיר שהוביל לפתיחת החקירה הפלילית, N12 (5.1.2025); ברהנו טגניה, פרסום ראשון: מאי גולן תיחקר גם בחשד לקבלת שוחד בנסיבות מחמירות, N12 (19.9.2025).
 159. גידי וייץ, אלי כהן הורה להנפיק דרכונים דיפלומטיים לחברי ליכוד בעלי השפעה וליאיר נתניהו, הארץ (7.12.2023).
 160. שלי טפיר, התבסס החשד לשוחד נגד הנגבי, התיק הועבר לעיון בפרקליטות, כאן 11 (10.6.2025).
 161. איתי מק, משומרי סף לשומרי הסמכותני והשחיתות, מכון זולת (8.8.2023).
 162. איתי מק, מינויים זמניים לתפקידים בכירים, פוגעים בשירות הציבורי, מכון זולת (17.1.2024).
 163. הצעת חוק עצמאות היועץ המשפטי של משרד ממשלתי, מעמדו וסמכויותיו, התשפ"ה-2025, מאגר החקיקה הלאומי - אתר הכנסת; אנה ברסקי, סוף לשומרי הסף? החוק שהופך את היועץ שים למשרת אמון עבר בקריאה טרומית, מעריב (7.1.2026).
 164. איתי מק, ביטול עצמאות היועצים המשפטיים: פגיעה בשומרי הסף, מכון זולת (3.8.2023); נילי אלכסנדרוביץ, החוק לניטרול הייעוץ המשפטי למשרדי הממשלה: ניסיון הכפפה לדרג הפוליטי, מכון זולת (20.7.2025).

**משמעות הצעות החוק
אינה רק החלשת מעמד
היועצים המשפטיים, אלא
ביטול בפועל של תפקידם
כ"שומרי סף" שבסמכותם
למנוע מהשר לבצע
פעולות המנוגדות לחוק
או לפסיקת בית המשפט,
או לפעול באופן שאינו
מתיישב עם המינהל התקין**

משמעות הצעות החוק אינה רק החלשת מעמד היועצים המשפטיים, אלא ביטול בפועל של תפקידם כ"שומרי סף" שבסמכותם למנוע מהשר לבצע פעולות המנוגדות לחוק או לפסיקת בית המשפט, או לפעול באופן שאינו מתיישב עם המינהל התקין.

מאחר ששרי הממשלה יהיו רשאים לקבוע את פרשנות החוק ואת העמדה המשפטית בעצמם, הם יוכלו להצדיק את הפרת החוק בתואנה שהם הגורם המוסמך היחיד לפרשו, ושלפי פרשנותם הם עומדים בהוראות החוק. כך למשל, לא תהיה עוד משמעות לעבירת הפרת האמונים, מאחר שלשרים תהיה הסמכות לקבוע את גבולות המותר והאסור. למעשה, ההצעה תיתן הכשר "חוקי" לתופעות של שחיתות, ניגוד עניינים ומנהל לא תקין בפעילות הממשלה ומשרדיה.

בהקשר זה, חשוב להדגיש כי תפקיד היועץ המשפטי במשרד ממשלתי אינו רק ליעץ אישית להנהלת המשרד ברפורמות ובנושאים המעניינים את השר ושהם הוא עוסק ישירות, אלא גם לנהל את צוות הלשכה המשפטית. תפקידו כולל ייעוץ לגבי החוקיות והמינהל התקין במכלול העבודה השוטפת של המשרד, במיני והעסקת עובדים במשרד, בפרויקטים, בגופים ובחברות הכפופים למשרד, בהתקשרויות וחוזים או בתקצוב גופים חיצוניים, וכן בהליכים משפטיים. היה ותאושר אחת מהצעות החוק לניטרול הייעוץ המשפטי, הרי שהשר הוא שיהיה מוסמך "להכשיר משפטית" חוזים ומכרזים מושחתים, העסקה במשרד של מקורבים או אנשים ללא כשירות מתאימה, או ביצוע פעולות אחרות שייטיבו אישית עם השר ומקורביו.

פוליטיזציה של שירות המדינה

ממשלת נתניהו מבצעת פוליטיזציה של שירות המדינה, שבו עובדים כ-80 אלף איש.¹⁶⁵ בשנת 2018 מינה נתניהו לנציב שירות המדינה את יושב הראש לשעבר של מפלגת "הבית היהודי" דניאל הרשקוביץ, ששימש שש שנים בתפקיד. מאמצי נתניהו למנות את עו"ד רואי כחלון כמחליפו נתקלו בהתנגדות היועצת המשפטית לממשלה. בחוות דעתה, היועצת המשפטית לממשלה כתבה שיש מניעה משפטית למינויו מאחר ש"ניסיונו המקצועי של עו"ד כחלון ונתוניו האישיים אינם מאפשרים לראות בו, ולו בקירוב, כמועמד מתאים למילוי התפקיד הבכיר של נציב שירות המדינה בכלל, ובאופן זמני בפרט [...] ישנם פערים ניכרים ומהותיים בין האופן שבו הוצגו ניסיונו המקצועי של עו"ד כחלון ונתוניו האישיים לבין המציאות".¹⁶⁶ עם סיום כהונתו של כחלון כממלא מקום (בהסדר פשרה שהושג מול בג"ץ) נתניהו החזיר את הרשקוביץ לתפקיד, והפעם כממלא מקום.¹⁶⁷

ראוי להדגיש כי במסגרת תפקידיו, הנציב מחזיק בסמכות להתקין את תקנון שירות המדינה (התקש"ר) על עבירות המשמעת, האיסורים והחובות הקבועים בו. בנוסף יש לו תפקיד משמעותי במינוי, בקידום, בהשעיה, בהדחה ובהעמדה לדין משמעת. כלומר, הוא החוקר, התובע, השופט והמוציא לפועל בשירות המדינה. היועצת המשפטית לממשלה מצידה הדגישה את הצורך בהקמתה של ועדת איתור "נוכח מאפייניה הייחודיים של המשרה, חובת הנציב לפעול בממלכתיות ובאופן בלתי תלוי והשפעתו העמוקה על השירות הציבורי".¹⁶⁸

שופטי בג"ץ פסקו בעתירות שהוגשו בעניין מינוי הנציב כי הליך המינוי חייב להיות תחרותי, וביטלו את

165. נתנאל גאמס, זה נתון מטורף: רבע מעובדי המשרדים הממשלתיים מועסקים בחוזים אישיים, TheMarker (2.5.2024).

166. טובה צימוקי, היועמ"שית פסלה את מועמדו של נתניהו לנציב שירות המדינה: "אינו מתאים", ynet (30.12.2024).

167. צבי זרחיה, אחרי שסירב להאריך את כהונתו: נתניהו מבקש להחזיר את הרשקוביץ כנציב שירות המדינה, כלכליסט (8.6.2025).

168. טובה צימוקי ואיתמר אייכנר, היועמ"שית במכתב חריף: רה"מ לא יכול למנות בעצמו את נציב שירות המדינה הבא, ynet (19.6.2024).

החלטת הממשלה שאפשרה לראש הממשלה נתניהו למנות נציב מטעמו.¹⁶⁹ בפסק דינו, הנשיא עמית כתב שהשאלה הנכונה "אינה מדוע לא יתאפשר לראש הממשלה למנות אדם כלבבו למשרה הרמה", אלא "מדוע יתאפשר לו לעשות כן, בהינתן שמדובר במשרה א-פוליטית, לנוכח החשש לפוליטיזציה של השירות הציבורי, ובהינתן שהתוצר של הליך תחרותי עדיף". עוד הוא כתב כי "נורמות של היום אינן נורמות של שנת 2011. בעבר, מינויים פוליטיים נעשו במסגרת ו'בכרופיל נמוך', אך כיום, אין אפילו ניסיון להסתיר את הכוונה למנות את אנשי שלומם של הדרג הפוליטי, והדברים נאמרים בראש חוצות על ידי גורמים בממשלה [...] למעשה, מטענות משיבי הממשלה אף עולה הצהרת כוונות למינויים פוליטיים בשירות הציבורי, מה שמעורר חשש כי בחירת הממשלה במנגנון של ועדת מינויים (ובתחילת הדרך ועדה מייעצת) נועד לאפשר זאת. הדבר אך מדגיש את חשיבותו של הנציב הבא כשומר סף".¹⁷⁰

אופן התנהלות זה אינו ייחודי לישראל. בוונצואלה תחת הנשיא הוגו צ'אבס למשל, השירות הציבורי הפך לא רק כלי להוצאה לפועל של תוכניותיו למען העניים, לקידום השחיתות או לניצול משאבי המדינה, אלא שהוא היווה משאב בפני עצמו - מאגר בלתי נדלה של ג'ובים. השלכותיו של מסלול ההידרדרות המתואר לעיל על התנהלות השלטון בוונצואלה כבר ניכרות היטב, והן מסמנות את הסכנות הממשיות בהמשך המדיניות הנוכחית על ידי נתניהו ואנשיו. כך, ההשתלטות על שירות המדינה נעשתה על ידי הנשיא צ'אבס ומחליפו ניקולאס מדורו, באמצעות שילוב של שלוש טקטיקות מרכזיות: דיכוי ופיטורין, עקיפה והזנחה ומיליטריזציה של שירות המדינה.¹⁷¹ עובדי המדינה, בין אם היו תומכים אותנטיים במדיניותו ובין אם התנגדו לה, נאלצו להפוך ל"צ'אביסטים" נלהבים או לפחות להיראות ככאלה, כדי לשמור על תפקידם ופרנסתם.

גם ביחס לרשות החברות הממשלתיות, ממשלת נתניהו מקדמת פוליטיזציה שתהפוך את החברות הממשלתיות למעין "קופה קטנה" של מפלגת הליכוד, לצורך חלוקת תקציבים וג'ובים למקורבים, לפעילים ולתומכים פוליטיים

גם ביחס לרשות החברות הממשלתיות, ממשלת נתניהו מקדמת פוליטיזציה שתהפוך את החברות הממשלתיות למעין "קופה קטנה" של מפלגת הליכוד, לצורך חלוקת תקציבים וג'ובים למקורבים, לפעילים ולתומכים פוליטיים.

בישראל ישנן 71 חברות ממשלתיות עם נכסים בשווי של יותר מ-235 מיליארד שקל. החברות הממשלתיות הן בחלקן חברות ענק, המספקות שירותים חשובים לציבור ומהוות גורם משמעותי בתחומים רבים במשק ובחיי התושבים. בין היתר, אנרגיה, חינוך, מים, בריאות, דיור, נמלי הים, תשתיות תחבורה, ביטחון ותרבות. מנהלת הרשות, עו"ד מיכל רוזנבוים, התפטרה על רקע הלחצים שהופעלו עליה וחשפה אותם.¹⁷² לאחרונה אושרה בקריאה טרומית הצעת חוק המכונה "חוק הג'ובים", שתאפשר לשרים למנות לדיקטטורים בחברות ממשלתיות את חברי מפלגותיהם.¹⁷³

169. בג"ץ 37830-08-24, מכון לואיס ברנדייס לחברה, לכלכלה ולדמוקרטיה, המסלול האקדמי המכללה למינהל מיסודה של הסתדרות הפקידים בתל אביב נ' ממשלת ישראל (12.5.2025).

170. איתי מק, מה הקשר בין שופט העליון נועם סולברג ומאמנת הכושר הבורמזית קיין הנין וואי? העין השביעית (25.5.2025).

171. איתי מק, המאבק על מינוי הנציב הוא קו פרשת מים, העין השביעית (13.8.2024).

172. מתן וסרמן ואנה ברסקי, לאחר העימות עם דודי אמסלם: מנהלת רשות החברות התפטרה מתפקידה, מעריב (30.12.2023).

173. אמיר אטינגר, הקואליציה בבליץ חקיקה: העדפת מינויים פוליטיים ופגיעה בסמכות נשיא העליון, ynet (17.12.2025).

השתלטות על מערכת המשפט ורשויות אכיפת החוק

כל המשטרים הסמכותניים-תחרותיים מתאפיינים בפוליטיזציה ובהפעלת לחצים על בעלי תפקידים במערכת המשפט וברשויות אכיפת חוק אחרות, כדי שיפעלו באופן מוטא פוליטי. הדבר מאפשר לממשלה לבצע מעשים בלתי חוקיים ללא עונש וגם מבטיח שמחלוקות משפטיות ייפתרו לטובת העומד בראשות הממשלה.

ניתן למצוא דוגמאות למכביר לצעדים שמשבשים את עקרון ההוגנות ברשויות אכיפת החוק במשטרים בעלי מאפיינים סמכותניים ברחבי העולם. כך למשל, נשיא תוניסיה קייס סעיד הודיע ביולי 2012 שכחלק מ"המאבק בשחיתות" הוא יבטל את המועצה המשפטית העליונה, שתפקידה היה לפקח על מערכת המשפט, לדאוג לעצמאותה ולטפל בתלונות על שופטים ופרקליטים. עשור לאחר מכן הוא הוציא צו שמינה במקומה מועצה פוליטית, שתשעה מ-21 חבריה מונו ישירות על ידו. הצו גם העניק לסעיד סמכות להתערב במינויים, בפיטורין ובקידום של השופטים. מאחר שחלק מהשופטים סירבו להשתתף ברדיפת היריבים הפוליטיים והמבקרים של הנשיא סעיד, הוא הוציא צו נוסף שהעניק לו גם סמכות אישית לפטר שופטים ופרקליטים. בהתאם, הוא פיטר באופן מיידי 57 מהם בנימוק שהיו "מושחתים". בית המשפט הורה להחזיר לתפקידם 49, אך סעיד סירב לציית להחלטה.¹⁷⁴

החלטה ופוליטיזציה של מערכת המשפט

בישראל, כפי שכבר ציינו, ממשלת נתניהו אישרה בכנסת במרץ 2025 חוק לשינוי הרכב הוועדה לבחירת שופטים ומנגנון הבחירה שלה.¹⁷⁵ זאת לאחר ששר המשפטים יריב לוין הציג מיד עם הקמת הממשלה את כוונתו לקדם חוק כזה במסגרת "הרפורמה המשפטית" עליה הצהיר בינואר 2023,¹⁷⁶ אך מחאה ציבורית נרחבת עיכבה את קידום החקיקה.

החוק במתכונת שאושרה פוגע בעקרונות היסוד של שלטון החוק ובעצמאות השיפוטית.¹⁷⁷ זאת משום שהוא יוצר תלות של השופט האינדיבידואלי ושל מערכת המשפט בכללותה בדרג הפוליטי, לצורך מינוי וקידום שופטים. שופטים המועמדים לקידום יידעו מראש שעליהם להציג "תיק עבודות" של החלטות ופסקי דין שיישא חן בעיני הפוליטיקאים מהקואליציה והאופוזיציה. במקום ששופט יכריע בהליך על פי החוק והתשתית העובדתית שמונחת בפניו, במודע או שלא במודע עלולה להיות לתלות הפוליטית הזו השפעה מסוכנת. אף אם שופט לא ייתן לתלות הפוליטית להשפיע על שיקול דעתו, הרי שתיגרם פגיעה חמורה באמון הציבור, שכן השופט ייחשד תמיד כפועל על פיה. הממשלה מצידה תוכל למנות שופטים שצפוי מראש שיכריעו באופן מקל בהליכים פליליים ואזרחיים ספציפיים שמתנהלים או שיש חשש שינוהלו נגד פוליטיקאים מהמפלגות שמינו אותם, או למנות שופטים שידוע שלא יתנגדו למינוי לתפקידים ציבוריים של אנשים מושחתים שקשורים למפלגות.

חוק נוסף שממשלת נתניהו אישרה בינואר 2025 מעניק לשר המשפטים את הסמכות לקבוע את גובה דמי החבר של לשכת עורכי הדין.¹⁷⁸ החוק פוגע בעצמאות הלשכה וביכולתה לתפקד כאיגוד עצמאי השומר על

174. איתי מק, ההטרלות של ממשלת נתניהו הן מסך עשן לצעדים דרמטיים, העין השביעית (2.12.2024).

175. אושר סופית: ישונה הרכב הוועדה לבחירת שופטים, חדשות הכנסת (27.3.2025); חוק יסוד: השפיטה (תיקון מס' 4), מאגר החקיקה הלאומי - אתר הכנסת.

176. יעל פרידסון, לוי: נעביר פסקת התגברות ברוב של 61 נ"כים ונשנה את אופן בחירת השופטים, הארץ (4.1.2023).

177. חן מענית, היועמ"שית קראה לבג"ץ לפסול את החוק לשינוי הרכב הוועדה לבחירת שופטים, הארץ (30.11.2025).

178. צבי זרחיה, הכנסת אישרה את החוק להחלשת לשכת עורכי הדין: דמי החבר יופחתו ב-20%, כלכליסט (22.1.2025).

שלטון החוק, זכויות האדם וערכי היסוד של ישראל. החוק הינו חלק מהמהלך של הממשלה להלך אימים על הלשכה כדי שזו תתמוך במועמדי הממשלה בוועדות לבחירת שופטים ודיינים, ולאור התייצבות הלשכה בחזית המאבק נגד הצעות חוק אנטי-דמוקרטיות ומושחתות בדיונים בכנסת, בבג"ץ ובתקשורת וגם במחאה הציבורית ברחובות.¹⁷⁹ בשל עמדת הלשכה נגד המהפכה המשטרית, הממשלה אף ניסתה לסכל את הניצחון של עורך הדין עמית בכר בבחירות לראשותה.¹⁸⁰ בג"ץ הוציא צו ארעי וצו על תנאי בעתירה שהוגשה נגד החוק.¹⁸¹

גם ממשל טראמפ השני - אשר סביר שהוא משמש, כפי שצוין לעיל, כמורה דרך לחברי הקואליציה הנוכחית - החל מייד עם תחילת כהונתו במהלכים נגד לשכות ועורכי דין ונגד בתי ספר למשפטים בארצות הברית שזוהו כמייצגים של עמדות אופוזיציוניות, מתוך כוונה לייצר איום עליהם. כך למשל הממשל ביטל מענק בסך 3.2 מיליון דולר ללשכת עורכי הדין האמריקאית (ABA).¹⁸² במקביל, התובע הכללי קיצץ במימון להכשרות עורכי דין ובמענקים פדרליים נוספים. כל זאת כחלק ממאבקו של הנשיא טראמפ וממשלו בגורמים הנתפשים על ידו כיריבים.¹⁸³

ממשלת נתניהו גם אישרה בכנסת במרץ 2025 חוק שקובע שניציב תלונות הציבור על שופטים ימונה על ידי ועדה בראשות שר המשפטים.¹⁸⁴ מינוי מטעם הממשלה של נציב תלונות הציבור על שופטים נגוע בניגוד עניינים, יאפשר לה להלך אימים על שופטים ובעקיפין לשבש הליכים משפטיים ולפגוע בזכות להליך הוגן. זאת באמצעות ניצול לרעה שהנציב מטעם הממשלה יוכל לעשות בסמכויות הנרחבות שמוקנות לו כבר כיום בחוק.¹⁸⁵

במקביל לקידום הצעות חוק לפוליטיזציה של מערכת המשפט, שר המשפטים מעכב מינויים של שופטים לכל הערכאות, באופן שפגע באופן חמור ביכולת מערכת המשפט למלא את תפקידיה, ובמיוחד של שופטים שסומנו בקמפיינים של הימין כמי שאינם פטריוטים מספיק

אף אם ניתן היה להתייחס למינוי הנוכחי של השופט בדימוס אשר קולה לתפקיד זה כמינוי ראוי, אין הבטחה כי המינוי הבא לפי חוק זה יהיה כזה. בנוסף, העובדה ששר המשפטים לווין התעקש למנות את השופט קולה כמלווה של חקירת הפרקליטה הצבאית הראשית בעניין הדלפת הסרטון משדה תימן, בניגוד לפסיקת בג"ץ, עשויה להעיד על כך שהוא רואה בו מינוי שיפעל באופן שתואם את עמדות השלטון.¹⁸⁶

בנוסף, ביולי 2023 אושר החוק להגבלת ביקורת של בית המשפט מכוח עילת הסבירות, אך הוא בוטל ברוב של שמונה שופטים מתוך חמישה עשר בבג"ץ.¹⁸⁷ ממשלת נתניהו גם מקדמת מתחילת המהפכה המשטרית חוקים להגבלת זכות העמידה והביקורת השיפוטית על חוקי יסוד וחוקים רגילים.

במקביל לקידום הצעות חוק לפוליטיזציה של מערכת המשפט, שר המשפטים מעכב מינויים של שופטים לכל הערכאות, באופן שפגע באופן חמור ביכולת מערכת המשפט למלא את תפקידיה,¹⁸⁸ ובמיוחד של שופטים שסומנו בקמפיינים של הימין כמי שאינם פטריוטים מספיק.¹⁸⁹

179. איתי מק, השתלטות הממשלה על לשכת עורכי הדין באמצעות קביעת תקציבה, **מכון זולת** (4.11.2024).
 180. ynet, עמית בכר על אפי נוה: "הממשלה מנסה להציב ראש לשכה מטעמה - ולבחור נשיא לעליון", **ynet** (10.6.2023).
 181. עמירם גיל, בג"ץ הוציא צו על-תנאי נגד החוק להגבלת תקציב לשכת עורכי הדין, **גלובס** (14.11.2025).
 182. American Bar Association sues justice department over terminated grants, *the Guardian* (24.4.2025).
 183. Tom Dreisbach, Trump has used government powers to target more than 100 perceived enemies, *NPR* (28.4.2025).
 184. אושר סופית: שינוי בשיטת הבחירה של נציב תלונות הציבור על שופטים, **חדשות הכנסת** (4.3.2025).
 185. איתי מק, הנציב יהיה מצליח: מינוי פוליטי של נציב התלונות על השופטים פוגע בעצמאות בתי המשפט, **מכון זולת** (9.7.2024).
 186. נטעאל בנדל, בג"ץ דחה את הבקשה החוזרת של לווין - וקולה לא ימונה למלווה חקירת הפצ"רית, **ynet** (23.12.2025).
 187. חן מענית ויעל פרידסון, "בג"ץ פסל את ביטול עילת הסבירות; 12 מתוך 15 שופטים: יש לנו סמכות לבקר חוקי יסוד", **הארץ** (1.1.2024); בג"ץ 5658/23, התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' הכנסת (1.1.2024).
 188. מכתב ליועצת המשפטית לממשלה בדרישה לקדם מינוי נשיא לבית המשפט העליון, **מכון זולת** (1.1.2024).
 189. ירון דרוקמן, הרשיעה לוחמת שתקפה ערבייה, זיכתה רבנים על עבירת הסתה: זו השופטת שלווין מסרב לקדם, **ynet** (12.3.2024).

כמו כן, מאז פרישתה של נשיאת בית המשפט העליון אסתר חיות מתפקידה באוקטובר 2023, התנגד שר המשפטים למינויו של שופט העליון יצחק עמית לתפקיד וניהל נגדו קמפיין. הוא הפר את פסיקת בג"ץ שקבעה שעליו לכנס את הוועדה לבחירת שופטים ולבחור בעמית לתפקיד נשיא העליון. בינואר 2025 התכנסה הוועדה ללא שר המשפטים ובחרה בעמית לנשיא העליון (שכיהן בתפקיד באופן זמני עד אז) ואילו שר המשפטים הודיע שאינו מכיר בו כנשיא ומחרים אותו בפועל.¹⁹⁰ ראש הממשלה נתניהו, שר המשפטים ויו"ר הכנסת נעדרו מטקס ההשבעה של עמית לנשיא,¹⁹¹ ובפתיחת מושב החורף של הכנסת באוקטובר 2025 יושב ראש הכנסת כינה אותו "שופט העליון" ולא הכיר בו כנשיא.¹⁹²

"מכונת הרעל" של ראש הממשלה נתניהו ומקורביו מנהלת קמפיין של הסתה ודיסאינפורמציה כלפי מערכת המשפט, הכוללת האשמות שווא על תפירת תיקים ורדיפה פוליטית נגד הימין בכלל, ונגד נתניהו באופן אישי, במטרה להפיל את שלטון הימין.¹⁹³

מאז פרוץ המלחמה ב-7.10.2023, "מכונת הרעל" תוקפת את מערכת המשפט באמצעות תיאוריות קונספירציה על אחריותה לכאורה למתקפת החמאס. האשמות שווא אלה יחד עם קמפיין ההכפשות כלפי נשיא העליון עמית נועדו למנוע הקמת ועדת חקירה ממלכתית, שכן על פי החוק נשיא בית המשפט העליון הוא זה שאמור למנות את חבריה ואת השופט שיעמוד בראשה. החלופה שמקדמת הממשלה היא הקמת ועדת חקירה פוליטית בתואנה שזו תהיה "ועדה לאומית מוסכמת", שתחקור גם נושאים כמו אחריות מערכת המשפט והמחאה הציבורית נגד המהפכה המשטרית לטבח השבעה באוקטובר.¹⁹⁴ ב-16.11.2025 הממשלה קיבלה החלטה להקים ועדת חקירה לא ממלכתית,¹⁹⁵ וב-24.12.2025 אישרה הכנסת בקריאה טרומית את הצעת החוק של חבר הכנסת אריאל קלנר מהליכוד להקמת ועדת חקירה פוליטית.¹⁹⁶

רדיפת היועצת המשפטית לממשלה והחלשתה

במסגרת המהלכים הסמכותניים שמובילה ממשלת נתניהו, "מכונת הרעל" מנהלת קמפיין הסתה ודיסאינפורמציה מתמשך נגד היועצת המשפטית לממשלה עו"ד גלי בהרב-מיארה. חברי ממשלת נתניהו משתתפים בקמפיין, בין היתר בקריאות להדחתה, בהסתה נגדה והכפשות, ובהאשמתה במגוון מחדלים באחריות הממשלה. כך למשל, בדיון של ועדת חוקה חוק ומשפט בנושא הפשיעה המשתוללת במדינה ובחברה הערבית, זומנה היועצת המשפטית לממשלה על מנת שחברי הקואליציה יאשימו אותה בקשירת ידי המשטרה ("למשטרת ישראל אין כלים - כי היועמ"שית לא מאפשרת כלים");¹⁹⁷ שר התקשורת שלמה קרעי האשים את היועצת באחריות לירי הזיקוקים לכיוון בית נתניהו בקיסריה והסית נגדה: "ההפקרות הזאת מקרבת אותנו בצעדי ענק לאסון - לרצח של ראש ממשלה [...] הקם להורג - גם ברפיסות ובהסכמה שבשתיקה - השכם לפטרו".¹⁹⁸

190. יעל יפה, ליון הכריז שלא יכיר בנשיא העליון: כך זה ייראה בשטח וישפיע על כולנו, N12 (27.1.2025).

191. חן מענית, השופט יצחק עמית יושבע היום לנשיא ביהמ"ש העליון; נתניהו, ליון ואוחנה יחרימו את הטקס, הארץ (13.2.2025).

192. מורן אזולאי, אוחנה כינה את נשיא העליון "שופט", הרצוג: "חוסר כבוד!". נתניהו: עמית הוא נשיא העליון, ynet (20.10.2025).

193. זאב קס, נתניהו בהצהרה: "כך נראה ניסיון הפיכה שלטונית", כאן 11 (6.4.2021).

194. דפנה ליאל, ועדת החקירה שתקום צפויה לחקור גם את מערכת המשפט, N12 (22.12.2025).

195. נעה שפיגל, הממשלה החליטה להקים ועדת חקירה ל-7 באוקטובר - שאינה ממלכתית, הארץ (16.11.2025).

196. אמיר אטינגר, אושרה בטרומית הקמת ועדת חקירה פוליטית ל-7/10, נתניהו נעדר: "ביזיון, לא לטיוח", ynet (24.12.2025).

197. נעה שפיגל, רוטמן סימן את נוכחות היועמ"שית בוועדת החוקה כמטרה - והחטיא, הארץ (18.11.2024).

198. Shlomo Karhi - שלמה קרעי, פוסט ברשת X (17.11.2024).

החל מנובמבר 2024 ראש הממשלה נתניהו נתן את האות לפתיחה גלוי להדחת היועצת המשפטית לממשלה מתפקידה בטענה שהיא "לעומתית". באוגוסט 2025 ממשלת נתניהו החליטה על הדחתה בהליך בלתי חוקי

החל מנובמבר 2024 ראש הממשלה נתניהו נתן את האות לפתיחה בקמפיין גלוי להדחת היועצת המשפטית לממשלה מתפקידה בטענה שהיא "לעומתית".¹⁹⁹ באוגוסט 2025 ממשלת נתניהו החליטה על הדחתה בהליך בלתי חוקי: ראשית, הממשלה אישרה את הצעת שר המשפטים, לוין, לשנות אד-הוק את הפרוצדורה להדחת היועצת המשפטית לממשלה ולעקוף את ועדת האיתור בראשות נשיא בית המשפט העליון לשעבר, אשר גרוניס. בהמשך לכך, ועדת שרים (בראשות השר עמיחי שיקלי) קיימה הליך שימוע ליועצת המשפטית לממשלה, שהיא סירבה להשתתף בו בטענה שמדובר בהליך נטול סמכות חוקית, ולאחריו המליצה הוועדה לממשלה לפטרה.²⁰⁰

בג"ץ הוציא באופן מיידי צו ביניים שהקפיא את פיטוריה ובדצמבר 2025 פסק בהרכב מורחב כי החלטת הממשלה לפטרה מבוטלת.²⁰¹ בתגובה לכך הצהירו שר המשפטים לוין ושרים נוספים שיוסיפו להחרים אותה ולהתעלם מחוות דעתה המקצועית ומפסיקת בג"ץ, כפי שעשו קודם לכן.²⁰² זאת למרות שכבר בהחלטת המשנה לנשיא העליון נועם סולברג מאוגוסט 2025, הוא ביקר בחריפות את שר התקשורת שלמה קרעי, שקרא לעובדי משרדו להחרים את היועצת המשפטית לממשלה: "התנהלות שר התקשורת בענייננו חמורה; סותרת מושכלות יסוד באשר לשלטון החוק. הדברים אף מקבלים משנה תוקף, בהתחשב בכך שהשר הורה לעובדי משרדו לנהוג כאמור".²⁰³

המהלך להדיחה נבע ממחלוקות על החלטותיה המקצועיות והפרשנות המשפטית שהיא מעניקה, הנוגדות לעתים את רצון הממשלה, וכן מאישורה לפתוח חקירות פליליות נגד חברי הממשלה בשורה של פרשות שחיתות. המאבק בה מהווה חלק מתהליך רחב יותר שמטרתו לאיים ולהחליש את השופטים ומערכת המשפט ולערער את עצמאותם כמו גם לבטל את מנגנוני הפיקוח על פעולות הממשלה.

בין היתר, מדיניות התביעה הפלילית בישראל נקבעת על פי הנחיות היועצת המשפטית לממשלה, שבבסיסן העיקרון שהתביעה הפלילית פועלת באופן עצמאי וללא מעורבות של דרגים פוליטיים. בפרט, נדרש אישור ממנה או על פי הנחיותיה, לצורך חקירה והעמדה לדין פלילי של אישי ציבור, עיתונאים ועורכי דין בעבירות הקשורות למילוי תפקידם, ושל כלל הציבור בעבירות ביטוי ומחאה או לפי תקנות החירום. באמצעות מערך הייעוץ המשפטי במשרדי הממשלה, היועצת מנחה את הממשלה לעמוד בחובותיה על פי החוק, פסיקת בתי המשפט וכללי המשפט המנהלי, ובכלל זה הגנה על זכויות אדם ואזרח ותיקצוב שוויוני. הדחתה ומינוי נאמן פוליטי במקומה יאפשרו להעניק חסינות מוחלטת לראש ממשלה, לשרי ממשלה, לחברי כנסת מהקואליציה, לשוטרים אלימים ולראשי מועצות מקומיות מושחתים. ניתן יהיה גם להקפיא הליכים

הדחתה ומינוי נאמן פוליטי במקומה יאפשרו להעניק חסינות מוחלטת לראש ממשלה, לשרי ממשלה, לחברי כנסת מהקואליציה, לשוטרים אלימים ולראשי מועצות מקומיות מושחתים

199. איתמר אייכנר, נתניהו נגד היועמ"שית: היא לעומתית לנו, מבקש מהשר לוין שייתן הצעה איך לפתור, *ynet* (4.11.24).
200. איתמר אייכנר, נטעאל בנדל, עידן בלומהוף, רועי רובינשטיין, בהיעדרה, וללא נתניהו: הממשלה אישרה פה אחד את הדחת היועמ"שית; בג"ץ הקפיא את ההחלטה, *ynet* (4.8.2025).
201. חן מענית, הרכב מורחב של בג"ץ ביטל את פיטורי היועמ"שית וקבע כי הליך הדחתה לא היה חוקי, *הארץ* (14.12.2025).
202. חן מענית, מדובר במבצע סדור, מתוכנן וחסר בלמים: היועמ"שית הוצאה לנבצרות, *הארץ* (16.12.2025); חן מענית, למרות פסיקת בג"ץ: הממשלה מחריפה את החרם על היועמ"שית, לוין הפסיק להיפגש איתה, *הארץ* (22.10.2025).
203. חן מענית, בג"ץ הוציא צו שמקפיא את פיטורי היועמ"שית עד להכרעה בעתירות נגד הדחתה, ומותח ביקורת חריפה על קרעי: "התנהלות חמורה", *הארץ* (10.8.2025).

ניתן יהיה גם להקפיא הליכים פליליים שמתנהלים נגדם כיום. הדבר יפגע אנושות בשלטון החוק וישפיע על זכויות האדם ועל החיים של כלל האזרחים בישראל, לנוכח סמכויותיה הנרחבות

פליליים שמתנהלים נגדם כיום. הדבר יפגע אנושות בשלטון החוק וישפיע על זכויות האדם ועל החיים של כלל האזרחים בישראל, לנוכח סמכויותיה הנרחבות.²⁰⁴

דוגמה אחת מרבות לצפוי לקרות אם הממשלה תצליח למנות יועץ משפטי נאמן לה ולהתערב בחופשיות בהליכים פליליים: לאחר שהיועצת המשפטית לממשלה סירבה לבקשת המשטרה לחקור את חברת הכנסת נעמה לזימי (ממפלגת הדמוקרטים) בהאשמת שווא על הפרעתה לשוטר במהלך הפגנה, השר לזיון איים עליה במליאה "אני רוצה לומר לך, חברת הכנסת לזימי – שההגנה שאת נהנית ממנה, מטעם מי שאמורים לדאוג לאכיפה שוויונית של החוק, גם היא תיגמר, ואנחנו בדרך לשם... אני לא מאיים, אני מודיע לך - נגמרו הימים, נגמרו הימים".²⁰⁵

יש לציין כי מעבר לרדיפה של היועצת המשפטית לממשלה ולהתעמרות האישית והמקצועית בה, הקואליציה מקדמת מספר הצעות חוק שנועדו אף הן להחליש את מוסד הייעוץ המשפטי לממשלה. כך, העבירה בקריאה טרומית ב-29.10.25 הצעות חוק שעניינן פיצול סמכויות התביעה הכללית מהתפקיד של היועצת המשפטית לממשלה, ואשר נועדו לבטל את מעמדו העצמאי של מוסד הייעוץ המשפטי ולהכפיפו לממשלה.²⁰⁶ בנוסף, ב-10.12.25 אישרה הכנסת בקריאה טרומית את הצעת החוק המעניקה לשר המשפטים סמכות למנות תובע מיוחד שיוכל לחקור את היועצת המשפטית לממשלה ואת פרקליט המדינה. מטרת ההצעה בפועל היא להסית נגד היועצת המשפטית לממשלה ונגד פרקליטות המדינה, באמצעות הצגתן כמי שיש להטיל ספק ביושרן.²⁰⁷

הכפפת המשטרה לדרג הפוליטי

אחת ההצלחות הבולטות של ממשלת נתניהו היא ההשתלטות הפוליטית שהשיגה על משטרת ישראל

אחת ההצלחות הבולטות של ממשלת נתניהו היא ההשתלטות הפוליטית שהשיגה על משטרת ישראל. מהלך ההשתלטות על המשטרה החל רגע לפני השבעת הממשלה ה-37, כאשר אושרו תיקון מס' 37 לפקודת המשטרה (נוסח חדש), התשל"א-1971, ומינויו של בן גביר לתפקיד השר לביטחון לאומי. בינואר 2025 שופטי בג"ץ ביטלו את הסעיף בתיקון 37 שהעניק סמכות לשר לקבוע מדיניות בתחום החקירות, וגם פירשו את יתר הסעיפים

באופן המגביל את סמכויות השר בהיבטים אחרים.²⁰⁸ אך פסק הדין הגיע "מעט מדי ומאוחר מדי" מכדי לתקן את הפוליטיזציה של המשטרה באמצעות ניצול לרעה של המינויים על ידי השר, כפי שיפורט בהמשך.

בין היתר, כתוצאה מהפוליטיזציה, ניכרת תופעה נרחבת של מעצרי שווא ואלימות שוטרים כלפי מפגינים, סחבת והססנות בחקירות של גורמים פוליטיים, חוסר תפקוד של המשטרה במאבק בפשיעה ובארגוני הפשע, אכיפה בררנית וקידום קציני משטרה שנהגו באלימות כלפי אזרחים, וכן היה ניסיון להדיח את היועץ המשפטי של המשטרה.²⁰⁹

מדיניות דיכוי המחאה של ממשלת נתניהו הופעלה תחילה כלפי המחאה נגד המהפכה המשטרית, ולאחר

204. איתי מק, הדחת היועמ"שית: פגיעה ישירה בדמוקרטיה ובזכויות אזרחי ישראל, מכון זולת (23.3.2025).

205. אמיר אטינגר, לזיון לזימי: "אני מודיע לך - ההגנה שאת נהנית ממנה תכף תיגמר" | צפן, ynet (10.12.2025).

206. יפעת סולל, החוקים לפיצול תפקיד היועמ"שית: חיסול עצמאות הייעוץ המשפטי לממשלה, מכון זולת (6.11.2025).

207. יפעת סולל, הצעת החוק לרדיפת היועמ"שית, מכון זולת (15.12.2025).

208. בג"ץ 8987/22, התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' הכנסת (2.1.2025).

209. איתי מק, הכרזת המרד של המפכ"ל, העין השביעית (26.10.2024).

השבעה באוקטובר גם כלפי המחאה הציבורית למען שחרור החטופים בעזה, סיום המלחמה והקמת ועדת חקירה ממלכתית למיצוי הדין הציבורי והמשפטי עם נתניהו ויתר האחראים לטבח. כתוצאה ממדיניות זו, המוני מפגינים נעצרו ולחלקם נגרם נזק גופני בלתי הפיך.²¹⁰

במהלך המלחמה, המשטרה שללה באופן גורף את חירויות הביטוי וההפגנה של הציבור הערבי, בהתאם לקמפיין הפוליטי של השר בן גביר וחברי מפלגתו מ"עוצמה יהודית", כי כל הערבים מהווים סיכון ביטחוני וכי "שומר חומות 2" נמצא בפתח. בין היתר, המשטרה אסרה על קיום הפגנות ביישובים ערביים בניגוד לפסיקה ולהנחיות המשפטיות,²¹¹ מנעה באופן גורף הנפת דגלי פלסטין ושלטים נגד המלחמה,²¹² וגם ביצעה מעצרים משפיליים ופוליטיים של אמנים, אישי ציבור, אנשי אקדמיה ומקצוע ערבים.²¹³

בסוף אוגוסט 2025 פרסם השר בן גביר מסמך הנחיות למשטרה המורה לנקוט בפעולות שמגבילות עוד יותר את חופש המחאה, ועל כך השיבה היועצת המשפטית לממשלה שהמסמך אינו בתוקף, מאחר והוא מפר את התנאים להמשך כהונתו כשר לביטחון לאומי.²¹⁴ בהמשך לכך, ועל רקע מספר עתירות לבג"ץ נגד חידוש מינויו של בן גביר לשר לביטחון לאומי, שיגרה היועצת המשפטית לממשלה בדצמבר 2025 מכתב לראש הממשלה נתניהו ובו דרשה את התערבותו ביחס להפרות החוזרות והנשנות של החוק מצד בן גביר, בו כתבה בין היתר: "השר ממשיך להפר את הדין, את החלטות בית המשפט, ובתוך כך פועל בניגוד למסמך העקרונות ולעקרונות שאליהם התחייב במפורש. מדובר בהפרות מהותיות חוזרות ונשנות, במספר רב של הקשרים, שהופכות את הדין הקובע את עקרון עצמאות המשטרה, ובכלל זאת את מסמך העקרונות שנועד להבטיח עקרון זה, לאות מתה".²¹⁵

בהמשך לכך, ב-1.1.2026, היועצת המשפטית לממשלה הודיעה לבג"ץ כי היא סבורה שעל השופטים להוציא צו על תנאי שיחייב את ראש הממשלה נתניהו לנמק מדוע אינו מדיח את השר לביטחון לאומי איתמר בן גביר מתפקידו. "בן גביר מנצל לרעה את תפקידו כדי להשפיע באופן פסול על פעילות משטרת ישראל בתחומים הרגישים ביותר של אכיפת חוק וחקירות ופוגע בעקרונות דמוקרטיים בסיסיים... הביטויים הרבים של התערבות פסולה מצידו בעבודת המשטרה, הפרת דין והחלטות מפורשות של בית המשפט בהקשר זה,

**ההשתלטות על המשטרה
נעשתה במידה רבה
באמצעות התערבות חוזרת
של השר לביטחון לאומי בן
גביר בעבודה השוטפת של
המשטרה, וכן באמצעות
החלפת שרשרת הפיקוד
ומינויו של מפכ"ל המשטרה
ת"צ דני לוי שנחשב נאמן
אישית לשר**

מציירים תמונה ברורה וקשה של פגיעות חוזרות ונשנות בעקרון עצמאות המשטרה". לדבריה, התערבותו מתפרשת על פני מגוון תחומים הנוגעים לסמכויות המשטרה. "זוהי מערכת מתמשכת (מתוחכמת לעיתים) של לחצים פסולים על שוטרי משטרת ישראל והפיקוד. מדובר בדפוס פעולה חוזר ונשנה של הפרת דין וזלזול בשלטון החוק ולא באירועים מבודדים... מהלכי השר להתערבות בעבודת המשטרה הופכת לנורמה ולהרגל, והחשש מפני השפעותיה השליליות איננו תיאורטי אלא מוחשי. אף ייתכן כי מדובר בנזק בלתי הפיך".²¹⁶

ההשתלטות על המשטרה נעשתה במידה רבה באמצעות התערבות חוזרת של השר לביטחון לאומי בן גביר בעבודה השוטפת של המשטרה, וכן באמצעות החלפת שרשרת הפיקוד

210. איתי מק, משטרת בן גביר מנצלת את העיוותים בחוק כדי לדכא את המחאה, מכון זולת (29.2.2024). שם.

211. לידור סולטן, הנפת דגל אש"ף בישראל - מה קובע החוק?, ישראל היום (20.11.2024).

212. חן מענית, פרקליט המדינה: המשטרה פתחה בחקירת הסתה ללא אישור בכמה מקרים במלחמה, הארץ (11.7.2024).

213. חן מענית ויהושע (ג'וש) בריינר, היועמ"שית לבן גביר: מסמך ההפגנות שניבש אינו בתוקף, פרסומו יפר את ההסכמות, הארץ (1.9.2025).

214. יעל יפה וברהנו טגניה, היועמ"שית במכתב חריף לנתניהו: "השר בן גביר מתערב באופן פסול ושיטתי בעבודת המשטרה", N12 (2.12.2025).

215. חן מענית ויהושע (ג'וש) בריינר, היועמ"שית לבג"ץ: על נתניהו לנמק מדוע אינו מדיח את בן גביר בשל התערבותו הפסולה בעבודת המשטרה, הארץ (1.1.2026).

ומינויו של מפכ"ל המשטרה רנ"צ דני לוי שנחשב נאמן אישית לשר. נחשף בתקשורת שעוד בהיותו מפקד מחוז חוף, ניצב לוי דיווח ישירות לשר בן גביר על היערכותו להפגנות נגד הממשלה ועל פעולותיו למנוע הנפה של דגלי פלסטין. זאת אף שהמפכ"ל הקודם, רנ"צ קובי שבתאי, אסר על קצינים לקיים קשר עצמאי עם השר.²¹⁷

בנוסף העמיק השר בן גביר את אחיזתו במשטרה באמצעות ראיונות שקיים אישית עם מאות קצינים, במטרה לשלוט בכל שדרת הפיקוד במשטרה. במקום נאמנות לציבור נוצרה נאמנות אישית לשר בן גביר. ממענה שהתקבל לבקשת חופש המידע בנושא זה עולה כי בשנתיים הראשונות לכהונתו של השר לביטחון לאומי בן גביר, באופן שהינו חריג בהשוואה לשרים קודמים לביטחון הפנים, ראיין בעצמו 137 מועמדים, ובכללם מועמדים לתפקיד מפקד תחנה (109 קציני משטרה בשנת 2024 ו-28 קצינים בשנת 2023). השר טען שמספר הראיונות שקיים היה אף גבוה יותר בשנת 2024 ועמד על 138, והתגאה בקשר הישיר שהוא מקיים עם קצינים בדרגי הביניים במשטרה.²¹⁸ אומנם סעיף 7 לפקודת המשטרה קובע את סמכות השר למנות קצינים מדרגת סגן ניצב ומעלה,²¹⁹ אך מעולם לא היה שר שניצל את סמכות המינוי כדי לראיין ולבחור בעצמו את הקצינים החל מרמת מפקדי התחנות.

מדיווחים בתקשורת עלה כי השר בחן את המועמדים במשטרה בעיקר לגבי מידת הנאמנות שלהם אליו, במקום לבחון את נאמנותם לשלטון החוק.²²⁰ השר הגיב לדיווחים בנוגע ל"מבחן הנאמנות", שהתפרסמו על בסיס עדויות קצינים שרואיינו על ידי השר או שהיו מעורבים בראיונות, באומרו: "מי שיקיים את המדיניות שלי ימונה, מי שלא - לא ימונה".²²¹

במקרה נוסף שבו עיכב השר בן גביר את קידומה של קצינת משטרה שהייתה מעורבת בחקירות תיקי האלפים, המפכ"ל דני לוי והיעצת המשפטית למשטרה ביקשו מבית המשפט לקבל את עתירת הקצינה לבג"ץ בנושא ולאשר את קידומה, אף שבן גביר מסרב לאשר אותו. לפי עמדת היועצת המשפטית שהוגשה לבית המשפט, הסירוב לקדם את הקצינה מהווה "חריג חסר תקדים ומעורר חשש כבד ולמעלה מכך, כי עיכוב הקידום נובע אך משיקולים פוליטיים זרים למינוי".²²²

במכתב קודם של היועצת המשפטית לממשלה אל ראש הממשלה נתניהו, מיום 14.11.2024, שנשלח על רקע עתירות שהוגשו לבג"ץ, היא ביקשה ממנו לבחון את המשך כהונתו של השר בן גביר, בין היתר על רקע התערבותו במינויים.²²³ לדבריה, "מבחינה מעשית, עתידם המקצועי של מאות קציני משטרת ישראל וקידומם תלוי ברצונו של השר. מהתשתית המנהלית הראייתית עולה לכאורה, כי השר עושה בסמכות המינוי וסיום הכהונה שימוש באופן שיש בו כדי להוות התערבות פסולה בפעילות האופרטיבית של המשטרה. יתרה מכך, השילוב בין כוחו של השר ביחס למשטרה והשפעתו המעשית והמיידי על העתיד המקצועי של קציניה לבין ההתערבויות הפסולות לכאורה בפעילותה האופרטיבית, פוגע באפשרות להבטיח כי המשטרה תפעל מתוך נאמנות לציבור ולא לדרג הפוליטי".

היועצת המשפטית לממשלה פירטה במכתבה זה כיצד מאז מונה לתפקיד, השר בן גביר השפיע והתערב באופן בוטה, פסול וחוזר ונשנה, בהפעלת הכוח המשטרתי, בניגוד להחלטות שיפוטיות. כמו כן, הוא התבטא באופן שעלול להרתיע גורמי אכיפת חוק ממילוי תפקידם, וליצור דה-לגיטימציה לחקירות אנשי משטרה על ידי מח"ש.

217. יהושע (ג'וש) בריינר, התכתובות חושפות: דני לוי קיים קשר ישיר עם בן גביר ואנשיו לפני שמונה למפכ"ל, הארץ (11.11.2024).

218. אפרת פורשר, מעורב יותר מדי? כמות הראיונות העצומה שקיים בן גביר לקציני משטרה | פרסום ראשון, וואלה (9.2.2025).

219. פקודת המשטרה [נוסח חדש], תשל"א-1971.

220. יהושע (ג'וש) בריינר, בכירים במשטרה: בן גביר שאל קצינים המועמדים לקידום אם "יהיו נאמנים", הארץ (12.12.2024).

221. לירן תמרי, בן גביר: "מדבר גם עם מפקדי תחנות. מי שיקיים את המדיניות שלי - יקודם", ynet (11.1.2025).

222. יהושע (ג'וש) בריינר, המפכ"ל: סירוב בן גביר לקדם קצינה שהעידה במשפט נתניהו עלול להלך אימים על חוקרי שחיתות, הארץ (11.11.2025).

223. מכתב היועצת המשפטית לממשלה: גיבוש עמדה בעניין כהונת השר לביטחון לאומי, ynet (14.11.2024).

דוגמה נוספת להתערבות השר בן גביר בעבודת המשטרה חשפה העיתונאית אילנה דיין, כשפרסמה את חוות הדעת של ראש השב"כ רונן בר, שהוגשה לרמטכ"ל יחד עם מכתב של אלוף פיקוד מרכז דאז יהודה פוקס, לפיהם "המשטרה לא אוכפת את החוק על גורמי טרור יהודי ביהודה ושומרון בגלל הנחיה של השר בן גביר".²²⁴ בתגובתו, השר בן גביר לא הכחיש שנתן הנחיה כזו.

כמו כן, הותר לפרסום קיומה של חקירה פלילית נגד נציב השב"ס קובי יעקובי וקציני משטרה בכירים, בחשד לעבירות של טוהר המידות, שבבסיסן חשד למתן שוחד בתמורה לקידום.²²⁵ אחד הקצינים החשודים הינו נציב משנה אבישי מועלם, מפקד היחידה המרכזית (ימ"ר) של מחוז ש"י, שאחראי על הטיפול בתיקי הפשיעה הלאומנית במחוז, ונחשד שהדליף מידע מסווג מתוך תיקי חקירה ללשכת השר בן גביר.²²⁶ ב-4.2.2025 ראש המטה של השר בן גביר, חנמאל דורפמן, נחקר בחשד שקיבל מניצב משנה מועלם מידע מסווג בנושאים הקשורים לפעילי טרור יהודי וכשיעה לאומנית וגם ניסה להשפיע על החקירות.²²⁷

נוסף על שליטתו במשטרה, בינואר 2025 הוקם "משמר לאומי", שכפוף רשמית למפקד מג"ב אך בפועל מהווה יחידת ביטחון של המשטר לביטחון לאומי בשליטת השר בן גביר

נוסף על שליטתו במשטרה, בינואר 2025 הוקם "משמר לאומי", שכפוף רשמית למפקד מג"ב אך בפועל מהווה יחידת ביטחון של המשטר לביטחון לאומי בשליטת השר בן גביר. הקמת היחידה הוצדקה בצורך להילחם בפשיעה ובהפרות סדר חמורות. אך עם הקמתו הזהיר מכון זולת מהפיכתו למיליציה פוליטית בשימוש השר בן גביר והממשלה, אזהרה שהתממשה עד מהרה.²²⁸ על פי מידע שהתפרסם בתקשורת, המשמר הלאומי משמש בעיקר כזרוע לדיכוי ההפגנות נגד הממשלה.²²⁹

מינוי ראש שב"כ נאמן פוליטית לראש הממשלה

ההחלפה של ראש השב"כ הייתה כרוכה בהליך בלתי חוקי שפתחה הממשלה להדחתו של ראש השב"כ הקודם רונן בר במרץ 2025, כפי שפסק בג"ץ.²³⁰ זאת על רקע מאבקו של ראש הממשלה נתניהו למנוע חקירה אפקטיבית של טבח השבעה באוקטובר וגלגול עיקר האחריות על השב"כ וצה"ל, בנוסף לחקירת פרשת "קטאר-גיט" בחשד להדלפה ולזיוף של מסמכים ביטחוניים-מודיעיניים ולקבלת תשלומים וטובות הנאה מקטאר נגד חשודים מלשכת ראש הממשלה.

לאחר שבר הודיע על התפטרותו ב-15.6.2025, החלטת הממשלה הבלתי חוקית לפטרו בוטלה. אך לפני שהתפטר, טען ראש השב"כ לשעבר בדיון בעתירות שהוגשו נגד החלטת נתניהו להדיחו כי ההחלטה, כמו גם ההידרדרות ביחסים ביניהם, נבעו גם מחקירת השב"כ את הפרשות, וכי "מתקיים מסע השחרה ודה לגיטימציה, שנועד להרתיע את גורמי החקירה ואכיפת החוק". עוד חשף בר כי נתניהו ביקש להפעיל את יכולות שב"כ נגד פעילי המחאה נגדו, וגם להכין חוות דעת שתמנע ממנו להעיד במשפט תיקי האלפים.²³¹

בהמשך, הודיע נתניהו כי הוא ממנה לראש השב"כ את האלוף (במיל") דוד זיני. זאת, חרף התנגדות היועצת המשפטית לממשלה למינויו בשל ניגוד עניינים. ביחס למינוי זה, היועצת המשפטית לממשלה ונתניהו הגיעו

224. אילנה דיין, המסמך שהוגש לרמטכ"ל וחוות הדעת של ראש השב"כ על הוראת בן גביר, N12 (23.11.2023).

225. יהושע (ג'וש) בריינר, נציב שב"ס קובי יעקובי נחקר בחשד לשיבוש מהלכי חקירה והפרת אמונים, הארץ (2.12.2024).

226. יהושע (ג'וש) בריינר ואהרן רבינוביץ, נציב אבישי מועלם מפקד ימ"ר ש"י הוא הקצין שנעצר בחשד למתן שוחד, הארץ (3.12.2024).

227. יהושע (ג'וש) בריינר, חנמאל דורפמן נחקר במח"ש בחשד שניסה להשפיע על חקירות טרור יהודי, הארץ (4.2.2025).

228. איתי מק, הקמת משמר לאומי: מיליציה פוליטית הכפופה לשר בן גביר, מכון זולת (30.3.2023).

229. יהושע (ג'וש) בריינר, בר פלג וניר חסון, אנשי המשמר הלאומי שנועד להיאבק בפשיעה משתתפים בפיזור הפגנות נגד הממשלה, הארץ (20.3.2025); חגי עמית, שתי חטיבות ועוד אחת בדרך: איך הגיע המשמר הלאומי להפגנות נגד הממשלה, TheMarker (27.3.2025); אדר גיציס, פרסום ראשון: המשמר הלאומי שהקים השר בן גביר מגביר את נוכחותו בהפגנות, N12 (4.9.2025).

230. יעל יפה, עמית סגל ודפנה ליאל, בג"ץ פרסם את פסק הדין בעניין פיטורי רונן בר, N12 (21.5.2025).

231. טובה צימקי, גלעד כהן, "כתב ההגנה" שיגיש רונן בר נגד נתניהו, מה הוא צפוי לכלול - ומתי יפרוש ראש השב"כ?, ynet (19.4.2025).

להסכמה שאושרה בבג"ץ, שאיפשרה לנתניהו להגיש את מועמדו לראשות השב"כ לוועדה למינוי בכירים משעה שבב"כ יסיים את חלקו בחקירת פרשת קטאר-גייט. עוד הוסכם, כי בכל מקרה ראש השב"כ שימונה "לא יעסוק, במישרין או בעקיפין, בחקירת הפרשות המכונות קטאר-גייט ובילד, עד שהנושא ייבחן ויוסדר על ידי הייעוץ המשפטי לממשלה, במסגרת הסדר ניגוד עניינים כמקובל".²³²

ב-25.9.2025 אישרה ועדת גרוניס (הוועדה המייעצת למינויים לתפקידים בכירים) את המועמד זיני לראשות השב"כ, על אף העתירות נגדו. הוועדה אישרה כי מהחומרים שהובאו בפניה עולה כי ראש הממשלה נתניהו ביקש בעבר מראשי השב"כ לבצע פעולות שאינן ראויות במשטר דמוקרטי וכתבו כי הם "מצפים שאלוף זיני... ידע שכפיפותו לראש הממשלה ולממשלה לא מצדיקות זאת".²³³ זאת, בין היתר, בעקבות החשיפה כי האלוף זיני אמר בשיחות סגורות כי "המערכת המשפטית היא דיקטטורה ששולטת בכל המדינה",²³⁴ וכי ראשי השב"כ "כפופים קודם כל לראש הממשלה".²³⁵

עצם המינוי לתפקיד ראש השב"כ של אדם שמידת נאמנותו היא שיקול מכריע, עלול להפוך את הארגון לזרוע אחיפת חוק פרטית של נתניהו המשמשת לדיכוי פנימי רב עוצמה. הוראות חוק שירות הביטחון הכללי המגדירות את תפקידיו וסמכויותיו, הן רחבות ועמומות ביותר

החשש ממינוי נאמן לנתניהו כראש השב"כ אינו רק מפני שיבוש החקירות על הקשר עם קטאר נגד אנשי לשכתו, אלא גם מכך שראש שב"כ נאמן לנתניהו עלול לסכל את ההליך המשפטי עצמו, למשל באמצעות שינוי עמדת השב"כ וקביעתו שלא הייתה פגיעה ביטחונית בפרשות. בנוסף, עצם המינוי לתפקיד ראש השב"כ של אדם שמידת נאמנותו היא שיקול מכריע, עלול להפוך את הארגון לזרוע אחיפת חוק פרטית של נתניהו המשמשת לדיכוי פנימי רב עוצמה. הוראות חוק שירות הביטחון הכללי, המגדירות את תפקידיו וסמכויותיו, הן רחבות ועמומות ביותר ומאפשרות את ניצולן לרעה על ידי ראש הממשלה, שהשב"כ כפוף אליו על פי החוק. חשוב לציין בהקשר זה כי לשב"כ ישנן סמכויות נרחבות למעצר ולחקירה, למעקב ולאיסוף מידע. במקביל, בשל התפקידים והסמכויות החריגים שמוענקים לשב"כ בחוק וגם הסודיות המוטלת על פעילותו, הפיקוח השיפוטי, הציבורי והתקשורתי על פעילות השב"כ מוגבל ביותר.²³⁶

החששות כבר החלו להתממש: בסוף דצמבר 2025 השב"כ קיים שיחות "אזהרה" עם פעילים מרכזיים במחאה נגד הממשלה. לפי העדויות שפורסמו, באחד המקרים אמרו לפעילה כי תיחקר על ידי שוטרים, אך כאשר היא הגיעה לתחנה קיימו עימה שיחה אנשי שב"כ – בניגוד לפסיקת בג"ץ שקובעת כי עליהם להבהיר שלא מדובר בחקירה. אותה פעילה סיפרה כי עובדת השב"כ ניסתה לשכנע אותה לשתף פעולה עם הארגון. במקרה אחר, עובד שב"כ איים על פעיל מחאה בולט שמתמיד בהפגנות מול ביתו של השר עמיחי שיקלי בקיבוץ חנתון, כי אם לא יתייצב לפגישה עימו יזמין אליו את המשטרה.²³⁷

בנוסף, בניגוד לראשי השב"כ הקודמים זיני הסכים לערב את השב"כ במאבק בפשיעה הערבית, והממשלה החליטה להעביר לו תקציב לצורך פעילות יחד עם המשטרה.²³⁸ זאת אף שהשב"כ אינו מוסמך בחוק לטפל בחשיפה ומניעה של עבירות פליליות שאינן ביטחוניות, ויש חשש שהדבר ישמש כתירוץ להרחבת פעילותו נגד כלל האזרחים. בין היתר, בניסיון קודם לערב את השב"כ ביוני 2023, היועצת המשפטית לממשלה

232. נטעאל בנדל, לאחר הסכמות הצדדים: בג"ץ אישר את הפרשה בנוגע למינוי ראש השב"כ, ynet (13.7.2025).

233. יעל יפה, ועדת גרוניס אישרה פה אחד את המועמד של רה"מ נתניהו: דוד זיני - ראש השב"כ הבא, N12 (25.9.2025).

234. גידי וייץ ויניב קובוביץ, דוד זיני בשיחות סגורות: דיקטטורה של מערכת המשפט שולטת בישראל, הארץ (30.6.2025).

235. איתי מק, שירות הביטחון הפרטי, העין השביעית (18.7.2025).

236. איתי מק, מינוי נאמן פוליטי לתפקיד ראש השב"כ: סכנה לדיכוי פנימי בנוסח דיקטטורי, מכון זולת (28.1.2025).

237. בר פלג ויהושע (ג'וש) בריינר, שב"כ קיים השבוע שיחות אזהרה עם פעילים בולטים במחאה נגד הממשלה, הארץ (30.12.2025).

238. יהושע (ג'וש) בריינר ורן שמעוני, על חשבון תקציבים חברתיים: שב"כ יקבל מימון לטיפול בפשיעה בחברה הערבית, הארץ (14.12.2025).

הזהירה כי "גם לפי הסעיף הקיים כיום בחוק, להכניס את השב"כ לטובת אינטרסים לאומיים זה בעייתני... והתיקון של חוק השב"כ יפגע בדמוקרטיה".²³⁹

קידום מדיניות של היעדר דין וחשבון ושל פגיעה בשלטון החוק

הממשלה מקדמת בין היתר הצעת חוק שתסלול את הדרך להשתלטות על המחלקה לחקירות שוטרים (מח"ש) על ידי הכפפתה לשר המשפטים. ההצעה הינה חלק מקמפיין "לחקור את החוקרים" שמנהלים ראש הממשלה וסביבתו, ונוחה גם לחברי כנסת מהקואליציה ולשרי ממשלה אשר משרדיהם נתונים תחת חקירות. הכפפת מח"ש לשר לזין טוביל להחרפת ניסיונות הפוליטיזציה של עבודתה ולמיטוט החיץ החיוני בין השיקולים הפוליטיים לבין תחום החקירות. זאת בדומה לפוליטיזציה שעברה המשטרה בעקבות הכפפתה לשר לביטחון לאומי איתמר בן גביר.

בנוסף, לפי נוסח החוק המוצע, תקציב מח"ש "יוכן על ידי שר המשפטים בתיאום עם ראש המחלקה". כאמור, אחת השיטות של הממשלה לקידום המהפכה המשטרית הינה באמצעות שליטה בתקציב. הממשלה תוכל לקבוע את סדרי העדיפויות באכיפת החוק על שוטרים, וכך למשל להביא לצמצום האכיפה כלפי שוטרים שפוגעים בחופש המחאה. עוד מוצע ששר המשפטים ימנה "ממונה תיאום" שיקבע את אופן הטיפול במקרים בהם ישנה חקירה שחשודים בה במקביל שוטר ואדם שאינו שוטר. ה"ממונה" מטעם הממשלה יוכל להקפיא ולשבש חקירות נגד חבריה ומקורביהם בכל פעם שתוגש תלונת סרק נגד השוטרים שחוקרים אותם.

דוגמה נוספת לניסיון להחליש את מח"ש ולפגוע באמון הציבור בה, היא בגיבוי הפומבי של השר בן גביר לשוטרים וקציני משטרה שנחקרים ביחידה. הוא גם פעל לקדם את קצין המשטרה מאיר סוויסה לדרגת סגן ניצב ולמנותו לתפקיד מפקד תחנה בתל אביב, תוך התעלמות מכך שמח"ש מנהלת נגדו הליך פלילי בגין זריקת רימון הלם לעבר מפגינים נגד הממשלה. השופט נמרוד פלקס בבית המשפט המחוזי בירושלים הקפיא את המינוי, ובתגובה אמר השר כי זו "החלטה אומללה. מדובר במינוי שנעשה בהתאם לחוק והפקודות באופן מלא, כאשר מי שפעל בניגוד לחוק היא היועצת המשפטית לממשלה".²⁴²

דוגמה בולטת נוספת להתרת הרסן ולהתנגדות לדין וחשבון היא הגיבוי של חברי הקואליציה לחיילי המילואים מכוח 100, שהואשמו ביולי 2025 בהתעללות בעציר פלסטיני במתקן הכליאה "שדה תימן". כמה מחברי הקואליציה אף היו חלק מההמון שפרץ אל הבסיס באופן בלתי חוקי על מנת להביע תמיכה בלוחמים

בנוסף, לפי נוסח החוק המוצע, תקציב מח"ש "יוכן על ידי שר המשפטים בתיאום עם ראש המחלקה". כאמור, אחת השיטות של

הממשלה לקידום המהפכה המשטרית הינה באמצעות שליטה בתקציב. הממשלה תוכל לקבוע את סדרי העדיפויות באכיפת החוק על שוטרים, וכך למשל להביא לצמצום האכיפה כלפי שוטרים שפוגעים בחופש המחאה. עוד מוצע ששר המשפטים ימנה "ממונה תיאום" שיקבע את אופן הטיפול במקרים בהם ישנה חקירה שחשודים בה במקביל שוטר ואדם שאינו שוטר. ה"ממונה" מטעם הממשלה יוכל להקפיא ולשבש חקירות נגד חבריה ומקורביהם בכל פעם שתוגש תלונת סרק נגד השוטרים שחוקרים אותם.

דוגמה נוספת לניסיון להחליש את מח"ש ולפגוע באמון הציבור בה, היא בגיבוי הפומבי של השר בן גביר לשוטרים וקציני משטרה שנחקרים ביחידה. הוא גם פעל לקדם את קצין המשטרה מאיר סוויסה לדרגת סגן ניצב ולמנותו לתפקיד מפקד תחנה בתל אביב, תוך התעלמות מכך שמח"ש מנהלת נגדו הליך פלילי בגין זריקת רימון הלם לעבר מפגינים נגד הממשלה. השופט נמרוד פלקס בבית המשפט המחוזי בירושלים הקפיא את המינוי, ובתגובה אמר השר כי זו "החלטה אומללה. מדובר במינוי שנעשה בהתאם לחוק והפקודות באופן מלא, כאשר מי שפעל בניגוד לחוק היא היועצת המשפטית לממשלה".²⁴²

דוגמה בולטת נוספת להתרת הרסן ולהתנגדות לדין וחשבון היא הגיבוי של חברי הקואליציה לחיילי המילואים מכוח 100, שהואשמו ביולי 2025 בהתעללות בעציר פלסטיני במתקן הכליאה "שדה תימן". כמה מחברי הקואליציה אף היו חלק מההמון שפרץ אל הבסיס באופן בלתי חוקי על מנת להביע תמיכה בלוחמים

239. איתמר אייכנר, מאיר תורג'מן, טוביה צימוקי, להכניס את שב"כ למגזר: הארגון התנגד, בן גביר לחץ ונתניהו החליט - תוקם ועדה, ynet (11.6.2023).

240. יפעת סולל, הצעת החוק לרדיפת היועמ"שית, מכון זולת (15.12.2025).

241. הצעת חוק לתיקון פקודת המשטרה (המחלקה לחקירת שוטרים), התשפ"ג-2022, מאגר החקיקה הלאומי - אתר הכנסת; טל הלל, חוק הכפפת מח"ש: השלמת ההשתלטות על רשויות האכיפה "מלמעלה", מכון זולת (23.12.2025).

242. יהושע (ג'וש) ברייניר, ביהמ"ש הקפיא את קידומו של הקצין מאיר סוויסה, שעומד לדין על זריקת רימון הלם לעבר מפגינים, הארץ (5.09.2024).

בו ולמחות על חקירתם.²⁴³ על הדלפת סרטון ההתעללות לתקשורת מצד הפרקליטה הצבאית הראשית אמר ראש הממשלה נתניהו שהיא "עשתה את הפיגוע ההסברתי הגדול ביותר שהיה".²⁴⁴ בהמשך לחקירת ההדלפה מצד הפצ"רית על ידי המשטרה, ראש הממשלה והשרים ניסו להאשים את היועצת המשפטית לממשלה במעורבות בהדלפה, אף שהמשטרה הבהירה שאפשרות זו נפסלה. בנוסף, שר המשפטים דרש למנות את אשר קולה, נציב תלונות הציבור על השופטים, לליווי החקירה, גם לאחר שבג"ץ פסל את המינוי.²⁴⁵

על מנת להגביר את החסינות של ראש הממשלה נתניהו בפרשת מסירת המידע הבטחוני הסודי לאלו פלדשטיין שעבד בלשכתו, ממשלת נתניהו מקדמת הצעות חוק שיאפשרו באופן גורף מסירת מידע סודי לראש הממשלה, לשרים בוועדה לביטחון לאומי וליושב ראש ועדת החוץ והביטחון של הכנסת.²⁴⁶ ההצעות מערערות את מערכת הבקרה ומסלול הסיווג המקצועי, והן יעניקו סמכות לשרים להתערב בהליכים פליליים ולהעניק חסינות למי שהם חפצים ביקרם, כולל לעצמם. ההצעות גם יאפשרו לראש הממשלה נתניהו, לשרים בוועדה לביטחון לאומי וליושב ראש ועדת חוץ וביטחון של הכנסת לבקש ולהשיג מידע סודי על יריבים פוליטיים או מידע שדרוש להם כדי לקדם אינטרסים אישיים-פוליטיים אחרים.

הממשלה מקדמת גם הצעת חוק שתקבע ברירת מחדל של חסינות פלילית ואזרחית לחברי כנסת, אלא אם תאושר פתיחת הליך ברוב של 90 חברי כנסת - משוכה כמעט בלתי אפשרית. ההצעה צפויה להפוך חברי כנסת לחסינים בפני חקירות והעמדות לדין, גם במקרים של עבירות חמורות, כולל עבירות מין ועבירות על חוקי הבחירות

הממשלה מקדמת גם הצעת חוק שתקבע ברירת מחדל של חסינות פלילית ואזרחית לחברי כנסת, אלא אם תאושר פתיחת הליך ברוב של 90 חברי כנסת - משוכה כמעט בלתי אפשרית.²⁴⁷ ההצעה צפויה להפוך חברי כנסת לחסינים בפני חקירות והעמדות לדין, גם במקרים של עבירות חמורות, כולל עבירות מין ועבירות על חוקי הבחירות. הצעה זו, במידה ותתקבל, תאפשר לראש הממשלה ולשרים שהם גם חברי כנסת להימנע מהעמדה לדין פלילי, תיצור תמריץ לעבריינים להתמודד בבחירות לכנסת כדי להימנע מהעמדה לדין והיא עלולה, במקרי קיצון, אפילו להוביל לשיתוף פעולה בין חברי כנסת לארגוני פשע.

לבסוף, מאז השבעה באוקטובר התנערו ראש הממשלה ושריה מאחריותם למחדל הנורא, להפקרה המתמשכת של החטופים ולניהול המלחמה, והם מפעילים קמפיין מתמשך להטלת האחריות על ראשי גופי הביטחון, על מובילי המחאה נגד המהפכה המשטרית ועוד. במסגרת המאמץ הזה, הניחה הממשלה באמצעות חבר הכנסת אריאל קלנר הצעת חוק להקמת ועדת חקירה פוליטית, שכונתה "ועדת חקירה ממלכתית-לאומית".²⁴⁸ מדובר במהלך

חקיקתי כגום מן היסוד, המקודם במטרה להדוף מראש פסיקת בג"ץ שתחייב את הממשלה להקים ועדת חקירה ממלכתית לפי חוק ועדות חקירה, תשכ"ט-1969,²⁴⁹ ולא כל ועדה אחרת.²⁵⁰

243. נינה פוקס, מהפריצה לבסיס והסרטון שדלף ועד הזיגזג המשטרתי: עושים סדר בפרשת שדה תימן, ynet (29.3.2025).
244. גלעד כהן, איתמר אייכנר, לירן תמרי, נתניהו: הפצ"רית עשתה את הפיגוע ההסברתי הכי גדול; אחד הנאשמים: אנחנו כוח 100, לא נישבר, ynet (2.11.2025).

245. אלי סניור, הסתיימה חקירת פרשת הפצ"רית; היועמ"שית לא מעורבת, רשת 13 (18.12.2025).

246. איתי מק, הצעות "חוק פלדשטיין": חסינות גורפת על שימוש פוליטי במידע סודי, מכון זולת (14.1.2025).

247. איתי מק, הצעת חוק חסינות חברי הכנסת: הפיכת הכנסת לעיר מקלט לעבריינים, מכון זולת (28.1.2025).

248. הצעת חוק ועדת חקירה ממלכתית-לאומית לאירועי טבח שמיני עצרת התשפ"ד (טבח 7 באוקטובר 2023), התשפ"ו-2025, מאגר החקיקה הלאומי - אתר הכנסת.

249. חוק ועדות חקירה, תשכ"ט-1969.

250. דפנה הולץ לכנר, ועדת חקירה פוליטית במסווה של חקירה לאומית, מכון זולת (24.12.2025).

השתלטות על התקשורת

בשונה ממשטרים סמכותניים מלאים, בהם התקשורת מהווה באופן מוחלט כלי תעמולה שמפוקח ונשלט על ידי המשטר, משטרים סמכותניים-תחרותיים מתאפיינים, בין היתר, בצעדים שהם נוקטים כדי לממן תקשורת אוהדת ובהענקת לגיטימציה ממשלתית לסיקור מוטה ול"אמת אלטרנטיבית", כהגדרתה של יועצת התקשורת של הנשיא טראמפ, קליאן קונווי.²⁵¹

כתבי האישום שהוגשו נגד נתניהו בתיקי האלפים מתארים מסכת סבוכה של שחיתות וניצול לרעה של הכוח השלטוני מצד ראש הממשלה ומקורביו לצורך קידום אינטרסים אישיים-פוליטיים, ובמיוחד בתחום התקשורת. בתיק 2000 נתניהו מואשם בניסיון לקדם סיקור אוהד בידיעות אחרונות בתמורה לפגיעה בתפוצה של ישראל היום המתחרה, ובתיק 4000 בקידום הקלות רגולטוריות בשווי של כמיליארד שקלים בתמורה לסיקור אוהד באתר וואלה. בעדותו בבית המשפט, נתניהו הודה שהתערב אישית בסוגיות של בעלות על גופי התקשורת (כמו גם בקו המערכתי שלהם וזהות העיתונאים המועסקים בהם).²⁵² שני התיקים מדגימים את האופן שבו פעל נתניהו לאורך כהונתו כראש ממשלה, לחיזוק תקשורת אוהדת ולהחלשת קולות ביקורתיים.

מאז הקמת הממשלה

ה-37 מנסה שר התקשורת שלמה קרעי לקדם שורה של חוקים שיטילו מצד אחד מגבלות על התקשורת החופשית, כדי להפוך אותה לצייתנית יותר וביקורתית פחות, ומצד שני חוקים שמבקשים לאסדר מחדש את שוק התקשורת ולהכפיף אותו לאינטרסים כלכליים ופוליטיים, שייטיבו עם מקורבי השלטון.

מאז הקמת הממשלה ה-37 מנסה שר התקשורת שלמה קרעי לקדם שורה של חוקים שיטילו מצד אחד מגבלות על התקשורת החופשית, כדי להפוך אותה לצייתנית יותר וביקורתית פחות, ומצד שני חוקים שמבקשים לאסדר מחדש את שוק התקשורת ולהכפיף אותו לאינטרסים כלכליים ופוליטיים, שייטיבו עם מקורבי השלטון.

ישנן מספר פרקטיקות מרכזיות שבאות לידי ביטוי בדיכוי תקשורת חופשית במשטרים סמכותניים-תחרותיים, במטרה להשיג שליטה אפקטיבית בתקשורת לא באמצעות דיכוי בוטה אלא בדרכים עקיפות. אלה באות לידי ביטוי גם בישראל של שלטון נתניהו - דה-לגיטימציה לתקשורת ביקורתית, פגיעה בשידור הציבורי, שליטה באמצעות רגולציה וכלים כלכליים (כסנקציות והטבות סלקטיביות), רדיפה משפטית וכלכלית והגבלת תקשורת זרה. נפרט להלן את מהלכי הממשלה בתחומים אלה.

דה-לגיטימציה של התקשורת

נתניהו עשה לאורך השנים שימוש שיטתי ברטוריקה הולכת ומקצינה נגד עיתונאים וכלי תקשורת מובילים, והוביל את הממשלה ה-37 בהתבטאויות משסות ומכפישות ביחס לגופי תקשורת שהוא תפס כביקורתיים. בהצהרות כומביות, נאומים ואף עדויות משפטיות, טען נתניהו כי התקשורת משתפת פעולה עם "הדיכוי-סטיטי",²⁵³ והקביל בין כלי תקשורת לארגון הטרור חמאס.²⁵⁴

הוא לא בחל גם בהשתלחות אישית בעיתונאים ספציפיים. כך, למשל, הוא תקף את עיתונאית חדשות 12 יולן כהן במהלך מסיבת עיתונאים, בעת שהתייחסה לסבל משפחות החטופים והמאבק לשחרורם, באומר

. 251

252. איתמר ב"ז, "אמרתי לשאול אלוביץ: תחליף את העיתונאים, תשנה את 'וואלה'", העין השביעית (12.12.2024).

253. סיוון חילאי, מול משפחות שכולות, נתניהו תקף את הדרישה לוועדה ממלכתית: "יש דיכוי סטיטי", ynet (3.3.2025).

254. ביני אשכנזי, עדות נתניהו: "אחרי הכתבה, הבנתי למה קראו להם 'וואלה חמאס'", וואלה (27.1.2025).

ש"אין גבול לשקרים" שלה.²⁵⁵ לעיתונאי כאן 11 מיכאל שמש, הוא אמר "כמה פייק ניוז אתה יכול להמציא, אתה עובד שעוה נוספות על זה".²⁵⁶ כך גם פרסמה לשכת ראש הממשלה הודעה משתלחת נגד העיתונאים ברק רביד ואורי משגב, לפיה "מחוללי הפייק-ניוז איבדו כל רסן בהפצת שקריהם במסע התעמולה הנבזי שהם מנהלים. מהדהדים את תעמולת החמאס ופוגעים במדינת ישראל".²⁵⁷ במסיבת עיתונאים נוספת, נתניהו השיב לעיתונאי חדשות 12 אלמוג בוקר, ששאל אותו לגבי גיוס החרדים: "לא שאלת שאלה, זה היה נאום תעמולה".²⁵⁸

ההסתה וההכפשה לא משמשות את נתניהו בלבד והשיטה אומצה על ידי חברי ממשלתו. למשל, לאחר שנפתחה חקירה פלילית נגד הנהלת משרדה של השרה מירי רגב בגין פרשת "שיטת הרמזור" (שנחשפה בתוכנית "המקור") אמרה רגב: "התקשורת והפרקליטות סגרו יד אחת. את החקירה נגדי התקשורת פתחה".²⁵⁹ שר המשפטים לוי אומר מעל דוכן הכנסת, בהתנגדותו לחקיקה שמטרתה להגן על עיתונאים מהטרדה מאיימת, שהעיתונאים בערוצי החדשות אינם אלא "תועמלנים" וכי "המצב אפילו יותר גרוע ממה שקיים במדינות טוטליטריות".²⁶⁰

התקפות רטריות, קונספירטיביות ולעיתים מסיתות כגון אלה על עיתונאים, גופי תקשורת וארגונים אזרחיים שנחשבים לביקורתיים כלפי המשטר, נעשות גם באמצעות עיתונאים וגופי תקשורת שמקורבים

**התקפות רטריות,
קונספירטיביות ולעיתים
מסיתות כגון אלה על
עיתונאים, גופי תקשורת,
וארגונים אזרחיים
שנחשבים לביקורתיים
כלפי המשטר, נעשות
גם באמצעות עיתונאים
וגופי תקשורת שמקורבים
לשלטון ומהווים שופר
לממשלה, ותורמות לירידה
באמון הציבור בתקשורת**

לשלטון ומהווים שופר לממשלה, ותורמות לירידה באמון הציבור בתקשורת. לדוגמה, המגיש של ערוץ 14 ינון מגל טען כנגד עיתונאי חדשות 12 אמנון אברמוביץ ש"הדם על הידיים שלו. הוא אחראי לשבעה באוקטובר".²⁶¹ כך גם בתוכנית "הפטריוטים" של ערוץ 14, המשתתפים דנו במועמדים לפרס "הנדסת תבילה": "גיא פלג - המתרץ של סינוואר, רביב טאלנט אל ג'זירה דרוקר, ירון אברהם 'הגורם המדיני', 'הפרשן לדיכאון' נדב איל, וגיא 'דו"ח התרעלה' רולניק".²⁶²

מסע הדה-לגיטימציה אינו מוגבל רק לתחום הרטורי, אלא משפיע גם על יכולתם של עיתונאים לבצע את תפקידם בבטחה. ישנן תקיפות מתועדות של צוותי תקשורת של כאן 11, חדשות 12 וחדשות 13 בעת מילוי תפקידם, כשהפורעים מצדיקים את האלימות שהם נוקטים בטענה שמדובר בעיתונאים שמשתייכים "לערוץ שמאל".²⁶³ עפ"י דו"ח "עיתונאים תחת מתקפה" של ארגון העיתונאים והעיתונאיות בישראל, בשנת 2023 היו 61 מקרים של תקיפות עיתונאים, 25 מתוכם על ידי קהל אזרחי מוסת.

255. שירית אביטן כהן, עימות בין נתניהו לעיתונאית חדשות 12: "אין גבול לשקרים שלך", ישראל היום (9.12.2024); מערכת ynet, נתניהו השתלח בעיתונאים: "מפיצים פייק ניוז"; ארגון העיתונאים: "מגנים בחריפות את ההסתה", ynet (9.12.2024).
256. שוקי טאוביג, ראש הממשלה יצא מאיזון בשידור חי: תקף עיתונאים, גידף ושיקר, העין השביעית (9.12.2024).
257. חדשות סרוגים, לשכת רה"מ במתקפה חריפה על ברק רביד: "מהדהד את תעמולת חמאס", סרוגים (21.2.2025).
258. חדשות סרוגים, בשידור: נתניהו התפוצץ על אלמוג בוקר. צפו, סרוגים (10.8.2025).
259. מיכאל שמש, רגב בישיבת הדחת היועמ"שית: "הפרקליטות והתקשורת עשו יד אחת נגדי", כאן 11 (23.3.2025).
260. מאמר מערכת, לוי מסיבת נגד עיתונאים, הארץ (30.6.23).
261. מעריב אונליין, "הדם על הידיים שלו": ינון מגל עולה למתקפה על אמנון אברמוביץ, מעריב (10.5.25).
262. העין השביעית - The Seventh Eye, ערוץ 14 מסית נגד המתחרים, YouTube (13.5.2024).
263. רן בוקר, חברות החדשות: "צוותי עיתונאים שלנו הותקפו בקריית אתא", ynet (11.11.24).

השתלטות על השידור הציבורי

**ממשלת נתניהו הנוכחית
מקדמת במקביל שורת
הצעות חוק שמטרתן
להחליש את תאגיד השידור
הציבורי, בין היתר דרך
הפרטתו, סגירת חטיבת
החדשות שלו, והשתלטות
ממשלתית על תקציבו**

ממשלת נתניהו הנוכחית מקדמת במקביל שורת הצעות חוק שמטרתן להחליש את תאגיד השידור הציבורי, בין היתר דרך הפרטתו,²⁶⁴ סגירת חטיבת החדשות שלו,²⁶⁵ והשתלטות ממשלתית על תקציבו.²⁶⁶ בנוסף, השר קרעי פעל להשתלט על המינויים בתאגיד באמצעות מינוי השופט בדימוס משה דרורי, אשר כינה את התקשורת הישראלית "ערוצי תבהלה", ליו"ר ועדת האיתור של מועצת התאגיד. עם כניסתו לתפקיד, ביקש דרורי לקדם פעילי ליכוד לוועדת האיתור. בעקבות עתירה לבג"ץ של מכון זולת,²⁶⁷ ניתנה החלטה של השופט עמית לפיה יוקפא המשך הליכי המינוי על ידי דרורי, ודרורי עצמו התפטר מהתפקיד.²⁶⁸ לאחר התפטרותו, קרעי מינה את השופטת בדימוס נחמה מוניץ לתפקיד במרץ 2025,

אך תוך מספר חודשים ביקש לפטרה, לאחר שהדפה את ניסיונות ההתערבות שלו בתהליכי המינוי שקידמה.²⁶⁹ הדבר נבלם בעקבות צו על תנאי של בג"ץ,²⁷⁰ זאת לאחר שהפרקליטות טענה שמדובר ב"החלטה לא חוקית" שהתקבלה "תוך חריגה מסמכות והתערבות אסורה... וחשש כבד שהתקבלה על רקע שיקולים זרים".²⁷¹

בנוסף, באוגוסט 2025 הקים שר הביטחון ועדה לבחינת סגירתה של תחנת גלי צה"ל, כדי לבחון האם גלי צה"ל "ממלאת את ייעודה המקורי".²⁷² הוועדה אוישה בעיקרה בפעילים פוליטיים עם קשרים לליכוד ולארגוני ימין, ומפרוטוקולים של הוועדה שפורסמו עלתה נימה ברורה של סימון מטרה סביב החץ.²⁷³ ואכן, הוועדה המליצה על סגירת התחנה, וב-22.12.25 אישרה הממשלה את הצעת כ"ץ לאמץ את המלצותיה ולסגור את התחנה עד חודש מרץ 2026.²⁷⁴ בעקבות עתירות שהוגשו מיד עם ההחלטה, וחוות הדעת שנתנה בהן היועצת המשפטית לממשלה, הוציא בג"ץ צו ביניים להקפאת ההליך לסגירת התחנה עד להכרעה בעתירה.²⁷⁵ בין הנימוקים שהציגה היועצת המשפטית לממשלה, כתבה כי "עולה חשש כבד שסגירת התחנה היא בגדר מטרה שסומנה מראש", וכי הוועדה "לא שקלה באופן אמיתי חלופות אחרות שהומלץ עליהן בעבר, מתוך שאיפה למזער את הפגיעה הבלתי נמנעת הכרוכה בחופש הביטוי עקב סגירת התחנה".

שימוש בכלים כלכליים ורגולטוריים

כאמור, משטרים סמכותניים-תחרותיים אינם נוהגים לצנזר תקשורת באופן גורף, אלא מבקשים לעצב את שוק התקשורת בצורה שמשרתת את מפלגות השלטון, תוך שמירה על מראית עין של פלורליזם. אחת הפרקטיקות המרכזיות לכך היא שימוש בכלים כלכליים וברשויות רגולטוריות כדי לתגמל גופים תקשורתניים נאמנים ולפגוע בגופים ביקורתיים. ממשלת נתניהו פועלת באופן שיטתי ליצירת מבנה תקשורת מוטה באמצעות תקצוב וחקיקה מפלים וניצול לרעה של משאבים ציבוריים.

264. רונן ריינגולד ואורי בסט, "הפרטת" התאגיד: חיסול שידור ציבורי ותקשורת חופשית בישראל, **מכון זולת** (25.11.2024).
265. רונן ריינגולד ואורי בסט, **הצעת החוק לסגירת שידורי החדשות של התאגיד: ניסיון נוסף לפגיעה בשידור הציבורי ובתקשורת החופשית, מכון זולת** (12.6.2025).
266. רונן ריינגולד ואורי בסט, **שליטה ממשלתית בתקציב התאגיד: מה הוא שווה אם אנחנו לא שולטים בו?**, **מכון זולת** (3.11.2024).
267. **בעקבות עתירת זולת: השופט בדימוס דרורי התפטר מראשות ועדת האיתור למועצת התאגיד, מכון זולת** (28.11.2024).
268. יסמין גואטה, **מכה לקרעי: משה דרורי התפטר מתפקיד יו"ר ועדת האיתור של תאגיד כאן, TheMarker** (27.11.2024).
269. יסמין גואטה, **היועצת חושפת בבג"ץ: הלחצים שהפעיל קרעי על יו"ר ועדת האיתור שמינה לתאגיד, TheMarker** (8.11.2025).
270. יסמין גואטה, **בג"ץ מוציא צו על תנאי לקרעי ונותן אור ירוק לוועדת האיתור של התאגיד, TheMarker** (1.1.2026).
271. אורי סלע, **הפרקליטות נגד קרעי: "חורג מסמכויותיו, חשש כבד לשיקולים זרים", וואלה** (25.12.2025).
272. רונן ריינגולד, **פגיעה בגל"צ: חוסן השידור הציבורי בסכנה, מכון זולת** (4.9.2025).
273. ירון אברהם, **"האזרחים הם עדר": הפרוטוקולים הסודיים של הוועדה שהמליצה על סגירת גל"צ נחשפים, N12** (21.12.2025).
274. איתמר אייכנר, **יואב זיתון, הממשלה אישרה את הצעת שר הביטחון כ"ץ לסגירת גלי צה"ל, ynet** (22.12.2025).
275. נטעאל בנדל, **נשיא העליון עמית הוציא צו ביניים: ההחלטה לסגור את גלי צה"ל - מוקפאת, ynet** (28.12.2025).

מהלכי הממשלה לחיזוק התקשורת התומכת בה כוללים בראש ובראשונה תיעדוף של ערוץ 14. בנוסף למונופול דה פקטו שהוא מחזיק על ראש נתניהו, ראש הממשלה נתניהו, זוכה הערוץ להטבות חקיקתיות ורגולטוריות מרחיקות לכת

מהלכי הממשלה לחיזוק התקשורת התומכת בה כוללים בראש ובראשונה תיעדוף של ערוץ 14. בנוסף למונופול דה פקטו שהוא מחזיק על ראש נתניהו, ראש הממשלה נתניהו, זוכה הערוץ להטבות חקיקתיות ורגולטוריות מרחיקות לכת.²⁷⁶ כך, השר קרעי פעל פעמיים להאריך את הוראת השעה שנתפרה למידותיו של הערוץ כדי לאפשר לו להמשיך ולפעול כ"בעל רישיון זעיר" הכולל פטור מחובות רגולטוריות רבות ומהיעדר מגבלות על שידורי חדשות ואקטואליה.²⁷⁷ זאת בניגוד למגבלה שחלה על ערוצים זעירים אחרים, ועל אף שהערוץ זוכה לרייטינג שעוקף לא פעם את כאן 11 וחדשות 13.²⁷⁸ בנוסף, קואליציית נתניהו מקדמת חקיקה שתחייב חברות מסחריות לפרסם בערוץ 14, בעקבות החלטתם של מספר גופים מסחריים להימנע מפרסום בערוץ בעקבות אמירות מסיתות שנאמרו בו.²⁷⁹ הדבר אף נידון בוועדת הכלכלה בכנסת, בדיון חריג שקיימה בנושא.²⁸⁰

גם בתחום הרדיו האזורי פועל שר התקשורת מאז הקמת הממשלה במטרה להעניק הטבות רגולטוריות שירחיבו את תדרי הרדיו האזוריים לפרסי ארצית עבור מקורבים. לאחר מספר ניסיונות חקיקה כושלים,²⁸¹ ובחסות המלחמה עם איראן, השר קרעי דרש מהרשות השנייה להרחיב את תחומי הזיכיון של תחנות הרדיו "קול חי" שבבעלות יצחק מירילשוילי (הבעלים של ערוץ 14) ו"קול ברמה" שבבעלות צבי עמאר המקושר לשר קרעי. ההחלטה התקבלה בניגוד לעמדת הייעוץ המשפטי, וללא מכרז.²⁸² דוגמה נוספת היא החרם התקציבי על עיתון הארץ האוסר על פרסום ממשלתי בעיתון. זוהי סנקציה כלכלית שנועדה לפגוע בחוסנו הפיננסי של כלי תקשורת ביקורתי מרכזי, תוך העברת תקציבי הפרסום לגופים אוהדים לשלטון. לצד החרם על הארץ, תחת הממשלה הנוכחית חלה ירידה של עשרות אחוזים בהוצאות לשכת הפרסום הממשלתית בערוצים 12 ו-13 שנתפסים כביקורתיים כלפי הממשלה, בעוד שתקציב הפרסום בערוץ 14 גדל ביותר מ-500%.²⁸³ בעקבות עתירה של מכון זולת והתנועה לרגולציה הוגנת, המדינה אולצה להודות שתקציבי הפרסום חולקו שלא כחוק מתוך שיקולים פוליטיים, והתחייבה לבצע תיקון לנהלים. במקביל, כאמור, קודמה חקיקה שמטרתה לכפות על חברות פרטיות לפרסם בערוץ 14.²⁸⁴

בנוסף, ערוץ 14 זכה להטבות בצורת פטור מתשלום עבור שימוש בעידן פלוס והעברת חובותיו לתאגיד השידור הציבורי.²⁸⁵ צעד זה מהווה בפועל לא רק תיעדוף תקשורת, אלא מניח תשתית מבנית שמביאה לתחרות בלתי שוויונית בשוק המדיה. גם חוק הרייטינג, המקודם במקביל כהצעת חוק פרטית ודרך חוק השידורים הממשלתי, מאפשר מניפולציות במדידת הצפייה כחלק ממאמץ לייצר תמונת מצב ציבורית שבה ערוצים המזוהים עם השלטון זוכים לייצוג מופרז שאינו משקף את הרגלי הצפייה האמיתיים, עם השלכות כלכליות משמעותיות.²⁸⁶

276. איתמר ב"ז, ערוץ 14 בתגובה לבג"ץ: הממשלה לא מציפה אותנו בכסף, היא מתקנת עוול, העין השביעית (11.11.2025).

277. טל הלל, הממשלה מבססת את ערוץ 14 כזרוע תעמולה באמצעות הטבות רגולטוריות, מכון זולת (7.8.2024).

278. יש לציין כי ההוראות וההטבות שנקבעו חלות גם על גופים נוספים, אולם הנסיבות מלמדות שהן מיועדות בעיקרן למתן הטבות לערוץ 14.

279. רונן ריינגולד ואורי בסט, הממשלה מקדמת הצעת חוק שמטרתה להסיט תקציבי פרסום לערוץ 14, מכון זולת (12.6.2025).

280. נתי טוקר, "דיברת עם האוליגרך הבוקר?" – ביטן בחר לקיים דיון על הפרסום בערוץ 14, והותקף, TheMarker (11.9.2024).

281. עמית שכטר ועדי שי, חוק הרחבת שידורי הרדיו האזורי של קרעי – לא חוקתי ופוגע בדמוקרטיה, מכון זולת (14.12.2023).

282. עדיאל איתן מוסטקי, בניגוד לחוות דעת משפטיות: זיכיון תחנות הרדיו החרדיות הורחב לכל הארץ למשך 30 יום, כלכליסט (20.6.25).

283. איתמר ב"ז, חשיפה: שרי הליכוד הקפיצו את תקציבי הפרסום בערוץ 14 ביותר מ-500%, שקוף (27.10.2025).

284. עתירה לבג"ץ: התקשוריות פסולות בין הממשלה לערוץ 14, מכון זולת (11.2.2025).

285. ההטבות הללו אמנם ניתנו גם לגופים נוספים, אך הכוונה העיקרית הייתה לסייע לערוץ 14. רונן ריינגולד ואורי בסט, תזכיר חוק הפצת השידורים: העדפת אינטרסים של בעלי הון על חשבון הציבור, מכון זולת (14.7.2024).

286. רונן ריינגולד ואורי בסט, הממשלה מבקשת להשתלט על נתוני הצפייה לצרכי שליטה פוליטית, מכון זולת (16.10.2024).

לבסוף, תזכיר חוק השידורים שמקדם באגרסיביות השר קרעי תוך דריסת גורמי המקצוע ושומרי הסף,²⁸⁷ מבקש להשריש את השליטה הפוליטית על כלל שוק התקשורת. הוא מבטל את מנגנוני החיץ הקיימים בין ההון והשלטון לעיתון, כמו ההפרדה המבנית, מרחיב בעלות צולבת, מרוקן מתוכן מחויבויות לאתיקה ולמהימנות חדשותית, ומחליף אותן במנגנון אכיפה כלכלי גמיש הנתון לשיקול דעת רגולטורי-פוליטי. כמו כן, לפי נוסח החוק, תוקם רשות רגולטורית חדשה עבור שידורי הטלוויזיה, שתהיה בסמכות השר, תורכב על ידי ועדת איתור הכפופה ברובה לדרג הפוליטי, ושתקציבה יהיה בשליטה פוליטית.²⁸⁸ בכך, החוק אינו רק מייטר בדיעבד את שורת ההקלות והחריגים שנתפרו לערוץ 14 לאורך השנים, אלא הופך את ההיגיון שעמד מאחוריהם - העדפת שחקנים פרו-שלטוניים באמצעות כלים רגולטוריים וכלכליים - לעיקרון המסדיר של השוק.

רגולציה כלכלית הופכת לכלי אפקטיבי בידי שלטון המבקש לשלול מתקשורת ביקורתית את עצמאותה, ובזמנית להעניק חסינות מבנית וכלכלית לגופי תקשורת מגויסים

כלל הצעדים הללו ממחישים כיצד רגולציה כלכלית הופכת לכלי אפקטיבי בידי שלטון המבקש לשלול מתקשורת ביקורתית את עצמאותה, ובזמנית להעניק חסינות מבנית וכלכלית לגופי תקשורת מגויסים. מדובר במיסוד רגולטיבי של אי-שוויון כלכלי במפת התקשורת, הפוגע בתקשורת החופשית מבלי להפך באופן גלוי את כללי המשחק.

רדיפה משפטית

דפוס פעולה רווח בממשלה הנוכחית, האופייני למדינות שחלה בהן שחיקה דמוקרטית, הוא של ריבוי תביעות לשון הרע מצד חברי הממשלה ונתניהו עצמו, בעיקר נגד עיתונאים ופעילי מחאה.²⁸⁹

דפוס פעולה רווח בממשלה הנוכחית, האופייני למדינות שחלה בהן שחיקה דמוקרטית, הוא של ריבוי תביעות לשון הרע מצד חברי הממשלה ונתניהו עצמו, בעיקר נגד עיתונאים ופעילי מחאה

מבחינתם, מדובר במהלך כדאי, משום שאף אם יפסידו בהליכים המשפטיים, יוכלו לטעון שזו עוד הוכחה לשליטת ה"דיפסטייט" בבתי המשפט; באמצעות התביעות הם מרתיעים עדים פוטנציאליים, וחוקרי שב"כ ומשטרה מלהרחיב את חקירתם בפרשות שונות גם אליהם; הדבר מוביל לצנזורה עצמית של עיתונאים ולחשש של אזרחים רגילים להתבטא בעניינם; וגם, ללא חשיפות בתקשורת ועניין של הציבור, יפחת הסיכוי שרשויות אכיפת החוק - שנמצאות תחת מתקפה של ממשלת נתניהו - יבצעו את עבודתן.

השר לביטחון לאומי איתמר בן גביר הגיש בשנים האחרונות יותר מ-13 תביעות בסך מיליוני שקלים נגד עיתונאים, פעילי אופוזיציה ויריבים פוליטיים, כולל נגד עיתונאי הארץ ג'וש בריינר (לאחר שחשף שפעיל הימין הקיצוני בנצי גופשטיין, שהואשם בהסתה לגזענות ולטרור, ייעץ לבן גביר בענייני משטרה וביטחון), ונגד שר הביטחון והרמטכ"ל לשעבר משה (בוגי) יעלון (לאחר שאמר בראיון כי השר בן גביר ותומכיו "מדברים במונחים לא יהודיים, במונחים גזעניים").²⁹⁰

גם ראש הממשלה נתניהו עצמו הגיש שלל תביעות לשון הרע. בין היתר, על רקע פרשת קטאר-גיט (נחשד בה שצוות לשכת ראש הממשלה קיבל תשלומים וטובות הנאה אחרות מקטאר), הגיש מספר תביעות - נגד

287. נבו טרבלסי, הייעוץ המשפטי לממשלה נגד המהלך של שר התקשורת שלמה קרעי, גלובס (21.09.2025).
288. רונן ריינגולד, הצעת חוק השידורים: ניסיון לפגיעה אנושה בתקשורת החופשית בישראל, מכון זולת (31.7.2025); רונן ריינגולד, המטרה - רשות תקשורת עם קשרים לדרג הפוליטי, מכון זולת (28.12.2025).
289. איתי מק, כמו בקמבודיה, העין השביעית (13.7.2025).
290. אורן פרסיקו, מסע התביעות של איתמר בן גביר: שמונה תביעות בתוך שנה, ומי ממנו? שקוף (19.6.2023).

פעיל האופוזיציה איתי לשם (בעקבות ציוץ שפרסם ברשת X),²⁹¹ נגד יו"ר מפלגת האופוזיציה "הדמוקרטים" יאיר גולן (בגין מסרונים שנשלחו מטעמו),²⁹² ונגד שר הביטחון והרמטכ"ל לשעבר משה (בוגי) יעלון (בעקבות דברים שאמר בראיון לרדיו).²⁹³ בנוסף תבע נתניהו את יו"ר התנועה לאיכות השלטון שמובילה את המאבק המשפטי בשחיתות ממשלות נתניהו, בגין דברים שאמר בראיון לגבי "פרשת הצוללות",²⁹⁴ וגם נגד פעיל המחאה המרכזי, עו"ד גונן בן יצחק, והעיתונאים אורי משגב ובן כספית, בגין התבטאויות שלהם כי נתניהו מסתיר מהציבור מידע על מצבו הרפואי האמיתי.²⁹⁵

בנוסף, גורמים הקשורים לשלטון עושים אף הם שימוש לרעה בכלים המשפטיים. ינון מגל מערוץ 14 תבע את הארץ, העין השביעית והוועדה הישראלית למדרוג על הפרת פרטיות, לאחר שחשפו קשרים אסורים לכאורה בינו לבין חברי פאנל המדרוג, מה שעלול להעיד על ניסיון להשפיע על הרייטינג.²⁹⁶ ואילו המשטרה פתחה בחקירה נגד עיתונאי חדשות 13 אביעד גליקמן בטענה כי דחף עובדת בצוות של שרה נתניהו אשר עובדת גם בלשכת השר בן גביר, על אף שצילום המקרה מבהיר כי התכוון לצאת במהירות ולא לכגוע בה. לפי דיווחים, על המשטרה הופעלו לחצים לפתוח בחקירת האירוע.²⁹⁷

לצד השימוש הרב בתביעות לשון הרע, הממשלה גם מקדמת חקיקה שתרחיב את חסינותם, הרחבה ממילא, של חברי כנסת מפני עבירות פליליות ותביעות אזרחיות, וזאת בניגוד לעמדת היועצת המשפטית לממשלה, שבחוות דעתה ציינה כי הצעת החוק "הופכת את החסינות של חברי הכנסת דה פקטו לעיר מקלט".²⁹⁸

סגירת תקשורת זרה

בחסות מצב המלחמה המתמשך, ניכרת בישראל מגמה מובהקת של הדרת תקשורת זרה מהשיח הציבורי, בין היתר באמצעות חקיקה סנקציונית גופי שידור זרים

בחסות מצב המלחמה המתמשך, ניכרת בישראל מגמה מובהקת של הדרת תקשורת זרה מהשיח הציבורי, בין היתר באמצעות חקיקה המאפשרת סנקציות חריפות של סגירת גופי שידור זרים. מאז תחילת המלחמה, הממשלה חידשה שלוש פעמים הוראת שעה ממשלתית לסגירת גופי שידור זרים בשל מצב החירום. במקביל, היא קידמה חקיקת קבע שתאפשר לשר הביטחון ולשר התקשורת לא רק לסגור את משרדיהם של גופי שידור זרים ולהחרים ציוד, אלא גם להשבית אתרי אינטרנט, כולל פלטפורמות של רשתות חברתיות.²⁹⁹ הצעת החוק לחקיקת קבע, שהגיש חבר הכנסת אריאל קלנר מהליכוד, אושרה בכנסת ב-22.12.2025 עם תוקף של שנתיים ובלי קשר להגדרת מצב חירום.³⁰⁰

עד כה, הוראת השעה הופעלה בעיקר נגד הרשתות אל-ג'זירה ואל-מיאדין ששידוריהן הופסקו בישראל, וכן נגד סוכנות הידיעות האמריקאית אי-פי, שמשרד התקשורת החרים ממנה ציוד בטענה ששידוריה שימשו את ערוץ אל-ג'זירה.³⁰¹

291. אברהם בלון, נתניהו נגד ה"שמאל הרדיקלי": תביעת הענק של רה"מ בעקבות פרשת קטארגייט, מעריב (26.3.2025).
 292. מורן אזולאי, נתניהו תבע את יאיר גולן, שהגיב: "נחקור אותך על דוכן העדים", ynet (3.4.2025).
 293. בני אשכנזי, האיום מומש: נתניהו תובע את בוגי יעלון בעשרות אלפי שקלים, וואלה (12.3.2025).
 294. אלינור שירקני-קופמן, נתניהו מגיש תביעת לשון הרע נגד אליעד שרגא, שהגיב: "תיפתח תיבת הפנדורה", ישראל היום (2.4.2025).
 295. נטעאל בנדל, השופט עיין בתיק הרפואי של נתניהו: "אין ראייה שהוא סובל מסרטן ולא דיווח לציבור", ynet (4.3.2024); יעל פרידסון, נתניהו הגיש תביעה נגד שני עיתונאים ופעיל מחאה בשל פרסומים על מצבו הבריאותי, הארץ (5.6.2024).
 296. אבישי גרינצייג, פוסט ברשת X (23.7.2025).
 297. יהושע (ג'וש) בריינר, העיתונאי אביעד גליקמן זמן לחקירה בשל טענה שדחף עובדת של שרה נתניהו, הארץ (8.7.2025).
 298. יובל קרני, טובה צימוקי, סיון חילאי, השר קרעי: "נשנה את שיטת המשטר", ynet (25.11.24).
 299. רונן ריינגולד ואורי בסט, החוק לסגירת גוף שידורים זר פוגע בדמוקרטיה ואסור להאריכו, מכון זולת (21.5.2025).
 300. עומר כביר, "חוק אל-ג'זירה" עבר: חסימת ערוצים זרים תתאפשר גם ללא מצב חירום, כלכליסט (23.12.2025).
 301. איתמר אייכנר, דניאל אדלסון, ישראל החרמה ציוד שידור ל-AP: "קרעי טוען שהפרנו את חוק אל-ג'זירה", ynet (21.5.2024).

הצעד נגד אי-פי אמנם הסתיים בהשבת הציוד בעקבות ביקורת בינלאומית, אך הוא סימן את הגבולות החדשים שמציבה המדינה לשידור עיתונאי חיצוני. במהלך המלחמה עם איראן פרסמו השרים שלמה קרעי ואיתמר בן גביר הנחיה המחייבת כתבים זרים לקבל אישור מוקדם מהצנזורה הצבאית לכל שידור מאזורים שנכפעו מטילים - כולל אישור על מיקום השידור עצמו.³⁰² ההנחיה, שנשענה על צו חירום חדש, עוררה ביקורת משפטית חריפה מצד היועצת המשפטית לממשלה, שטענה כי מדובר בצנזורה מוקדמת אסורה ופגיעה חמורה בחופש העיתונות.³⁰³ שוטרים זוטרים בשטח קיבלו הנחיה בעקבות כך למנוע תיעוד של עיתונאים על פי שיקול דעתם, והוסמכו להחרים ציוד ואף לבצע מעצרים. במקביל, תועד מקרה שבו פעיל הימין הקיצוני יואב אליאסי ("הצל"), שפעל במסגרת כיתת כוננות משטרתית, ביצע סלקציה בין עיתונאים ישראלים לזרים, עיכב כתבים ערבים ודרש מהם להציג תעודות עיתונאי.³⁰⁴ ואמנם, ההסלמה לא פסחה גם על עיתונאים ישראלים ערבים. כך למשל, עלי מוגרבי, כתב חדשות 13, גורש מזירת האירוע בעודו מדווח.³⁰⁵

בנוסף, לפי הארגונים הבינלאומיים להגנה על עיתונאים, מתחילת המלחמה נהרגו ברצועת עזה כמאתיים עיתונאים עזתים מירי כוחות צה"ל, התגברו התקיפות נגד עיתונאים פלסטינים בגדה המערבית והחרמת ציוד הצילום שלהם, וגם ישראל מסרבת לאפשר כניסת עיתונאים בינלאומיים לרצועת עזה (ובג"ץ מאשר את הסירוב).³⁰⁶

יש לציין כי לצד החקיקה הישירה נגד תקשורת זרה, הממשלה מקדמת גם את חוק העמותות.³⁰⁷ חוק זה אמנם מתמקד בעיקר בארגוני חברה אזרחית, אך עלולה גם לשמש כדי לרדוף אחר גופי תקשורת עצמאיים הרשומים כעמותות.

לסיכום, התמונה המצטיירת ממדיניות התקשורת של ממשלת נתניהו ממחישה כיצד סמכותנות תחרותית פועלת. בהתאם, ישראל הידרדרה בשנת 2025 למקום ה-122 מתוך 180 מדינות במדד חופש העיתונות של ארגון עיתונאים ללא גבולות (RSF), הדירוג הנמוך ביותר מאז החל המדד להתפרסם.³⁰⁸ מדובר בהצטברות של צעדים, אשר עשויים בחלקם להיחזות כשוליים, אך כמכלול הם מערערים את עצמאות התקשורת, את אמון הציבור בה, ואת יכולתה לשמש מנגנון פיקוח אפקטיבי.

הפגיעה בתקשורת החופשית בישראל אינה תוצאה של רפורמה נקודתית או מחלוקת רגולטורית, אלא של מהלך רחב, עקבי ומצטבר, המערער את התנאים המבניים לקיומה של תקשורת עצמאית בדמוקרטיה, ומציב איום ממשי על יכולתה למלא את תפקידה החיוני במשטר חופשי

בחוות הדעת של הייעוץ המשפטי לממשלה, שניתנה בהקשר של סגירת גלי צה"ל, נאמר כי יש לראות בשוק התקשורת הישראלי "מערכת אקולוגית אחת" של גופי חדשות, וכי "בעת הזו, כל רכיביה של המערכת, הן בשידור הציבורי והן בשידור המסחרי, מצויים תחת מתקפה שלטונית". לפיכך, גם החלשת הרכיבים השונים בנפרד, מהווה "סיכון קונקרטי ומיידי למערכת כולה".³⁰⁹ במילים אחרות, הפגיעה בתקשורת החופשית בישראל אינה תוצאה של רפורמה נקודתית או מחלוקת רגולטורית, אלא של מהלך רחב, עקבי ומצטבר, המערער את התנאים המבניים לקיומה של תקשורת עצמאית בדמוקרטיה, ומציב איום ממשי על יכולתה למלא את תפקידה החיוני במשטר חופשי.

302. יואב איתאל, איראן זה כאן? צלמים זרים לא יוכלו לצלם בזירות נפילות ללא אישור מוקדם מהמשטרה, וואלה (20.6.2025).

303. תמר אלמוג, היועמ"שית לבן גביר וקרעי: הסבירו על מה מבוססות ההנחיות שמגבילות את עבודת עיתונאים זרים, כאן 11 (20.6.2025).

304. אורי סלע, אחרי הפרסום בוואלה: "הצל" עשה סלקציה בין עיתונאים בזירת נפילת טיל בתל-אביב, וואלה (22.6.2025).

305. נעמה ברקו, כתב חדשות 13 גורש מזירת נפילת הכטב"ם בבית שאן: "מסע פילוג של ממשלת בן גביר" | צפו, ynet (21.6.2025).

306. איתי מק, המצלמה המעשנת, העין השביעית (26.8.2025).

307. איתי מק, חוק העמותות: הצעה לחיסול ארגוני החברה האזרחית החופשית, מכון זולת (19.2.2025).

308. אורן פרסיקו, מדינת ישראל ירדה 11 שלבים נוספים במדד חופש העיתונות, העין השביעית (2.5.2025).

309. מכתב המשנים ליועצת המשפטית לממשלה על הצעת המחליטים בנושא "סגירת תחנת השידור הצבאית 'גלי צה"ל'" (פורסם בהארץ, 22.12.2025).

סיכום והמלצות

במסמך זה ביקשנו להצביע על הצטברות מהלכים שביצעה ממשלת ישראל ה-37 מאז הקמתה ועל משמעותם להבנת המציאות השוררת במדינת ישראל בתחילת שנת 2026. כפי שהוסבר בפתח הדוח, בחלוף כשלוש שנים מהקמת הממשלה ה-37, מדינת ישראל טרם הפכה לדיקטטורה מלאה והמשטר בה כולל עדיין גם רכיבים דמוקרטיים, אך לא ניתן עוד להגדירו כמשטר דמוקרטי פגום על פי הסוגים המקובלים, שכן הרכיבים הסמכותניים בו דומיננטיים ושיטתיים מדי.

המהלכים שתוארו בהרחבה במסמך מהווים להבנתנו מסה קריטית ששינתה את מצב המשטר במדינה למשטר סמכותני פגום או חלקי. לנוכח ההתפתחויות בישראל ושיטות הפעולה המרכזיות של ממשלת נתניהו כדי לבצר את שלטונו, ההגדרה שמתאימה למשטר הנוכחי בישראל הינה של משטר סמכותני-תחרותי.

להידרדרות הדמוקרטיה בישראל בשנים האחרונות יש סיבות ומאפיינים מקומיים, מתוכם ניתן להצביע במיוחד על המוטיבציה של ראש הממשלה נתניהו להשיג חסינות מפני ההליכים הפליליים נגדו ונגד מקורביו, וכן על שיתוף הפעולה שביסס עם שחקנים בעלי אג'נדה כהניסטית או משיחית הפועלת נמרצות כדי לבסס עליונות יהודית במדינת ישראל. אך הידרדרות זו גם משקפת התפתחויות בזירה הבינלאומית שמובילות להיחלשות הדמוקרטיה הליברלית ברחבי העולם.

התרחבות התופעה של היחלשות הדמוקרטיה וצמיחתן של מגמות סמכותניות חלקיות או מלאות יותר ברחבי העולם, ובכלל זה במדינות שנחשבו לדמוקרטיות יציבות, הגבירה את העיסוק בנושא באקדמיה, בעיתונות, באמנות ובתרבות הפופולרית, בשיח המתקיים בחברה האזרחית ובארגוני זכויות אדם, בקרב משפטנים ועוד. מתוך כל אלה עולה בראש ובראשונה הדאגה מפני נסיגה של חירויות וביטחון אזרחי בתוך חברות, שעלולה להוביל לאי יציבות ולאלימות. בנוסף עולה החשש מפני הסכנות הטמונות בהתערערות יסודות הסדר העולמי שנבנה בהדרגה מעל להריסות של מלחמת העולם השנייה, אשר קידם מגמה גוברת, גם אם לא מוחלטת, של שיתופי פעולה על פני עימותים במערכת הבינלאומית.

בתוך שלל ההתייחסויות לתופעה זו ולהשלכותיה הרוות האסון, בולט העיסוק בשאלה כיצד ניתן לבלום מגמות סמכותניות ולחזק מחדש את היסודות הדמוקרטיים והערכים הליברליים של מדינות, אך אין על כך הסכמות.

ההמלצות שנביא להלן נשענות על עבודות שביצעו חוקרים מרכזיים בתחום, דוגמת לויצקי, ואי וזיבלט,³¹⁰ אן אפלברום,³¹¹ ולארי דיימונד,³¹² שחוזרים ומדגישים את החשיבות של התמודדות עקבית ומתמשכת מול מגמות של סמכותנות גוברת ומול משטרים המוגדרים כסמכותניים-תחרותיים.

Steven Levitsky and Daniel Ziblatt, *How Democracies Die*, New York: *Crown Publishing* (2018) .310

Anne Applebaum, *Twilight of Democracy: The Seductive Lure of Authoritarianism*, New York: *Doubleday* (2020) .311

Larry Diamond, *Ill Winds: Saving Democracy from Russian Rage, Chinese Ambition, and American Complacency*, New York: *Penguin Press* (2020)

חשוב להבין כי המשטר הסמכותני-תחרותי בישראל הוא הפיך, אך ככל שיימשך, גם אתגר התיקון יהיה גדול יותר. האתגרים שמתמודדים איתם הכוחות הדמוקרטיים שזכו בבחירות ברחבי העולם צפויים להתקיים גם בישראל ואף להחמיר, ככל שיימשך המשטר הסמכותני-תחרותי של ראש הממשלה נתניהו. למשל, למרות הניצחון של הכוחות הדמוקרטיים בבחירות בברזיל (2022) ובפולין (2023), המאמצים לחזרה לדמוקרטיה ליברלית במדינות אלה נתקלים בשלושה אתגרים משמעותיים:

- למשטרים הקודמים עדיין ישנה תמיכה משמעותית בציבור הרחב וגם בקרב חברי הפרלמנט.

- הקושי אינו רק בתיקון או ביטול החקיקה האנטי-דמוקרטית, אלא גם ביכולת המוגבלת להחליף את המינויים שביצעו המשטרים הקודמים. זאת מכיוון שהחלפת בעלי התפקידים עלולה להצטייר כמהלך פסול לביצוע מינויים פוליטיים. המינויים הקודמים מקשים על מימוש התוכניות של הממשלות החדשות. כך למשל, בבית הדין החוקתי בפולין יושבים עדיין שופטים שמונו על ידי מפלגת "חוק וצדק" ויש קושי משפטי ופוליטי להחליפם.

- יש חשש מהיווצרות "מעגל של נקמה", כלומר שלאור המחלוקת הציבורית והיעדר רוב ברור ומכריע לצד כלשהו בציבור ובפרלמנט, בכל פעם שיעברו מושכות השלטון לצד אחר, המנצח יתמקד ברדיפת הצד השני ובביטול גורף של כל מהלכי הממשלה הקודמת.

אין טעם להמתין לחציית "קו אדום" נוסף כלשהו מצד ממשלת נתניהו או ליצור היררכיה מלאכותית בין הסכנות השונות בפעולותיה

אתגרים אלו קשורים באופן ישיר למדיניות ההסתה, השיסוי, הדיסאינפורמציה וההפחדה של הציבור, שצעדי הממשלה המתוארים במסמך זה נועדו לקדם. משמעות הדבר היא שצריך להתנגד עכשיו, לכל צעד כזה ולכל ניסיונות ההפחדה וההסתה. אין טעם להמתין לחציית "קו אדום" נוסף כלשהו מצד ממשלת נתניהו או ליצור היררכיה מלאכותית בין הסכנות השונות בפעולותיה האנטי-דמוקרטיות. זאת משום ששיטת הפעולה המרכזית של משטר סמכותני-תחרותי, כמתואר במסמך, היא הצפה של מהלכים רבים במקביל נגד המוסדות הדמוקרטיים. תקיפות והתשה בלתי פוסקות כלפי המוסדות הדמוקרטיים נועדו להקל את השתלטות הממשלה עליהם ואת השימוש בהם לרעה. בין אם חוק אנטי-דמוקרטי ספציפי יאושר בכנסת או לא, ובין אם בג"ץ יחליט להתערב בחוק או בהחלטה מנהלית או לא, מבחינת ממשלת נתניהו אלה כבר השיגו את מטרם.

ישראל תחת משטר סמכותני-תחרותי, ועדיין איננה סמכותנית באופן מלא - המשמעות היא שניתן עדיין לאתגר את ממשלת נתניהו בכל האמצעים החוקיים הקיימים וכל עוד המוסדות הדמוקרטיים עדיין קיימים

חשוב לזכור כל העת כי ישראל תחת משטר סמכותני-תחרותי, ועדיין איננה סמכותנית באופן מלא - המשמעות היא שניתן עדיין לאתגר את ממשלת נתניהו בכל האמצעים החוקיים הקיימים וכל עוד המוסדות הדמוקרטיים עדיין קיימים. המשמעות תמשיך להציף את הציבור ואת המוסדות, אך כוח ציבורי ואופוזיציוני משמעותי יכול להציף אותה בחזרה. במשטר סמכותני-תחרותי יש לשליט אינטרס להמשיך לקיים את המוסדות הדמוקרטיים מאחר שהם משמשים אותו כדי לשלוט. כל עוד אלה קיימים, יש גם אפשרות לאופוזיציה לאתגר את השלטון באמצעותם, לנצל טעויות וכשלים של ממשלת נתניהו, לפעול כל העת למען חזרה למשטר דמוקרטי ולפחות להקשות על מעבר למשטר סמכותני מלא.

בנסיבות הנוכחיות חשוב ואף חיוני להכין יוזמות חקיקה, כדי להציג התנגדות ליוזמות המסוכנות של הממשלה ולהביא אל הזירה הפוליטית משקל נגדי, למרות הא-סימטריה המובנית בין קואליציה לאופוזיציה ואי-ההיתכנות לאישורן. יוזמות כאלה משמעותיות גם משום שהן מאפשרות להשפיע על התודעה הציבורית. קידומן יתרום להרחבה והעמקה של הידע שבידי הציבור לגבי הסכנות שלפתיחה של המדינה, של החברה ושל אזרחיה. הן גם מציגות אופק לשינוי קונקרטי, תורמות לשימור שיח ציבורי הכרחי, ומהוות אמצעי נוסף שמיועד להפיח תקווה לעתיד, במצב שבו הסיכון להתבססות אדישות מתוך השלמה וחוסר אונים גדל במהירות.

במסגרת מאמצים אלה, מכון זולת שם דגש מיוחד על חשיבות קידומן של יוזמות חקיקה שמיועדות להגן על העצמאות המקצועית של מערכת המשפט ולבלום את היחלשותה; יוזמות לשם הגנה על השירות הציבורי במטרה להבטיח את יכולתו לפעול באופן ממלכתי ומקצועי, ומשוחרר מלחצים פוליטיים; יוזמות בכל הנוגע להשתתפות במשחק הפוליטי שבלעדיהן מעמד האופוזיציה עלול להיפגע אנושות; יוזמות שמכוונות להגן על חופש הביטוי והמחאה ובמקביל, גם על העצמאות והמקצועיות של המשטרה ושל אמצעי התקשורת; יוזמות שיקדמו את ההגנה על השוויון ובפרט השוויון המגדרי ואת תגבור מנגנוני ההגנה על זכויות אדם ועל עצמאות החברה האזרחית.

**כדי להיאבק במשטר
הסמכותני-תחרותי של
נתניהו ובמעבר למשטר
סמכותני מלא, יש לנצל
את הכשל התפקודי
שאינהרנטי לשיטת המשטר
הסמכותני-תחרותי: בהינתן
שהמשטר ממשיך לקיים
את המוסדות הדמוקרטיים,
אך מחליש אותם ומשתלט
עליהם (למשל באמצעות
מינויים על בסיס נאמנות
פוליטית במקום כישורים
מקצועיים), הדבר גורם
לכשל תפקודי עם השלכות
רוחביות על כלל הציבור**

במקביל, כדי להיאבק במשטר הסמכותני-תחרותי של נתניהו ובמעבר למשטר סמכותני מלא, יש לנצל את הכשל התפקודי שאינהרנטי לשיטת המשטר הסמכותני-תחרותי: בהינתן שהמשטר ממשיך לקיים את המוסדות הדמוקרטיים, אך מחליש אותם ומשתלט עליהם (למשל באמצעות מינויים על בסיס נאמנות פוליטית במקום כישורים מקצועיים), הדבר גורם לכשל תפקודי עם השלכות רוחביות על כלל הציבור. על האופוזיציה לנצל ולהדגיש את ההידרדרות התפקודית הזו, כדי לשכנע את הציבור ואת תומכי הממשלה שבו, שגם הם נפגעים מהמשך צורת המשטר הזו.

בנוסף, יש צורך לגלות ערנות וחשדנות לגבי כל פעולה שמבצעת הממשלה, ולא רק הצעות חוק, ובפרט להתנגד לנרמול רטוריקה סמכותנית ולחיסול ההבדל בין אמת לשקר. רטוריקה מסיתה נגד הזרוע השופטת והמחוקקת; העמקת שיח גזעני ומסית כלפי מיעוטים; רדיפה והחלשה של התקשורת העצמאית והחברה האזרחית; הכשרת תקצוב מפלה או חבלה מכוונת באמון הציבור, במוסדות המדינה ועובדיו - כל אלה הם חלק משיטות ההפחדה של משטר סמכותני-תחרותי שנאבק באזרחיו, במטרה לרכז בידי עוצמה הולכת וגדלה.

האפשרות היחידה להיאבק במשטר כזה היא להתנגד לרטוריקת ההפחדה הזו ולמהלכים שנובעים ממנה, בכל זירה שהיא. להצטרף למאבק ולעמידה האיתנה שמפגין הציבור נגד המהפכה המשטרית, בדרכים שונות: הליכים משפטיים, השתתפות בהפגנות ובדיונים בכנסת, הפצת מידע ברשתות החברתיות, חתימה על עצומות, ועוד - כל פעולה החותרת תחת נרמול המצב שמקדמת הממשלה.

מכון זולת פועל לקדם מדיניות של שוויון וזכויות אדם
ולשקם את הלגיטימיות של שיח זכויות האדם בישראל

נשיאה | זהבה גלאון
מנכ"לית | עינת עובדיה

כל הזכויות שמורות לזולת - לשוויון וזכויות אדם ©

zulat.org.il

לשוויון
וזכויות
אדם **זולת**